

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA MEDIÁLNÍCH A KULTURÁLNÍCH STUDIÍ A ŽURNALISTIKY

OSOBNOST IVANA LAMPERA V KONTEXTU ČESKÉ
ŽURNALISTIKY

Ivan Lamper as an important personality of the Czech journalism

Bakalářská práce

Autor: Tereza Matějková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karel Páral

OLOMOUC 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci o rozsahu 201 132 znaků vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny zdroje a prameny, ze kterých jsem v této práci čerpala.

V Olomouci dne 17.4.2016

.....

Tereza Matějková

Ráda bych poděkovala svému vedoucím práce Mgr. et. Mgr. Karlu Páralovi, který měl se mnou velkou trpělivost a jeho názory a rady mi velice pomohly. Také bych chtěla poděkovat Ivanu Lamperovi, Jáchymu Topolovi, Jindřichu Šídlovi, Jaroslavu Spurnému a Karlu Hvízd'alovi, jelikož bez jejich výpovědí by tato práce nemohla vzniknout. Nakonec chci poděkovat své rodině a přátelům, bez jejichž podpory bych to nikdy nedokázala.

Obsah

Abstrakt.....	6
Klíčová slova.....	6
Abstract.....	7
Key words.....	7
Úvod.....	8
1. Metodologie.....	10
1.1. Stanovení otázek a cílů.....	10
1.1.1 Cíle.....	10
1.1.2. Výzkumné otázky.....	10
1.2. Metoda.....	11
Osobnost Ivana Lampera v kontextu československé a české žurnalistiky.....	12
2. Zlínské začátky.....	13
2.1. Dospívání v normalizaci.....	13
2.2. Život za železnou oponou.....	15
2.3. Charta 77, Mozková mrtvice a vstup do pražského podzemí.....	17
2.4. Slovo proti režimu.....	19
3. Život v podzemí.....	21
3.1. Plastici.....	21
3.2. Od <i>Revolver Revue</i> ke <i>Sportu</i>	23
4. Od revoluce k <i>Respektu</i>	30
4.1. Revoluce a Informační Servis.....	30
4.2. Tak vznikl <i>Respekt</i>	33
4.3. Planeta <i>Respekt</i>	39
5. Současná společnost očima Ivana Lampera.....	48
5.1. Budoucnost.....	49
Závěr.....	53
Seznam použitých pramenů.....	56
Seznam použitých knih.....	56
Seznam osobních rozhovorů.....	56
Seznam příloh.....	57
Přílohy.....	58
Příloha č. 1: Rozhovor s Ivanem Lamperem.....	58
Příloha č. 2: Rozhovor s Jaroslavem Spurným.....	77
Příloha č. 3: Rozhovor s Jáchymem Topolem.....	84
Příloha č. 4: Rozhovor s Jindřichem Šídlem.....	89

Příloha č. 5: Rozhovor s Karlem Hvižd'alou.....	93
---	----

Abstrakt

Tato práce se zabývá odkazem Ivana Lampera, jakožto významné osobnosti československé a české žurnalistiky. Byl výraznou součástí československého undergroundového hnutí a významným samizdatovým autorem. Ivan Lamper je také zakladatelem periodik *Revolver Revue*, *Sport* nebo *Respekt*. Tato práce má za cíl představit jeho práci, myšlení a osobnost v několika rozhovorech, které byly vedeny s jeho přáteli a kolegy, ale také s Ivanem Lamperem samotným.

Klíčová slova: Ivan Lamper, československá žurnalistika, česká žurnalistika, Revolver Revue, Sport, československé undergroundové hnutí, dissent, samizdat, Respekt

Abstract

This bachelor thesis deals with legacy of Ivan Lamper as one of the most important personalities of the Czechoslovak and the Czech journalism. He was important part of the Czechoslovak underground movement and samizdat author. Ivan Lamper was also a founder of *Revolver Revue*, *Sport* magazine and *Respekt* magazine. This thesis aims to introduce his work, philosophy and personality through several interviews with his friends and colleagues and also with Ivan Lamper himself.

Key words: Ivan Lamper, Czechoslovak journalism, Czech journalism, Revolver Revue, Sport, Czechoslovak underground movement, dissent, samizdat, Respekt.

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá osobností Ivana Lampera¹ v kontextu československé a české žurnalistiky. Ivan Lamper je český novinář, disident, signatář Charty 77², významná osobnost československého undergroundu³ a samizdatu⁴. V roce 1990 založil týdeník *Respekt*, který významně ovlivňuje českou mediální scénu už více než dvacet šest let. Lamper v tomto časopise působil čtyři roky na pozici šéfredaktora a dodnes zde pracuje na pozici editora. Jeho práce, ale i názory a postoje neformovaly jen významnou část samizdatu osmdesátých let, ale i desítky novinářů, kteří *Respektem* prošli po listopadu 1989.

Přestože se jedná o významnou osobnost české žurnalistiky, zůstává Ivan Lamper mnohým poměrně neznámý. Neposkytuje rozhovory, žije na svém statku na Vysočině, straní se pozornosti veřejnosti i médií a vyhýbá se sociálním sítím. Tato práce má za cíl představit jeho osobu širší veřejnosti a zmapovat jeho stopu v československém undergroundu a následně v české žurnalistice.

Tato práce nevznikala ani tak v budově knihovny či archivu, ale převážně za zdmi vydavatelství *Economia*⁵ v pražském Karlíně, na vrátnici Českého Rozhlasu v Římské ulici a kavárně Malá ryba, která je zastrčena v uličce Křemencova nedaleko Národní třídy. Text této práce převážně sestává z autentických rozhovorů, které poskytli lidé, kteří v různých obdobích života

¹ Více informací o Ivanu Lamperovi na <http://www.respekt.cz/autori/ivan-lamper>

² Charta 77 byla petiční dokument, který kritizoval společenskopolitické poměry a porušování lidských práv v tehdejší Československu. Vyšel 6. ledna 1977 ve francouzském deníku *Le Monde*. Charta 77 vyvolala vlnu represí a značnou nevoli režimu. K lednu 1990 mělo její základní prohlášení více než 1800 signatářů. Více na http://www.lidovky.cz/vse-o-charte-77-00y-/zpravy-domov.aspx?c=A070108_153710_ln_domov_vvr

³ Jako „underground“ (anglicky „podzemí“) označujeme obecně umělecký proud, popřípadě subkulturu, která se svým uměleckým a kulturním projevem vymezuje proti zřízení či režimu. Členové této subkultury vyjadřují své odlišné smýšlení a názory a odmítají společenský status quo. U nás je pojem underground spojován s umělci a filosofy, kteří v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století bojovali proti totalitnímu zřízení v tehdejší Československu.

Více na <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/clanky/28-koreny-undergroundu/>

⁴ Podle Končelíka vznikl samizdat již v první polovině 50. let. Tehdy byl ovšem tvrdě potlačen stalinistickým režimem. V 60. letech samizdat nevymizel ani v rámci liberálnějších poměrů. V 70. letech s opětovným nástupem cenzury se samizdat opět stává ilegálním bojem proti režimu. V rámci samizdatu vycházely přepisy zakázaných knih, periodické i neperiodické publikace a později i audiální záznamy nebo videozáznamy. (KONČELÍK, Jakub et al. 2010, st. 219)

⁵ *Economia* je mediální dům Zdeňka Bakaly. *Economia* vydává například *Hospodářské noviny*, týdeník *Respekt* nebo provozuje server *Aktuálně.cz*. Více na <http://economia.ihned.cz/o-spolecnosti/>

Ivana Lampera poznali a znají buď jeho samotného, nebo alespoň jeho práci a stopu v české žurnalistice.

Důležitým respondentem byl investigativní novinář Jaroslav Spurný⁶, který je přítelem Ivana Lampera dlouhých čtyřicet let. Prošli společně samizdatem, zakládali spolu týdeník *Respekt* a dodnes v něm spolu pracují. Dalším významným hlasem v této bakalářské práci je výpověď spisovatele a básníka Jáchyma Topola⁷, který otevřel Ivanu Lamperovi cestu do pražského undergroundu a spolu s ním zakládal samizdatové kulturní periodikum *Revolver Revue*⁸. O názor mediálního teoretika obohatil tuto práci významný český novinář Karel Hvizďala⁹, který do práce přináší pohled nezaujatého odborníka. Čtvrtým respondentem, který laskavě poskytnul rozhovor pro tuto bakalářskou práci, je novinář Jindřich Šídlo¹⁰. Současný šéfredaktor politického zpravodajství a názorové sekce Hospodářských novin v *Respektu* prožil své žurnalistické začátky a strávil v něm dlouhých devět let. Spojujícím článkem celé práce jsou pak samozřejmě výpovědi Ivana Lampera, který se přes své zásady rozhodl udělat výjimku a rozhovor do této práce poskytnul.

Text je strukturalizován do pěti kapitol. Úvodní kapitola se zabývá základními otázkami, na které se práce snaží najít odpovědi, a také metodologií. Následující tři kapitoly tvoří tři chronologické celky, které mapují cestu Ivana Lampera z rodného Zlína, jeho následné působení v undergroundu a také profesionální život po revoluci v týdeníku *Respekt*. Poslední kapitola je věnována náhledům Ivana Lampera na současnou českou společnost.

⁶ Více informací o Jaroslavu Spurném na <http://www.respekt.cz/autori/jaroslav-spurny>

⁷ Jáchym Topol je signatář Charty 77, spisovatel, básník a novinář. Výrazná osobnost československého undergroundu a samizdatové tvorby. Dnes působí jako programový ředitel Knihovny Václava Havla. Více na <http://www.vaclavhavel-library.org/cs/o-nas/tym-knihovny>

⁸ *Revolver Revue* (na začátku *Jednou nohou*) byla samizdatová kulturní revue, kterou založil Ivan Lamper, Jáchym Topol a Viktor Karlík. Její redakcí prošlo mnoho významných osobností samizdatu a pozdějších novinářů. Vycházela v ní zakázaná samizdatová díla, recenze, rozhovory a kulturní kritiky. Vychází dodnes. Více na <http://www.revolverrevue.cz/historie>

⁹ Více informací o Karlu Hvizďalovi na <http://www.cbdb.cz/autor-3944-karel-hvizdala>

¹⁰ Více informací o Jindřichu Šídlovi na http://ihned.cz/?m=authors&person%5Bid%5D=10707400&article%5Baut_id%5D=10707400

1. Metodologie

1.1. Stanovení otázek a cílů

1.1.1 Cíle

Hlavním cílem této práce je seznámit čtenáře s osobností Ivana Lampera v kontextu československé a české žurnalistiky, představit jeho práci a odkaz. Práce se také částečně zabývá samizdatovými periodiky *Revolver Revue* a *Sport*¹¹, Informačním servisem¹² a vznikem týdeníku *Respekt*. Dílčím cílem práce je zároveň snaha představit jistou část československého undergroundu a samizdatu, jakožto významnou součást kulturního a společenského boje proti totalitnímu režimu v 80. letech minulého století. Posledním dílčím cílem je také prezentovat některé názory Ivana Lampera na současnou českou společnost. V konečném důsledku by tedy práce měla čtenáři předložit komplexní obraz Ivana Lampera v kontextu české a československé žurnalistiky zasazený do historických a společensko-politických událostí na základě jeho výpovědí i výpovědí ostatních respondentů.

1.1.2. Výzkumné otázky

Tato práce se snaží najít odpověď na několik zásadní otázek, které byly na začátku stanoveny. Jedná se o hlavní výzkumnou otázku: „**Jaký je význam osobnosti Ivana Lampera v kontextu československého samizdatu a současné české žurnalistiky?**“. A několik dílčích podotázek:

- Jaká byla role Ivana Lampera v československém undergroundu?
- Jaké byly společensko-politické poměry, které daly vzniknout periodikům *Revolver Revue*, *Sport*, *Informační servis* a *Respekt*?
- Jaký byl a je vliv Ivana Lampera na současnou českou mediální scénu?

¹¹ Časopis *Sport* byl politickým samizdatovým periodikem, který začal vycházet na začátku roku 1988. Jeho zakladatelem byl Ivan Lamper a Jan Ruml. Pro jeho redakci pracovalo mnoho významných českých žurnalistů. Více o časopisu *Sport* na <http://www.ustrcr.cz/cs/opozice>

¹² *Informační servis* byl revoluční zpravodaj, který vdávalo Nezávislé tiskové středisko v Galerii u Řečických. Více na <http://www.revolverrevue.cz/historie>

Zejména na tyto otázky hledá tato bakalářská práce odpovědi ve výpovědích zmíněných respondentů a částečně i v odborné literatuře.

1.2. Metoda

Pro tuto práci byla zvolena metoda hloubkového rozhovoru. Sedláková tuto metodu popisuje takto: „*Charakter vzájemné interakce mezi komunikačními partnery je standardně vnímán jako výměna nositelů dvou rolí, ale vhodně vedený hloubkový rozhovor má vlastní dynamiku a komplexitu, v níž se role obou partnerů mohou střídát.*“ (SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014, st. 213). Hloubkové rozhovory byly tazatelem narušovány v co nejmenší míře a otázky byly přizpůsobeny konkrétní respondentům tak, aby odpovídaly jejich povaze a vztahu k Ivanu Lamperovi. Výsledkem jsou autentické výpovědi pamětníků. Snaha autora byla zachovat tuto autentičnost, takže v konečném důsledku nedocházelo k přílišné korekci po stylistické stránce.

Všechny rozhovory obsažené v této práci byly osobně sesbírány autorkou v měsících únor a březen roku 2016 v Praze. S každým z respondentů byl veden hloubkový rozhovor o délce 15-60 minut. Pouze s Ivanem Lamperem se jednalo o tři sezení v délce 20, 60 a 60 minut. Jak uvádí Sedláková, je důležité dodržet předem dohodnutou délku rozhovoru a respondenty příliš nezatěžovat neúměrnou délkou rozhovoru. Rozhovor by neměl být příliš narušován hlukem a zásahy třetích stran, což se ovšem nedalo v prostředí redakce či kavárny vždy dodržet. (SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014, st. 217-218).

Metoda hloubkového rozhovoru byla zvolena jakožto nejvhodnější metoda pro přístup tzv. **orální historie**. „*Její specifikem je zájem o dějiny 20. století a rekonstruování historie na základě výpovědi pamětníků zkoumaných událostí.*“ (SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014, st. 229). Vzhledem k povaze tématu se zdál tento přístup jako nevhodnější, jelikož není v pramenech téměř nijak zpracován. Jak Sedláková dále uvádí, jedná se o metodu, která pomáhá mapovat takové historické události, o kterých jsou informace nedostatečné nebo zcela chybí. Cílem orální historie tedy není získat objektivní data, ale zaznamenat prožitky konkrétních osob tak, jak si je samy pamatují. (SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014, st. 230).

V této bakalářské práci jsou výpovědi uspořádány do logických celků, které jsou řazeny chronologicky a vždy vypovídají o konkrétním období či událostech. Výpovědi jednotlivých respondentů jsou pro přehlednost vždy na začátku označeny jejich iniciálami. Konkrétní rozhovory v plném rozsahu budou zařazeny do přílohy.

Osobnost Ivana Lampera v kontextu československé a české žurnalistiky.

V několika následujících kapitolách a podkapitolách budou čtenáři předloženy výpovědi pamětníků, které mapují historické události, jejichž ústřední osobou je český novinář a disident Ivan Lamper. Tyto výpovědi budou doplněny o historický a sociopolitický kontext dané doby. Práce se zabývá zejména 70. a 80. léty minulého století, událostmi listopadu 1989, ale také popisuje události let devadesátých a do jisté míry se zabývá i současností.

2. Zlínské začátky

2.1. Dospívání v normalizaci

Ivan Lamper se narodil ve Zlíně v roce 1957. Přestože se šedesátá léta nesla v duchu jakéhosi uvolnění a destalinizace¹³, podle všech předpokladů nedošlo k významnému uvolnění poměrů ve východním bloku. Jak uvádí Končelík, vedení Komunistické strany Československa (KSČ) spíše naopak utužovalo svou politickou moc, která se po smrti Antonína Zápotockého koncentrovala v rukou jeho nástupce Antonína Novotného. (KONČELÍK, Jakub et al. 2010, st. 135). Události Pražského jara, které přinesly do tehdejšího Československa vlnu optimismu, téměř okamžitě vystřídala deprese po vpádu vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Tyto události měly dopad i na rodinu Ivana Lampera.

I.L.: *„My jsme měli tenkrát telefon, což nebylo úplně obvyklé. Otec byl velké zvíře v chemickém průmyslu. Brzy ráno mu volal známý, že se něco děje. To vzbudilo nás děti. Matka se rozbředla. A tak se člověk pomalu dozvídal, že něco není v pořádku, že přišli vojáci. Otce potom vyloučili z KSČ, což bylo vlastně štěstí. Byl to takový důležitý zážitek, něco, co potom dál přetrvávalo. Být v rodině, která byla svým způsobem vyděděná, vám pomohlo ubránit se a nepodlehnout režimu.“* (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016.)

Dospívání prožíval Ivan Lamper v období normalizace. Končelík za počátek normalizace považuje 17. duben 1969, kdy ve funkci prvního tajemníka KSČ nahrazuje Alexandra Dubčeka Gustáv Husák. Oficiálně je přijata sovětská interpretace Pražského jara, i když je tento názor i v samotné straně zastupován menšinově. Stranu opouští téměř třetina jejích členů. (KONČELÍK, Jakub et al. 2010, st.203-204). Období, které označujeme jako normalizace, tedy snaha opět utáhnout otěže režimu a vrátit společnost do první poloviny šedesátých let, nebylo pro Ivana Lampera příjemnou dobou k dospívání. Postavení jeho rodiny nebylo zrovna ideální a pro Lampera, který byl od mládí člověkem nonkonformním a svobodně smýšlejícím, bylo toto období obzvlášť těžké.

I.L.: *„Bylo to docela na nic. Špatně se to popisuje, protože to nemělo úplně rysy koncentráku, ale bylo to hrozně nepříjemné. Měli jste pocit, že*

¹³ Nikita Chruščov vyzval na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) k odklonu od stalinistické tradice. Toto období v Československu historikové nazývají jako „období tání“ či období destalinizace. (RYCHLÍK, Jan et al. 2013, st. 542)

dostáváte nějaké nezdravé společenské náhledy, kterých už se nikdy nemusíte zbavit. Pocit, že úřady jsou s vámi vždycky v nějakém konfliktu a nemůžete to s nimi vyhrát. Ve mně to vyvolávalo nedůvěru ke společnosti a pohrdání jí. Takže to období bylo opravdu zlé, i když si to člověk tak úplně neuvědomoval. Kdyby ti bolševici byli chytřejší a nebyli bychom naočkovaní z domu, tak by nás asi mohli lépe oblbnout. Ale díky tomu, že byli mimořádně hloupi, tak se tomu člověk nějak ubránil. Po základní škole jsem studoval na jazykovém gymnáziu v Uherském Hradišti. V rámci tehdejší ‚nenormality‘ to bylo tak, že ve Zlíně, kde jsme tenkrát bydleli, by mě na školu vůbec nevzali. V tom Hradišti to nakonec šlo. Je možné, že se kvůli tomu museli rodiče nějak ponížít, ale to nevím. Možná, že vůbec. Gympl jsem normálně udělal a pak jsem jeden semestr studoval ekonomii, ze které jsem odešel. Po odchodu ze školy, jsem byl asi půlroku v blázinci, abych se vyhnul dvouleté vojně. Mně se absolutně nechtělo být dva roky zavřený v takových podmínkách. Takže jsem byl v blázinci a po osmi letech snah jsem dostal modrou knížku. Do listopadu 1989 jsem potom vykonával na 40 zaměstnání. Uklízel jsem, dělal jsem kulisáka v divadle. Nejrůznější věci jsem dělal.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016.)

V období maturity, tedy na konci sedmdesátých let, navázal Ivan Lamper velmi důležité přátelství s dnes známým investigativním novinářem Jaroslavem Spurným. Poznali se v roce, kdy spatřila světlo světa Charta 77, a československý disent prožíval těžké časy represí. Ty kromě zatýkání vyústily mimo jiné i v úmrtí filosofa Jana Patočky v březnu 1977 při výslechu StB¹⁴. (RYCHLÍK, Jan et al. 2013, st. 578-579). I přes tvrdý dopad však měla Charta svůj smysl. Jak uvádí Končelík: „*Oč více se režim snažil za pomoci propagandistické kampaně v normalizačních médiích a tvrdých represích proti signatářům tuto instituci umlčet, o to více se o ni zajímal demokratický západ.*“ (KONČELÍK, Jakub et al. 2010, st. 207). Jaroslav Spurný k tomu uvádí:

J.S.: „Ivana jsem poznal asi v roce 1977 přes svou manželku, která byla Ivanovou sousedkou. Bydleli oba v Malenovicích, což je část města Zlína, tehdejšího Gottwaldova. Ivan končil v té době střední školu, měl před maturitou a mě pustili z vězení, takže tehdy byl náš vztah poněkud nerovný, jelikož to byl

¹⁴ Státní bezpečnost (StB) byla tajnou politickou policií, která pracovala pro komunistický totalitní režim. Příslušníci StB například sledovali nebo vyslyšali nepohodlné osoby. StB však také zodpovídala za pracovní tábory a rekrutovala udavače z řad občanů, kteří měli donášet na své blízké. Více na <http://tema.novinky.cz/statni-bezpecnost>

vztah mladého člověka s někým kdo je o dva roky starší a má už něco za sebou. On pak odešel na ekonomku do Prahy, ale docela záhy z ní odešel a vrátil se do Zlína. Oba jsme se pak relativně brzy oženili a žili jsme ve Zlíně v takové svobodomyšlné společnosti. To ještě před podpisem Charty. Já si ani přesně nepamatuju, kdy jsme začali společně něco dělat proti režimu. Určitě to bylo někdy na začátku osmdesátých let.“ (SPURNÝ, Jaroslav. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016.)

2.2. Život za železnou oponou

Po roce 1968 přišla další velká vlna emigrace. Okupace a utužení poměrů vedly tisíce lidí k rozhodnutí opustit domov, a to mnohdy za velmi nebezpečných podmínek. A zatímco někteří nepohodlní režimu jsou k emigraci i nuceni, jiní jsou naopak nuceni zůstat nedobrovolně. Ivanu Lamperovi se nakonec emigrovat nepodařilo.

I.L.: „Mně kdyby nesebrali pas v roce 1981, tak bych emigroval. Intenzivně jsem to se svou tehdejší ženou plánoval, učil jsem se anglicky, za peníze, které jsme při svatbě dostali od rodičů, jsme si koupili zájezd do Německa. A pak mi úplně nepochopitelně, přestože jsem byl úplně normální mladý člověk, sebrali pas. Já jsem neměl nic proti režimu. Byl jsem akorát syn otce, kterého vykopli ze strany, a možná jsem byl takový nonkonformista, kterému se ti bolševici sice nelíbili, ale nijak to nedával najevo. Ještě jsem v rámci jakési vzpoury chodil do evangelického kostela a pracoval v divadle. Čtyři dny před tou cestu mě zatkla StB, přijeli si pro mě do práce, obklíčili mě dvěma auty, vymysleli si nějakou záminku o tom, že jsem viděl autonehodu a mám jim podat svědectví. A pak mi sebrali ten pas. Takže jsem nemohl odjet, nemohl jsem emigrovat a připadal jsem si totálně bezmocný. Potom jsem psal ještě různé stížnosti, ale nebylo to k ničemu. A tak jsem se rozhodl, že když nemůžu odejít, musím začít žít tady, doopravdy žít.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016)

V tuto chvíli stál Ivan Lamper před důležitým rozhodnutím. Mohl se podvolit nesvobodnému světu, který ho varovně klepnul přes prsty, nebo projevit nesouhlas a počítat s tím, že ho režim bude perzekuovat. Dnes je obtížně představitelné, jak hluboko do běžného života totalitní režim pronikal. Ivan Lamper to popisuje takto:

I.L.: „Ten pocit nesvobody, toho, že vám někdo diktuje, jak máte žít, to bylo hrozné. Když jste se na gymplu museli každé dva týdny otočit k učitelce zády a ona kontrolovala, jestli vám náhodou vlasy nesahají na límec, protože pokud ano, tak vás poslala k holiči. A doma vám řeknou - radši tam běž, at' nejsou nějaké problémy. Z dnešního pohledu je to hloupost, ale ilustruje to ten pocit nesvobody, který vám vnucoval myšlenku, že je nutné prchnout do svobodného světa. Ale protože to nešlo, tak jsem musel začít žít. Což pro mě znamenalo svobodně říct, že to nechci. A to pak přineslo ty další věci, to dobrodružství. Po čase je to zajímavější, než být někde jinde. Bylo zajímavé, jezdit na hranice, pašovat knihy, mít sledovačky a setkávat se se zajímavými lidmi. Na život po Chartě si vůbec nestěžuju. Nestěžuju si ani na ten před tím, ale ten měl rozměry té ubožácké odporné malosti normalizačního komunismu se vším všudy. Jako když se ve škole bojíte říct, že nebudete členem SSM¹⁵, ale řeknete: ‚Já se přihlásím doma, ve Zlíně.‘ A tam pak nejdete. Takže nejste členem SSM, ale nikdo to nesmí vědět. A nejhorší je, že vy víte, že venku je ten svobodný svět, ale hrbíte se před nějakými ubožáky.

Jednou, když mi bylo asi sedmnáct, jsem se vracel ze školy z Uherského Hradiště do Zlína, tehdejšího Gottwaldova. Řekl jsem řidiči, že chci jeden lístek do Zlína, načež on odvětil, že tam nejede. Tak dobře, tak do Gottwaldova. Někdy po cestě jsem se s tím řidičem dostal do absurdního konfliktu. Už si ani nepamatuju, o co šlo. A on prostě zavřel dveře a vezl mě na policejní stanici. Měl jsem strach, co bude. Jestli mě vyhodí ze školy, co na to řeknou doma. Nakonec mě vykopl v půlce kopce ven a odjel. Takže žijete ve strachu, pod nadvládou násilnických primitivů, kterým jde mnoho lidí na ruku. Já jsem měl docela štěstí, že mého otce z té strany vyhodili, protože jinak by mě doma asi lámali víc, jako se to dělalo jinde. Tohle se prostě ze strachu v rodinách dělalo. Rodiče měli strach o děti a trochu taky o sebe, takže ženy držely na uzdách své muže a společně se snažili ukočírovat děti. Dle mého stál normalizační komunismus na ženách. České ženy se rozhodly, že nepotřebují mít odvážné muže, že jim stačí, když bude doma klid. Stálo to na budování hnízd. Domů, chat... A budete mít klid, ale musíte držet krok a do ničeho se neplést. Režim si pak začal uměle vytvářet své nepřátele, protože bez nepřátel takovou hru

¹⁵ Socialistický svaz mládeže, zkráceně SSM, byla organizace pod taktovkou KSČ. Sdružovala mladé lidi ve věku 15-35 let.

nerozehrajete. Takže nakonec byli nepřátelé i mladí vykulení studenti a i já jsem přišel o pas. Jenom proto, že ve Zlíně tehdy nebyl žádný větší hrdina. Člověk nebyl důležitý, ale nebylo kde brát. A pro mě bylo vlastně štěstí, že si nějaké to penzum nepřátel museli uměle vytvořit.“ (LAMPÉR, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016)

Ve Zlíně Ivan prožíval normalizaci společně s přítelem Jaroslavem Spurným. Už tehdy se podle něj Lamper vydal jistým směrem, i když možnosti na malém městě byly opravdu velmi omezené. Situaci před odchodem do Prahy a splynutí s pražským podzemím popisuje Jaroslav Spurný takto:

J.S.: „Přestože jsem byl o dva roky starší, přebral Ivan okolo roku 1980 v tom našem vztahu iniciativu. On byl opravdu velmi důsledný, analytický, měl to v hlavě uspořádané a věděl, co chce. Dokonce chtěl v té době emigrovat, ale to bylo tehdy složité a Ivanovi navíc sebrali pas. Když to takhle dopadlo a bylo zřejmé, že tady bude muset zůstat, rozhodl se, že se s tím režimem popasuje.“ (SPURNÝ, Jaroslav. Osobní rozhovor. Praha. 17.3.2016.)

2.3. Charta 77, Mozková mrtvice a vstup do pražského podzemí

V roce 1982 podepsal Ivan Lamper Chartu 77. Otevřel se mu tak svět, který existoval mimo normalizační šed' a vakuum. V době internetu, kdy je každá informace otázkou pouhých několika kliknutí myši, je zvláštní představit si, v jak naprosto informačně prázdné době žili lidé v období totality. Snaha uniknout z této prázdnoty, vyjádřit nesouhlas s režimem a prolomit všeobjímající nesvobodu vedla Ivana Laperu k Podpisu Charty77:

I.L.: „Bylo to jedno z nejlehčích rozhodnutí. Neměl jsem děti, takže to bylo jednoduché. A taky to byla hrozná úleva. Kdybych to měl zhodnotit, tak srpen 1968 a to příjemné odsunutí do párijské části společnosti, která cítí, že s tím komunismem nemá nic společného a vidí do něj, protože se doma poslouchá cizí rozhlas, mě uchránilo od různých blbostí, které například dělali mí spolužáci. A oni nebyli zlí lidé, ovšem skončili jako takoví zlomení vyhořelí zoufalci. To jsou ty pravé oběti komunismu. Protože na rozdíl od nacismu nemá ten normalizační komunismus oběti na životech. Jediné oběti, které jsou, jsou ty miliony lidí se zlomenou páteří a vymytými mozky, kteří se za oběti ani nepovažují. Já nejsem obětí normalizačního komunismu, já jsem šťastný člověk, který zažil dobrodružné časy. Uměl bych si samozřejmě představit jiné dospívání

nebo mládí, ale bylo to dobrodružství. Podívejte se na fotky ze sedmdesátých a osmdesátých let. Jak na nich ti lidé vypadají, jaký mají výraz v obličeji, jak chodili oblékaní. To jsou pravé oběti komunismu. Jenže když se zeptáte, kde jsou ty oběti, tak se k tomu nikdo nehlásí, protože ti lidé si připadají, že jsou úplně v pohodě.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016)

Normalizační vakuum skvěle popisuje i situace, o níž v jedné stati hovoří Jáchym Topol: *„Tenkrát jsem to měl ze svého bydliště jen dvacet minut k domu, kde bydlel Egon Bondy¹⁶... Četl jsem jeho knihy, sám je přepisoval a měl jsem jej přitom za někoho, kdo již zemřel - v tak hrozné izolaci jsme tehdy byli.“* (MACHOVEC, Martin. 2008, st. 89). Tato izolace však měla pro Ivana Lampera brzy skončit. Po podpisu Charty sice neodešel do Prahy rovnou, ale i ve svém rodném městě začal konečně potkávat lidi, kteří mu byli smýšlením velmi podobní. Nově nabytá „svoboda“, ať už dnes tehdejší význam toho slova vnímáme sebevíc nepochopitelně, přinášela ovšem nejen radost, ale i nutnost neustálé ostražitosti a opatrnosti.

I.L.: *„Charta byla také velmi důležitý moment. Tu dobu je dnes velmi obtížné si představit. Tehdy nebyly informace, nic jsme nevěděli. Za kým jít, u jakého domu zazvonit, kde žijí ti zajímaví lidé, kteří by vám mohli něco říct, nebo vy jim. A když vám někdo v hospodě půjčil zakázanou knížku, hrozil za to kriminál. Ve spojitosti s Chartou došlo ke zveřejnění adres, takže podpis Charty znamenal, že se vám tady v tom děsivém prázdnu otevřel úplně nový svět plný zajímavých lidí. Protože byla zveřejněna vaše adresa, tak u vás třeba někdo zazvonil, řekl ‚já jsem ten a ten‘ a takhle se lidé propojovali. I když i tak se člověk bál zvonit po domech, když všude pořád postávali policajti.*

Těch chartistů bylo 1600, takže samozřejmě ne se všemi se člověk seznámil, ale bylo to poměrně dost lidí. Začalo to tak, že pár dní po podpisu Charty zazvonil někdo u mých rodičů, stáli tam dva neznámí chlapi a ptali se, jestli tam bydlím. Rodiče se báli, že jsou to fízlové, tak jim řekli, že ne. A za dva týdny jsem je potkal v hospodě a úplně náhodou jsme se seznámili. Věděl jsem, že ve Zlíně taky podepsali Chartu a znal jsem je od vidění. No a později v Praze se otevřel opravdu úplně jiný svět plný ‚normálních‘ lidí. Lidé samozřejmě

¹⁶ Egon Bondy, vlastním jménem Zbyněk Fišer, byl český básník, prozaik a filosof. Jeho práce výrazně inspirovala český underground. Více na <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/412235100221006-predci-a-paralely/8112-egon-bondy/>

neexistovali v atomizované prázdnotě, znali se v rámci různých subkultur, například horolezci se mezi sebou znali. Ale pokud šlo o společenskopolitickou situaci, tak to byli jedinci fyzicky závislí na tom, koho znají. Třeba z práce nebo ze školy.

Navíc jsem měl štěstí, že jsem Chartu podepsal v roce 1982. Tehdy jsem ani nevěděl o tom jistém tlaku vytvářeném na lidi, kteří to podepisovali v roce 1977. Nezažil jsem ani rok 1980, což byl krutý rok pro disent kvůli Polsku¹⁷, kdy se opravdu snažili ty lidi zastrašovat. My jsme byli větší šťastlivci v tom, že do tohoto jsme nepadli.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016)

2.4. Slovo proti režimu

Po podpisu Charty zůstal Ivan ve Zlíně asi rok a ještě před odchodem do Prahy se seznámil se samizdatovou prací. Začal totiž pracovat na *Edici Mozková mrtvice*¹⁸, která mu později otevřela i brány do pražského undergroundu.

I.L.: *„Bylo to asi hlavně tak, že tenhle literární, kulturní odpor byl odporem, na který jsme ještě měli odvahu. Na nějaký velký politický vzdor jsme tehdy odvahu určitě neměli. Já tedy určitě ne a myslím, že ani celá Charta. Z takového toho bojovného odporu vás vyléčilo vědomí, že tohle není systém, který stojí na lidech, ale na obrovské moci a ozbrojený odpor je vlastně nemožný. To jsme přijali za své. Je taky možné, že by jim to i nahrálo do karet. Ale takový ten kulturní a občanský vzdor se nabízel. Na nějakou velkou politickou formulaci jsme neměli ambice, ovšem ta kultura a knížky a přepisování, to se dalo.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016)*

I když samizdatová tvorba existovala v Československu v jistých podobách už od padesátých let 20. století, Charta 77 dala samizdatu nový

¹⁷ V roce 1980 vzniklo v Polsku sociálně politické hnutí Solidarita pod vedením Lecha Wałęsy. V srpnu toho roku došlo k povstání dělníků v Gdaňských loděnicích a následně k uzavření tzv. Gdaňských dohod. Polský režim byl donucen udělat ústupky, které ve východním bloku neměly obdoby. (KOSMAN, Marcell. 2011, st. 373-381)

¹⁸ *Edici Mozková mrtvice* založil v roce 1983 Ivan Lamper. Je považována za spojnicí mezi „starým“ a „novým“ undergroundem. Kriticky a s ironií se vymezuje nejen vůči režimu, ale i vůči starším samizdatovým edicím jako byla Vaculíkova *Edice Petlice* nebo například Havlova *Edice Expedice*. Více na <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1891>

impulz. Jeho periodika měla tehdy spíš podobu almanachů nebo sborníků a vycházela poměrně nepravidelně. Na výraznějším rozvoji periodik okolo Charty 77 mělo jistě vliv i to, že jejími signatáři bylo na 40 novinářů a publicistů. (KONČELÍK, Jakub et al. 2010, st. 220).

*„Každý mohl sehnat psací stroj a průklepáky. Mohli jste mít pocit, že něco děláte pro sebe jako svobodný člověk a že děláte něco proti režimu. Protože na přepis kdejaké básničky nebo knížičky režim reagoval tak, že bylo zřejmé, že mu to ale vůbec není milé. Takže jste měli pocit, že tu totalitu nějakým způsobem ohrožujete, což bylo dobré. Kdyby nad tím komunisti mávli rukou, nemělo by to smysl. No a já jsem v tom Zlíně, kde jsem byl vlastně sám a nikoho jsem neznal, začal přepisovat texty *The Plastic People of the Universe*¹⁹ a Egona Bondyho. Když jsem odešel do Prahy, byla moje knížka taková vstupenka do disentu. Je zaujalo, že někdo na vesnici mimo Prahu dělá takové věci. A já měl obrovskou touhu se s těmi lidmi seznámit. Bydlel jsem tehdy u hrozně zajímavé ženy, romské kurátorky, se kterou jsem se seznámil přes nějaké známé. A tam tehdy přišel na návštěvu mladý Jan Ruml²⁰. Pro mě to tehdy bylo, jako kdyby se tam zjevil nějaký hrdina. Vyprávěl jsem mu tam svoje moudra, což ho vůbec nezaujalo, ale asi za půl roku volal a říká: ‚Já tady vidím tuhle knížku a to je od tebe, tos mě fakt překvapil.‘ Protože tohle bylo něco jiného, než rozumy, kterých byly plné hospody. Na základě téhle knihy jsem se seznámil i s Jáchymem Topolem, což bylo tehdy pro mě velmi důležité setkání. Ten tomu celému dodal určité sebevědomí a průraznost, která mně v té době určitě chyběla. A dohodli jsme se, že začneme vydávat kulturní revue. Já bych na to tehdy neměl kontakty a ani se o tom s kým bavit. On pro mě rozkopl dveře do společnosti mých vrstevníků se stejným myšlením.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016)*

¹⁹ Československá undergroundová kapela, která vznikla v roce 1968. V sedmdesátých letech čelilo několik jejích členů perzekucím kvůli svým postojům vůči režimu a provokativní tvorbě. Více na <http://www.pwf.cz/cz/archiv-clanku/284.html>

²⁰ Jan Ruml je signatář Charty 77, lidskoprávní aktivista a politik. Za minulého režimu byl výraznou osobností disentu, po pádu železné opony se v roce 1990 stal ministrem vnitra. Založil politickou stranu Unie Svobody. Více na <http://wiki.idnes.cz/jan-ruml-ctt-/politici.aspx?klic=455033>

3. Život v podzemí

Poté co Ivan Lamper opouští Zlín a stěhuje se do Prahy, navazuje další důležité přátelství, které ovlivnilo jeho pozdější život i kariéru. S Jáchymem Topolem, který mu pomohl vstoupit do pražského undergroundu, se Lamper seznámil v polovině 80. let minulého století. Společně pak začali vydávat kulturní samizdatové periodikum *Revolver Revue* a později spolu pracovali i v týdeníku *Respekt*. Okolnosti setkání popisuje Jáchym Topol:

J.T.: „*Já si nepamatuju přesně rok, kdy jsme se s Ivanem seznámili, ale bylo to v období hlubokého komunismu. Ivan se nejdřív seznámil s mým bratrem²¹, protože tehdy pracoval na undergroundové edici Mozková mrtvice a chtěl do ní zařadit i texty Psích vojáků. No a my dva jsme se potom seznámili v Malostranské besedě, sprátelili jsme se a rozhodli se vydávat časopis. Původně se to jmenovalo Jednou nohou a později Revolver Revue. Víte proč Jednou nohou? Protože právě tou jednou nohou jsme byli neustále v kriminále. A tehdy jsem začal Ivana zažívat jako tahouna, člověka pracovitého, inteligentního, s ostrým vkusem na literaturu a tahem po politice. Byl statečný, nebojácný a vždycky dokonale zakonspirovaný, naprosto schopný mít doma tajnou tiskárnu. On nebyl žádný povídálek po hospodách. Navíc ta jeho edice Mozková mrtvice vznikala ještě ve Zlíně a pracovat v podzemí jinde než v Praze nebo Brně bylo docela náročné, protože nad vámi StB měla mnohem větší dozor. V Praze jste se víc ztratili.*“ (TOPOL, Jáchym. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016)

3.1. Plastici

Praha znamenala pro život Ivana Lampera velkou změnu. Z malého města se dostal do skvěle zakonspirovaného pražského undergroundu. Lidé, ještě před nedávnem nedosažitelní, začali dostávat jasné obrysy. Z idolů se stali lidé z masa a kostí, přátelé a kolegové. Za jednu z nejvýraznějších ikon pražského, ale i československého undergroundu můžeme určitě považovat hudební seskupení *The Plastic People of the Universe*. Jejich texty, které jim často pomáhal vybírat i Václav Havel, ale i jejich hudba, se v tehdejší době musela

²¹ Bratrem Jáchyma Topola byl zpěvák, textař, skladatel a pianista Filip Topol, vůdčí osobnost hudební skupiny *Psí vojáci*. Zemřel v roce 2013. Více na http://kultura.zpravy.idnes.cz/zemrel-filip-topol-0aj-/hudba.aspx?c=A130619_173248_hudba_ob

zdat jako z jiného světa. Končelík uvádí, že i když se jednalo o primárně nepolitické aktivity, kterými se hudebníci vymezovali proti oficiální normalizační vlně popmusic, režim vytušil jistý protestní potenciál. V roce 1976 byli členové *The Plastic People of the Universe* zatčeni. A právě tato událost pak vyvolala reakci v podobě Charty 77. (KONČELÍK, Jakub et al. 2010, st. 206-207).

I.L.: „*Od jistého okamžiku jsem se znal i s Havlem. Seznámili jsme se v průběhu času. Vztah jsme měli přátelský, protože on byl skutečně přátelský člověk. Já jsem ho vždycky chtěl poznat a byla to pro mě docela věc. Ale nějak zásadně mě to neovlivnilo. To mě spíš zásadně ovlivnilo setkání s Ivanem Martinem Jirousem²². S Havlem to bylo skvělé, on byl hodný, vtipný člověk, připadalo vám důležité, že se s ním znáte. Ale Jirous a Plastici bylo to, co vám naprosto změnil život. A to je právě to, co se nejhůř vysvětluje. Je nejtěžší popsat, co znamená žít v komunismu. To, že nic nevíte, respektive víte jen to, o čem někdo rozhodne, že to můžete vědět. Pak znáte pár filmů, které se promítají, protože jsou kritické k Americe, ale v našich očích to bylo jako zpráva z jiného světa. Potom třeba zjistíte, že jsou tady i lidé, kteří proti tomu bojují veřejně, ale nevíte, jak se s nimi potkat. I v tom blázinci jsem tehdy potkal úplně jiné lidi. Zavrou vás tam a vy se bojíte, že tam budete zavřeni s bláznou, ale zjistíte, že jsou to lidi jako vy, kterým je něco přes dvacet a jsou tam ze stejných důvodů. Tak jste na uzavřeném oddělení s hrozně zajímavými lidmi, které byste nikdy nemohli poznat ve světě, kde se každý bojí, že jim za zády stojí fízl. Jste z malého města z Moravy a nemáte ani ty vlasy, protože vám nerostou. No a v tom blázinci mi někdo pustil na špatném magnetofonu hudbu *The Plastic people of the Universe*. Pro mě to byl naprostý kulturní šok. Dnes by se mi někdo mohl smát, ale tehdy to bylo něco absolutně nepředstavitelného. Skvělost textů Egona Bondyho, ten pocit, že tohle je můj život, tohle je o mně, tohle je realita. A tak to začalo být postupně mnohem veselější. Protože život v totalitě, obzvláště pro malinko úzkostného člověka, nebyl jednoduchý.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016)*

²² Ivan Martin Jirous, známý pod přezdívkou Magor, byl český básník, publicista a kritik umění. Je známý hlavně kvůli své spolupráci s hudebním uskupením *The Plastic People of the Universe* a je také považován za nejvýraznější osobnost československého undergroundu. Více na http://www.lidovky.cz/zemrel-basnik-ivan-martin-jirous-legendy-ceskeho-undergroundu-p7z-/lide.aspx?c=A111110_134416_lide_nev

Ivan Martin Jirous byl dozajisté jednou z ikon undergroundu. Mučedník komunistických kriminálů, umělec a nonkonformista. Setkání s Jirousem popisuje Jáchym Topol:

J.T.: „Pro nás strašně důležitým člověkem byl Martin Jirous, kterého jsme neskutečně obdivovali. Jako první jsme vydali jeho Labutí písně²³. Chtěli jsme se s ním hrozně poznat, ale on pořád seděl v kriminále. Strašně jsme se k němu upínali, báli jsme se o jeho život, a když ho konečně pustili, tak jsme to nějak vykořesponovali a jeli jsme za ním na návštěvu. Ivan, můj brácha a já. Celý ten pobyt byl vlastně hrozně legrační, protože jsme jeli za naší ikonou, skvělým básníkem a idolem. Magor byl ale samozřejmě pořád ožralý nebo v kocovině. Nutil nás tam tahat nějaké klády po dvorku. Vůbec se s námi nebavil, takže jsme tam pořád posedávali a on pil pivo a koukal na nás. Navíc Ivan se hrozně naštvál, protože s sebou vzal svou oblíbenou sbírku od básníka Ivana Klímy, který byl pro nás hrozně důležitý a zjistil, že toho Klímu nechal ve vlaku. Tak to bylo takové trochu fiasko. Mladické zklamání.“ (TOPOL, Jáchym. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016.)

3.2. Od Revolver Revue ke Sportu

Přátelství s Jáchymem Topolem, ale i jinými disidenty v podzemí, vyústilo v roce 1985 ke vzniku kulturního periodika *Revolver Revue*. Podle Končelíka zažívá po vydání Charty 77 samizdatová tvorba velký nárůst a přes perzekuce režimu počet samizdatových periodik stále stoupá. Za vrchol samizdatu označuje právě druhou polovinu 80. let minulého století, přičemž uvádí, že celkový počet normalizačních samizdatových titulů dosáhl ke dvěma stům. (KONČELÍK, Jakub et al. 2010, st. 247). Kromě tvrdé práce tedy znamenalo vydávat časopis i velké nebezpečí odhalení

I.L.: „Někdy v době, kdy jsem se seznámil s Jáchymem, vznikla Revolver Revue. Postupně se na to začalo nabalovat víc a víc lidí, my jsme začali mít jasnou představu o tom, co chceme lidem zprostředkovat. Dneska to jsou úplně banality, ale tehdy to pro nás byly novinky. Tak jsme si s tím vyhráli, otiskovali jsme reklamy, které nikdo neplatil, a byly to vlastně reklamy na nás.

²³ Básnická kniha Ivana Martina Jirouse Magorovy Labutí písně, která vznikla v osmdesátých letech při jeho pobytu ve vězení. Na motácích ji vynášel Jiří Gruntorád a stala se jednou z nejvýznamnějších sbírek československého samizdatu. Více na <http://www.databazeknih.cz/knihy/magorovy-labuti-pisne-6421>

První číslo bylo šedesát stran sice špatného cyklostylu²⁴, ale cyklostylu! Bylo toho sto kusů. To je jako kdyby se dneska něčeho vytisklo třeba dvacet tisíc. Pro nás to byla absolutní senzace. Ohrožujete úplně všechny, děláte to tajně, každý papír, který je v té stostránkové publikaci, máte v ruce. Vložíte do cyklostylu, překlopíte, přejedete válečkem, odklopíte váleček a vyndáte. Musí to samozřejmě někde schnout, takže potřebujete prostor. Pak to všechno složíte a jedete další stranu. Takže vám to zabere hodně času. A tak jsme pracně vydali to první číslo a měli jsme pocit, že jsme udělali díru do českého samizdatového světa. Jenže se nestalo vůbec nic. Pár lidí okolo Charty vám řekne: ‚Jo, dobrý, to je to, jak tam máte ty básničky.‘ U druhého čísla to bylo úplně to samé. A když jsme dělali třetí, tak jsem měl takový ten formativní zážitek, který vám řekne hodně o tom, co je důležité. Tenhle zážitek říká, že důležitá je vytrvalost.

My jsme už byli v naší komunitě etablovaní, chodili jsme na večírky, nebyli jsme anonymní v té skupině lidí, která nás zajímala. Bylo to vlastně jako udělat kariéru. Jste ten, kdo se zná s Havlem, někdo koho zvou a zdraví v hospodě. Takže proč se dál snažit dělat něco pro tyhle lidi, když na to stejně kašlou. To třetí číslo jsme dělali v tajném bytě na Žižkově. Šli jsme tam ve čtyřech lidech, a když jsme chtěli odemknout, zjistili jsme, že je vyměněný zámek. Otevřela nám nějaká slečna, která nám ten byt měla půjčit, a za ní stál chlápek, který povídá, že tam už být nemůžeme, že tam jsou teď oni a ať si ty věci odneseme. Což byl prádelní koš a dva bágly věci. Stáli jsme někde uprostřed Žižkova, byla hrozná zima a my jsme tam nesli ty bágly a koš věci, které nás mohly spolehlivě dostat do kriminálu. Chtěli jsme to hodit do popelnice a zdrhnout, tím spíš, když naše práce stejně nikoho nezajímala, ale najednou říká Marek Hlupý²⁵: ‚Pojďme, doděláme to u nás.‘ A ‚u nás‘ znamenalo v malém domečku naproti hospodě u Staré radnice, kde bydleli jeho rodiče, oba scénáristi v televizi. Oni nás tam kvůli Markovi tehdy nechali, ať to doděláme. Tohle třetí číslo zaznamenalo mírné zvlnění, přičemž po dalších dvou číslech se z Revolver Revue stala docela uznávaná instituce.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha 22.2.2016)

²⁴ Cyklostyl (neboli mimeograf) je přístroj na rozmnožování písemností, který předcházel moderním kopírkám. Princip cyklostylu je založen na propuštění barvy skrze blánu.

²⁵ Marek Hlupý je výtvarník, grafik a restaurátor. Byl členem redakce *Revolver Revue* a také grafikem v týdeníku *Respekt*. Poté pracoval jako výtvarník dekorací ve filmovém studiu Barrandov nebo jako restaurátor obrazů. Více na <http://www.revolverrevue.cz/marek-hlupy-kapler>

Od té chvíle se všechno změnilo a z Ivana Lampera se stala opravdu významná osobnost undergroundu. Jak uvádí Končelík, rostoucí náklad i kvalitu samizdatových periodik ovlivnila pomoc exulantů ze západu, kteří tajně pašovali kopírovačí stroje a počítače do Československa. (KONČELÍK, Jakub et al. 2010 st. 222-223). I tisk *Revolver Revue* získal podporu ze zahraničních zdrojů, což umožnilo větší efektivitu tisku a na vydávání se podílelo čím dál tím víc lidí. Zvyšovat se i náklad, ve které *Revolver Revue* vycházela. Vytrvalost, která zakladatelům vydržela, zkrátka přinesla své ovoce.

I.L.: „Dostávali jsme nějaké peníze, co chodily z ciziny, koupilo se nám auto, abychom mohli svážet věci a hýbat se. Kurýr nám přivezl první laptop Toshiba, což byl pravděpodobně první laptop v téhle zemi. Měl dvě vyměňovací diskety a paměť asi 700 kilobajtů. I kratší text *Respektu* má dneska víc. Ale bylo to úžasné. Potom jsme dostali i strojový cyklostyl. Nádherná mašina, která vám vytiskla i 3000 kusů, čemuž nikdo ani nevěřil. Ten byl pak umístěný ve Zlíně a tiskl se na něm *Sport*. Takže se to takhle postupně rozvíjelo. A pro mě to byla zkušenost, že pro úspěch je důležitá píle a vytrvalost. Řada lidí v revoluci získala jinou zkušenost. Nabízeli jsme známým, aby se k nám připojili, říkali jsme jim: ‚Nechceš u nás dělat třeba ekonoma nebo novináře?‘ Ale oni se nechtěli takhle vázat a makat. Vzít výplatu a zaplatit z ní jídlo a střechu nad hlavou. Chtěli zbohatnout nebo udělat kariéru. Když i jejich kamarád se mohl stát ministrem. Takže získali takovou zkušenost, která podle mě ale nebyla trvalá. Nám se prostě potvrdilo, že je klíčová ta vytrvalost. A taky se držet nějakého kompasu, vědět, co chci. Že třeba chci informovat lidi, protože věřím, že to má hluboký smysl.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha 22.2.2016)

V případě *Revolver Revue* se Ivan Lamper projevil jako vůdce. Člověk se silnou vůlí a touhou něco dělat, bojovat dostupnými prostředky proti režimu a za své názory a postoje.

J.T.: „S Ivanem a mým kamarádem Viktorem Karlíkem²⁶ jsme začali vydávat *Jednou nohou*, pozdější *Revolver Revue*. Ivan díky mně a mému bratrovi narazil na takovou smečku bohému, která se realizovala v opíjení se, psaní básní, malování obrazů a mlácení do něčeho, což jsme vydávali za hudbu. Na

²⁶ Viktor Karlík je výtvarník, grafik a redaktor. Vydával samizdatovou *Edici Pro více* a byl také spoluzakladatelem kulturního časopisu *Revolver Revue*, ve kterém působí dodnes. Více na <http://www.revolverrevue.cz/viktor-karlik>

rozdíl od nás byl Ivan i člověk práce, protože vydat v té době knihu znamenalo hodiny, dny a měsíce ji přepisovat. Vydat časopis znamenalo hodiny, dny a měsíce ho tisknout. Pak ho musíte svázat. A to všechno se nám moc nechtělo. Jenže ten Ivan, kromě toho, že je chytrý, má i zvláštní schopnost strhávat lidi. Já jsem do té doby nikoho takového nepotkal. Takže z téhle naší partičky, která se scházela buď na Malé straně v Malostranské kavárně, nebo na Smíchově v restauraci Klamovka, se díky Ivanovi stala taková bojová smečka, která začala vydávat Revolver Revue. Tehdy na tom pracovalo spoustu zajímavých lidí jako Martin Weiss²⁷ nebo Ludvík Hradílek²⁸. Před revolucí se pak vydělil časopis Sport, kde hráli důležitou roli pozdější kolegové z Respektu Zbyněk Petráček a Jarda Spurný, který je v Respektu dodnes.“ (TOPOL, Jáchym. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016)

Jaroslav Spurný se do Prahy přestěhoval v podstatě paralelně s Ivanem Lamperem. Později spolu pracovali na vydávání *Revolver Revue* i *Sportu*. Spurný popisuje Lamperův zápal, ale hlavně i neobvyklou snahu přistupovat k samizdatu jako k oficiální svobodné žurnalistice. Taková snaha byla v samizdatu velmi neobvyklá.

J.S.: „Ivan se přestěhoval ze Zlína do Prahy v prosinci 1983 a já s manželkou i dětmi na začátku roku 1984. Ivan se pak velmi brzy seznámil s takovou tou mladou undergroundovou generací, s lidmi jako byl Jáchym Topol nebo jeho bratr Filip a podobně. Takže myslím, že měl poměrně brzy jasno, co chce dělat. Tak vznikla Revolver Revue. Ivan začal chodit na Klamovku, ale já jsem v té době směřoval trochu jinak. Tehdy jsme se spolu asi na rok přestali bavit, to bylo někdy kolem roku 1985. Já jsem měl vždycky dlouhé vlasy, které jsem si ostříhal a měl jsem takového podivného kamaráda, který byl sice signatář Charty, ale inklinoval trochu k vekslákům, což se Ivanovi nelíbilo a já jsem asi po roce s tímto kamarádem přerušil styky.

S Ivanem jsme se pak znovu sešli v roce 1986, on tehdy bydlel na Vinohradech a nabídl mi spolupráci v Revolver Revue. I když věděl, že píšu, tak

²⁷ Martin Weiss je český novinář. Působil v samizdatovém časopise *Revolver Revue*, v časopisu *Respekt*, *Mladé frontě* nebo *Lidových novinách*. Dnes pracuje jako komentátor zpravodajského serveru *Echo24.cz*. Více na <http://echo24.cz/author/martin-weiss>

²⁸ Ludvík Hradílek je novinář, fotograf a herec. Působil v samizdatovém časopise *Revolver Revue*, jako fotograf pracoval pro časopis *Respekt* a byl komentátorem *Hospodářských novin*. Od roku 2006 pracuje pro server *Aktuálně.cz*. Více na <http://www.revolverrevue.cz/ludvik-hradilek>

jsem tam od začátku dostal úkol, který mě tedy nikterak netrápil, a dělal jsem v podstatě dělníka. Já jsem byl až do roku 1989 poměrně dost zakonspirovaný, to sice po podpisu Charty nebylo úplně možné, ale snažil jsem se držet stranou. U mě doma v jednom pokoji jsme měli s manželkou docela výkonný cyklostyl, na kterém se dělala Revolver Revue a tiskly se Informace o Chartě. Později se tento cyklostyl převezl do Zlína a já jsem nafasoval obrovský xerox, což se tehdy do Česka muselo pašovat. Na téhle kopírce se pak tiskl kromě Revolver Revue i Sport nebo Lidovky.

Ivan a lidé kolem něho byli tehdy mým jediným kontaktem ven, přičemž Ivan v té době byl už velmi výraznou osobou, přemýšlel nad tím, jak má co být a troufám si říct, že možná kromě Vokna²⁹ byly Sport a Revolver Revue v rámci disentu poměrně netypickými prvky. Všechny ostatní tiskoviny komentovaly politickou situaci - kdo byl zavřený nebo co se dělo v Chartě. Zatímco Vokno, Revolver Revue nebo Sport se snažily tvářit jako normální noviny. I v Revolver Revue, přestože to byla kulturní revue, vycházely rozhovory s reálnými lidmi. Například Saša Vondra³⁰ byl někde na Litvě, tak o tom psal reportáž. A to si myslím, že byl výmysl Ivana. Ani ne Jáchyma Topola nebo Viktora Karlíka, ale Ivanův, protože on měl odjakživa tu novinářinu tak nějak v sobě. Mně se tehdy s Ivanem spolupracovalo dobře. On byl v rámci disentu opravdu výrazná osobnost. Například když se Havel potkal ve Slávii s ním a Vládou Mlynářem³¹, tak je chtěl skamarádit, protože cítil, jak silnou osobností Ivan je. A taky se mu to nakonec podařilo.“ (SPURNÝ, Jaroslav. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016.)

V rámci undergroundu byla na konci osmdesátých let *Revolver Revue* uznávanou institucí. Přesto nebylo lehké neprozradit se a vydržet tlak neustálé hrozby vězení, která nade všemi visela. Pro Ivana Lampera a jeho přátele však tato situace neznamenalá tahat za záchranou brzdu. Po *Revolver Revue* tedy přichází na československou samizdatovou scénu politický magazín *Sport*.

²⁹ Vokno byl samizdatový časopis, který od roku 1979 vydával František Stárek se svými přáteli. Jednalo se o hlavní periodikum tehdejšího undergroundu a přispívali do něj i členové Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). Jako příloha *Vokna* začaly v roce 1987 vycházet i *Voknoviny*, které měly podobu letáku. (KONČELÍK, Jakub et al. 2010, st. 226)

³⁰ Alexandr Vondra je politik, bývalý disident a signatář Charty 77. V roce 2006 působil jako ministr zahraničních věcí. Více na <http://www.alexandrondra.cz/zivotopis>

³¹ Vladimír Mlynář je bývalý novinář a politik. Spoluzakládal samizdatové *Lidové noviny* a v devadesátých letech působil jako redaktor a šéfredaktor týdeníku *Respekt*. Byl také prvním ministrem informatiky a ministrem bez portfeje. Více na <http://www.respekt.cz/autori/vladimir-mlynar>

J.T.: „*My jsme se s Ivanem třeba shodli, že nás vždycky zajímaly osudy židovských bojovníků z ghetta. Nebo romantismus Indiánů bojujících proti nepřátelům. Byli jsme tehdy mladí, takže v tom nebyl jenom strach z kriminálu, ale i rebelství a dobrodružství, které jsme si strašně užívali. Ta naše situace měla neskutečný náboj a bylo to vlastně docela krásné. Měli jsme obrovské množství spolupracovníků a podporovatelů a dodnes jsem pyšný na to, že v té partě nebyl práskač. Někteří u toho výsledku možná trošku povolili, ale neměli jsme mezi sebou špiona. To zažila spousta lidí, že se po revoluci dozvěděli, že na ně donášeli jejich vlastní kamarádi. Taky jsem hrdý, že Revolver Revue funguje dodnes. Například v Polsku bylo na začátku nespočet takových časopisů, ale Revolver Revue a Respekt přežili přes pětadvacet let. A to je neskutečné.*

Když si vezmu, kolik lidí z mé generace se třeba uchlastalo nebo zabilo, protože v nich zůstala ta temnota, tak je úžasné, že my pokračujeme. To považuju za své životní štěstí, že jsem se dostal do party takových lidí. Charta pro nás byla taky velmi důležitá, i když jsme se v té naší partičce neptali lidí, jestli to podepsali. To nám bylo jedno, Charta pro nás byli tak trochu ti staří. A i když jsme spoustu lidí z té generace měli rádi, tak jsme od začátku věděli, že si musíme vytvořit vlastní pevnůstku. Rozdíl mezi naší generací a generací Havla byl taky ten, že oni měli okno v '68. Vyrůstali v 50. letech, kdy byly koncentráky a bylo to strašné, ale pak se jim to na chvíli otevřelo a v roce 1968 mohli publikovat a byla jakási svoboda, jenže se to pak znovu zavřelo. Ovšem my jsme tu zkušenost svobody neměli vůbec, tak jsme si ji museli vybudovat sami a byli jsme v tom ghettu docela šťastní. Když jsme třeba přes Sněžku pašovali knihy z Polska, tak to bylo pro mě úplně skvělé. Najednou jsme nebyli jen ti, co píšou nějaké petice. Člověk si hned připadal trochu jako Jack London. Jednou jsem byl na těch horách s Ivanem a tehdy nás málem zavřeli natvrdo, měli jsme štěstí, že byla zrovna nějaká amnestie.“ (TOPOL, Jáchym. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016)

Snaha stát se „opravdovými novináři“ se naplno projevila se vznikem časopisu *Sport*. Najednou jakoby už nestačilo provokovat režim zakázanými básničkami. *Sport* měl tehdy podobu jakéhosi politického názorového periodika, tedy podobu něčeho, co bylo v tehdejší době zcela neobvyklé.

I.L.: „*Sport vznikl z potřeby zpracovávat i jiná témata. Zdálo se, že jen kultura už úplně nestačí v té naší neustále se rozšiřující komunitě. Revolver*

Revue byla dobrá věc. Vycházely v ní například překlady knížek, které nikdo jiný neměl. Pašovali jsme knihy z Polska. To byla taková kapitola českého samizdatu, dělalo se to dlouho. Nás za to tehdy s Topolem dokonce zavřeli, takže jsme to pak už nedělali. Ale fungovalo to tak, že jste vyfasovali takový modrý batoh, a protože se bez pozvání a bez kontroly nedalo jet ani do Polska, využívali jsme stezku Míru a Přátelství, která vedla přes hřebeny Krkonoš a mohli na ni čeští i polští občané. Sice tam všude byli policajti, ale nikdo vás nekontroloval. Takže ti Varšavané nebo Wroclavané měli stejný modrý batoh, přijeli a měli ho narvaný jejich věcmi. My jsme ho měli spíš takový hubený, bylo v něm pár dokumentů Charty a nějaké knížky. A jakoby náhodou jsme se potkali na některém z odpočívadel, hodili jsme bágly vedle sebe a pak jsme si každý vzali ten jiný batoh. No a někdo nás nahlásil, takže nás s Topolem zabásli. Odvezli nás do Polska, protože nás chytli Poláci, ani nevím, jak jsme tam byli dlouho. Z polské vazby nás pak převezli přes hranice a vykopli v Hradci Králové. Nicméně díky tomu jsme měli informace, které nikdo neměl.

Překládali jsme z polštiny a angličtiny a bylo to hodně zajímavé. Potom jsme Revolver Revue rozšiřovali o čím dál větší množství recenzí a nějaké malé reportáže. A pak někdy přišel Ruml, který dělal v Lidovkách a navrhl, abychom začali dělat něco svižnějšího, než se dělalo tam. Takovou ‚echt‘ žurnalistiku. A v té době už bylo vidět, že se ve společnosti něco hýbe. Nás tehdy přes Chartu našli a posléze kontaktovali horníci z tachovských dolů, kteří s námi mluvili o tom, že dostávají vysoké dávky záření. My jsme byli u nich doma, oni nám vyprávěli, jak to tam chodí a pak to vyšlo ve Sportu. Úplně normálně. Měli jsme tam i jména. Což pak od jisté doby fungovalo i v Revolver Revue. Tam jsme měli jména a adresy. Myslím, že já, Jáchym Topol a Alexandr Vondra. Takže kdyby nás lidé chtěli najít, tak mohli. A tohle moc nebývalo.“ (LAMPÉR, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 22.2.2016)

4. Od revoluce k *Respektu*

4.1. Revoluce a Informační Servis

Když přišel listopad 1989, všechno se změnilo. Najednou už myšlenka na život ve svobodě nebyla tak utopickou a věci se pomalu dostávaly do pohybu. Underground měl vystoupit z podzemí a zúročit léta zkušeností ve prospěch revoluce.

I.L.: *„Pád komunismu byl dobrý. Byla to opravdu zajímavá zkušenost, vidět, jak se ten systém zřítíl, ale zároveň bylo neskutečně překvapující, jak rychlé a snadné to je, když se hroutí zdánlivě pevná stavba. Takže já nejsem moc klidný, že by se nemohla zhroutit Evropská Unie nebo svět jak ho známe. Naopak vím, že by se mohl zhroutit velmi rychle. Trochu se bojím toho, co vidím v Česích dnes. Jakousi nechut' do čehokoli investovat energii. A averze vůči té lokajské společnosti, kterou člověk nabral v období normalizace, nemizí. Myslím, že ji Češi cítí obecně vůči sobě navzájem. Je to o tom, jak se k nám chovají politici a jak se my chováme k sobě. Jsme pořád společnost, která je na dlouhé cestě z otroctví někam ke svobodě. A v nejlepším jsme asi v půlce. Bohužel nevěřím svým spoluobčanům, že by pro ně svoboda byla entita, které by si nějak významně vážili.*

Ovšem v té chvíli to bylo čisté nadšení a adrenalin, které byly orámovány nadšením z práce, kterou revoluce přinesla. Pocit, že máte pevné místo ve světě, že do něj patříte, netápete, děláte si to své a víte, že je to dobré. Lidé chtěli něco dělat, od těch bezejmenných až po ty největší disidentské hlavouny. Tohle dokonale popsal Petr Pithart³². Ten popis je založený na tom, že v Česku nelze být ukřivděný nebo si myslet ‚vždyť si mě přece najdou‘. Tohle Češi vůbec nedělají. A Pithart popisoval, že jako významný disident, když začala revoluce, seděl doma a čekal, že pro něj přijdou a řeknou: ‚Petře pojď s náma, jsi přece právník.‘ Ale nepřišel vůbec nikdo. A pak už to třetí den nemohl vydržet, tak se vydal nakukovat k Laterně Magice, před kterou byl takový dav, že se nedostal ani ke dveřím. Tak tam stál, koukal a už chtěl odejít, když si ho

³² Petr Pithart je český politik a disident. V letech 1990-1992 působil jako předseda vlády a později byl také dlouholetým předsedou Senátu. Více na <http://www.pithart.cz/zivotopis.pp>

náhodou všiml Ruda Battěk³³ a protáhnul ho dovnitř. A tam to bylo znova, dav lidí, každý měl co dělat a nikdo si ho nevěšmal. Načež mu někdo strčil do ruky papír, ať ho přepíše. Takhle nakonec vklouznul do revolučního dění.

Takže organizovat si to dění sám a být při věci bylo velmi příjemné. A pak to bylo super ještě léta a je to vlastně pořád super, akorát je to kontaminované vědomím, že ty druhé síly nespí a že se mohou kdykoli vrátit ještě v horší podobě, než byl utahaný normalizační komunismus. Když kolem sebe vidím tu nenávisť, kolik jí je v té společnosti zakořeněné a že občas vyhublá napovrch, tak to musím občas trochu rozdýchat. Ale asi je to zase o té vytrvalosti.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 22.2.2016)

Jak uvádí Rychlík, zhruba od léta 1989 se začíná politické ovzduší u nás, ale i v okolních státech sovětského bloku, výrazně měnit. Změny vlád v Polsku a Maďarsku nebo protesty východních Němců napovídaly, že se režim pomalu hroutí zevnitř. Uctění památky Jana Opletala, která se uskutečnila 17.listopadu 1989, které započalo v univerzitním areálu „Na Karlově“, se brzy proměnilo v protirežimní demonstraci, a události na Národní třídě později spustily sled událostí, který dnes označujeme jako sametovou revoluci. (RYCHLÍK, Jan et al. 2013, st. 582-583).

I.L.: „Co jsem dělal 17. listopadu 1989, si pamatuju naprosto přesně. Já jsem vůbec nevěděl o nějakém Albertově nebo studentských pochodech. My jsme 17. listopadu takzvaně ‚snášeli‘ Revolver Revue. Měli jsme v té době pronajatý ilegální suterénní byt na Smíchově. Dneska bych tam už asi netrefil. A tehdy to poslední číslo, co jsme takhle vydávali, mělo 250 stran a 500 kusů. To bylo 125 tisíc papírů. Nicméně to znamenalo, že tam bylo 250 balíků o pěti stech stranách. A ten jeden balík se vzal a vedle sebe se skládaly jednotlivé strany, přičemž se začínalo stranou 250. Za vámi šel člověk s balíkem stran 249, za ním šel balík 248 a takhle se to skládalo na sebe a tvořilo se těch 500 kusů Revolver Revue. Já jsem si tehdy bydlel na Malé straně a něco z toho bral s sebou domů. Když jsem se vracel z toho Smíchova, tak v metru hlásili, že Národní třídou to jen projíždí a zastavuje až na Můstku. Mně se moc nechtělo jít Prahou, která byla tehdy dost profízlovaná s plnou taškou věcí. Vystoupil jsem na tom Můstku

³³ Rudolf Battěk byl filozof, sociolog a politik. Výrazná osobnost sametové revoluce a Občanského fóra. Více na http://www.lidovky.cz/ve-veku-89-let-zemrel-rudolf-battek-dr2-/lide.aspx?c=A130317_145146_lide_mev

a šel domů. A najednou se koukám, že tam je celá banda fízlů a že tudy nemůžu jít, tak jsem zabočil a obcházel jsem to přes Staromák. No a večer jsme se ještě sešli v hospodě a tam už se povídalo, že se něco děje. Takže to jsem dělal, vyhýbal jsem se policajtům, kteří se tam tou dobou už šikovali, aby vytvořili past.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 22.2.2016)

S revolučním děním přichází i nutnost o něm informovat. Ve chvílích chaosu zmobilizoval samizdat své síly a pod názvem Informační servis začal vydávat periodikum, které občany informovalo o průběhu revoluce ve všech koutech země.

I.L.: “Potom byl takový zvláštní ruch a hned druhý den jsme se sešli s Topolem a Rumlem ve Slávii. No a Ruml tehdy přišel s tím, že teď budou třeba informace. Vondra nám pak nabídl svůj byt, protože měli telefon. Zařídilo se to tak, že to naše číslo šířila Svobodná Evropa, měli jsme telefonistku, která nám brala telefony a přijímala od lidí informace z celé republiky, jak ta revoluce probíhá u nich. Takže vzniklo Nezávislé tiskové středisko (NTS)³⁴, které začalo vydávat Informační servis, a asi den po nás Občanské Fórum (OF)³⁵ v Činoherním klubu. Záhy jsme dostali od revolucionářů prostor v Galerii u Řečických³⁶. Daly se tam stoly, cyklostyl, nejdřív jsme fungovali sami, pak se přidaly tiskárny. Lidé stáli fronty až na ulici, brali si to, nosili nám peníze, ať můžeme pokračovat, takže se mohlo nakoupit jídlo a v takové vzrušené atmosféře jsme tam fungovali. Na tom bylo zvláštní, že člověk zažíval pocity, které předtím nezažil. Já si pamatuju, jak jsem šel jednou ráno úplně vymetenou Prahou, byla strašlivá zima, a na Příkopech stála mlčenlivá fronta lidí, vůbec nevím proč. Tak jsem jim začal rozdávat nějaké ty Servisy, co jsem měl zrovna v kapse. A oni si je hrozně rádi brali. Takže nastalo do té doby úplně nepoznané souznění s komunitou, kdy člověk najednou zjistí, že není psanec. Najednou to byla svoboda. I když taky to ještě nebylo úplně jisté. Oproti vládě estébáků to bylo samozřejmě úplně skvělé a asi to bylo i jasné, protože sami Rusáci byli v té době

³⁴ Nezávislé tiskové středisko bylo založeno redaktory samizdatové *Revolver Revue* a časopisu *Sport* v listopadu 1989. Středisko nezávisle informovalo o revolučním dění v celé republice. Více na <http://www.revolverrevue.cz/historie>

³⁵ Občanské fórum bylo politické hnutí sametové revoluce vedené Václavem Havlem.

³⁶ Galerie u Řečických je uměleckých prostor v pražské Vodičkově ulici, kterou pro svou činnost získalo v listopadu 1989 NTS. Byl zde vydáván *Informační servis*. Více na <http://www.revolverrevue.cz/historie>

už bezmocní. Ale jistotu jsme neměli.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 22.2.2016)

4.2. Tak vznikl Respekt

Jistou chvíli se zdálo, že Informační servis už nebude potřeba. Situace se stále více stabilizovala a začínalo být jasné, že režim padne. Na scénu tak měla přijít jiná svobodná periodika, která zaujmou svou funkci v demokratickém světě. Nakonec se však situace vyvinula jinak.

I.L.: „Úplně nejlíp to dokresluje historka, kterou s tím mám spojenou. Je to opravdu zásadní historka. Někdy v prosinci začalo všechno směřovat ke generální stávce a my jsme společně s Rumlem, ale i s lidmi z ulice pořád pracovali u Řečických. Havel nám tehdy říkal ‚mravenečkové revoluce‘. To když jsem slyšel, tak jsem myslel, že ho trefím. Jenže Ruml měl představu, že Informačnímu servisu se nachýlí čas, že už splnil svoji funkci a je čas ho rozpustit.

Já jsem to ale nevnímal takhle instrumentálně a měl jsem o naší budoucnosti představu úplně jinou. To médium nemá nikomu sloužit s tím, že když se nachýlí čas, tak to rozpustíme a začneme na zelené louce. Ale přesvědčil mě, protože byl starší a měl víc zkušeností. Byla generální stávka, lidé pochodovali Prahou a Ruml nás všechny sezval a říká: ‚Díky, byli jste skvělí a teď půjdeme domů.‘ A někteří z toho byli úplně v šoku, pár jich dokonce plakalo. Takže jsme si to takhle řekli, u Řečických pak začal večírek na rozloučenou a já jsem se tehdy vracel se svou přítelkyní někdy v noci domů na Letnou taxikem.

Nám totiž v té době někteří taxikáři pomáhali rozvážet náklad Informačního servisu po Praze. My jsme se pak dozvěděli, že někteří brali prachy a náklad házeli do příkopu, ale řada z nich opravdu pomáhala. Nás ten večer vezl taxikář Václav, takový velký, snědý chlap, myslím, že byl Rom, čímž mi byl dost sympatický, ale pořád to byl komunistický taxikář. A tou dobou už v Galerii u Řečických viselo, že končíme a aby se naši příznivci obraceli jinam. Zůstali tam už asi jen čtyři lidi, kteří ještě slavili.

Byla hrozná průtrž mračen, takže jsme nemohli z toho auta vystoupit. On nás zavezl na Strossmayerovo náměstí a tam jsme seděli a čekali, až ten déšť přestane. A najednou ten taxikář, se kterým jsem se vůbec neznal, říká: ‚Já to nechápu, co tohle je za lidi, ty vole. Tak bolševik ještě nepadl a oni už to balí.

Jakože jdeme domů, ty vole. ' A já mu říkám: ,To mluviš ke mně, Václave?' ,No a ke komu jinému, vy jste naivní blázni, ty vole. Co si myslíš, že už je vyhráno?' Takže jsme seděli v tom autě a on dál mluvil a úplně nás rozcupoval. Když jsme dorazili k domu, tak jsem ještě tu noc telefonoval z budky k Řečickým, ať ten nápis na dveřích sundají, že nic nerušíme a zítra pokračujeme dál. Obtelefonovali jsme všechny ty lidi a prostě jsme jeli dál.

A já si myslím, že měl ten Václav pravdu. Minimálně v tom, že kdybychom tehdy přerušili tu kontinuitu, tak by nikdy nevznikl Respekt. Ta energie by se úplně rozprskla a ti lidé by se ztratili. Řada z nich pak do Respektu nastoupila a dělala normálně novináře. Jarda Spurný je tady dodnes se mnou. Jsme poslední dva, co tady jsou od začátku. Přitom úplně ze startu dělal ochranku, udržoval pořádek. Takže to bylo dobře. To, jak Václav mluvil tu noc do toho okna a úplně nás rozebral, na to si občas vzpomenu.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 22.2.2016)

Revoluce opět ukázala, jak silnou osobností s vůdcovskými schopnostmi Ivan Lamper je. Revoluční dění popisuje Jaroslav Spurný takto:

J.S.: „Tak šel čas, chodili jsme na pivo, pak přišel sedmnáctý listopad, který teda disidenti tak úplně neplánovali. Já jsem teda na té demonstraci byl, ale kvůli dětem, které už začaly brát rozum, bylo jim kolem deseti a mně se tehdy ta demonstrace zdála docela bezpečná, když ji pořádalo SSM a studenti. Nakonec moc bezpečná nebyla, pak to padlo a myslím, že 20. listopadu mi volal Ivan, že zakládají Nezávislé tiskové středisko a že mám přijít k Vondrovi do bytu. Tak jsem tam v pondělí přišel, to bylo ještě takové neurčité, nicméně v úterý jsem zavolal do práce, že nebudu chodit a za pár dní jsme se přestěhovali k Řečickým. Tam už bylo jasné, že Ivan má vůdcovské schopnosti, protože on prostě věděl co a jak, věděl, kam jde. Zároveň se na něm projevovalo, jak nikdy nebyl, a vlastně dodnes není, úplně normální člověk. On byl vždycky tak správně vyšinutý. To je taková známá historka, že asi po osmi dnech přišel a řekl, že to rušíme, že jsme splnili revoluční povinnost a budeme dělat něco normálního. Jenže jemu se za těch pár dní podařilo u Řečických vytvořit naprosto neuvěřitelnou societu. Nakonec z toho vznikla jakási agentura, bylo tam spousta dobrovolníků, studenti, lidi z disentu a Ivan tam byl šéf. A šlo mu to, což bylo obdivuhodné. Vzpomínám si, jak za mnou přišel kamarád, taky tak trochu disident, v době, kdy ještě Havel ani nebyl prezidentem. A ten když Ivana viděl, tak říkal: ,Až Havel

položí to prezidentování, tak to je jasný nástupce, protože to je osobnost jako prase.“ A to si uvědomoval každý, že Ivan takový je.“ (SPURNÝ, Jaroslav. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016).

V roce 1990 vznikl časopis *Respekt* a započala tak éra týdeníku, který dnes patří k tomu nejlepšímu, co lze na našem mediálním trhu najít. Ivan Lamper byl čtyři roky jeho šéfredaktorem. Přestože pro Ivana Lampera a jeho kolegy znamenal pád režimu svobodu a opuštění podzemí, začátky samozřejmě nebyly lehké. Mnoho věcí se museli naučit. To ovšem Lamperovi netrvalo dlouho. Už v roce 1991 navíc za svou práci obdržel cenu *Editor of the Year*³⁷, kterou uděluje časopis *World Press Review*.

I.L.: *„Respekt vznikl z Informačního servisu. Prostě jsme ho přetvořili. Chtěli jsme dělat novinářinu. Ale proč, to už si opravdu nevzpomínám. V těch prvních číslech najdete naše motto. Prostě jsme se rozhodli, že Informační servis, který už v té době asi byl týdeník, přetvoříme na regulérní časopis. Dali jsme mu jméno, doplnili jsme byrokratickou část redakce a vzniknul časopis. Název Respekt byl vítězným návrhem. Každý mohl říct svůj názor a tenhle návrh Josefa Zajíčka, řidiče Respektu, vyhrál.*

Změna nás zastihla připravené, měli jsme výhodu, že jsme aspoň trochu věděli, co je to žurnalistika, i když jsme toho i tak věděli dost málo. Dokresluje to taková jedna historka. Myslím, že to tehdy bylo už v Respektu a já jsem psal článek, který vzbudil velký ohlas. Bylo to o závadných kakaových bobech, které komunisti dováželi do Československa a to kakao se dostalo samozřejmě i k dětem. A to nám dal nějaký chlápek ve složce, kterou jsme akorát přečetli, zdramatizovali jsme to, jak ti komouši škodili a otiskli jsme to. A pak to četla jedna naše dánská známá, která nás později vybavila knihou o žurnalistice, která vyšla na Kolumbijské univerzitě a ze které čerpáme tak trochu dodnes. A tahle Karen se mě potom ptala: ‚Hele, ty tady píšeš, že to celé vědomě povolil nějaký člověk, a mluvili jste s ním?‘ A já jsem jí říkal: ‚Počkej, jak jako mluvili? To je bolševik, on s námi nebude mluvit.‘ ‚Takže ty jsi s ním nemluvil?‘ ‚A proč bych mluvil s nějakým bolševikem? Stejně bude lhát.‘ Ale věděl jsem, že tahám za slabší konec. Ona nám tehdy hodnotila ta první čísla a byla to velmi dobrá a trefná kritika.

³⁷ *Editor of the Year* je novinářská cena udělována časopisem *World Press Review*. Oceňuje neamerické editory, kteří důstojně zastávají novinářské hodnoty. Více na <http://www.worldpress.org/award2.cfm>

Takže asi takhle jsme byli připravení na žurnalistiku. Nicméně byli jsme nějak připravení. A třeba lidi jako Andrej Babiš byli připravení na ty ekonomické změny, věděli třeba, jak fungují akcie. To my jsme nevěděli. Pamatuju si, že jsme měli schůzi celého Respektu, kde jsme se bavili o tom, co je to ta kupónová privatizace³⁸. Jak to bude fungovat, co dostaneme. Tihle lidé, kteří měli v tomhle malinkatý náskok, protože například věděli, jak se uzavírá smlouva, to pak samozřejmě zúročili. Za totáče neexistovalo, že byste doma vyrobili židli a někomu ji prodali. To byste měli na krku tři roky za nedovolené podnikání. Ale někteří si uměli najít cestičky. A takoví jsou dnes třeba velkopodnikatelé. My jsme to taky zúročili a ta dvě média, Lidové noviny a Respekt, které založili lidé s nějakou zkušeností, fungují dodnes. Ze samizdatu zbyla tedy ještě Revolver Revue, která dodnes také vychází.

Pro Respekt pak samozřejmě v minulosti bylo zásadních mnoho momentů. Zásadní byla určitě revoluce a to, že Respekt vzniknul. Ale i vstup Karla Schwarzenberga, který byl několik let mecenášem Respektu. Do značné míry je každý den zásadní. To, že se vždycky našly peníze, aby ten časopis pokračoval. No a pak příchody a odchody různých lidí. Ale v podstatě je to tak, že nejzásadnější je to, že Respekt existuje.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 21.3.2016)

Kromě toho, že Ivan Lamper v Respektu zúročil své vůdčí schopnosti, a to jak po stránce pracovní, tak i po stránce myšlenkové, začal se naplno projevovat i jako skvostný editor s neobvyklou schopností uchopit text za správný konec a naprosto přesně pochopit jeho potenciál. Lamper po čtyřech letech opustil práci šéfredaktora, přestěhoval se na statek na Vysočinu a od té doby se věnuje práci editora.

J.S.: „Když jsme začínali v Respektu, přestěhovali jsme se do Bolzanovy ulice, kde jsme sídlili pět let. Vzpomínám si na takovou scénu, když jsme přišli do toho domu, kde tehdy sídlil Svaz československo-sovětského přátelství. Byl jsem tam já, Ivan a Honza Ruml a ti lidé z nás byli úplně vyděšení. Když se Ivan zamračil, tak z něho šel asi opravdu strach. A asi i z Honzy Rumla.

S odstupem těch čtyřiceti let můžu říct, že toho Ivan pro českou žurnalistiku udělal tolik jako málokdo. Jeho redigování je tvrdé, ne vždycky má

³⁸ Způsob privatizace státního majetku. Občané obdrží kupónové knížky, přičemž za kupóny si mohou koupit část podílu v jakékoli státem vlastněné společnosti.

pravdu, ale v drtivé většině případů ji má. U nikoho jiného jsem nezažil, aby měl tak přesný náhled do článků, kdy je Ivan téměř okamžitě schopný pochopit, kde je chyba. Jeho problém je, že občas není schopný vidět problém i jinak, než ze svého hlediska. Tam pak docházelo ke střetům mezi ním a autory. To je ale asi jediná Ivanova novinářská slabina. Že občas nevidí, že názor autora může mít své oprávnění, i když nezapadá zrovna v tu chvíli do jeho světa.

Ze začátku nastala v Respektu zvláštní situace, Ivan se sice stal šéfredaktorem, ale protože se z nějakých důvodů uvažovalo i o Janu Rumlovi, tak byli nejdřív šéfredaktoři oba. Honza pak na jaře roku 1990 odešel na ministerstvo vnitra, takže tu Ivan zůstal sám. Samozřejmě jako šéfredaktor občas dělal chyby, přijal lidi, kteří se pak neukázali jako nejlepší volba. Ivan se pro někoho uměl strašně rychle nadchnout a skamarádit, ale pak stejně rychle ta přátelství končila a ty rozchody bývaly občas i ve zlém. Ale myslím si, že tím, jak byl Ivan silná osobnost, tak v Respektu vydržel vždycky jen ten, kdo jí byl taky, protože ten tlak na práci tady byl vždy velký. I já, uznávaný autor, dodnes přepisuju články občas i třikrát, protože se Ivanovi něco nezdá.

V roce 1994 se Ivan znovu oženil. Měl malé dítě a celý život snil o tom, že bude mít maringotku a v ní bude bydlet. Nakonec si ji opravdu pořídil, a i když bydlí na statku, tak ve své maringotce je o dost raději a poměrně často. Takže odešel na Vysočinu a jako svého nástupce si vybral Vladimíra Mlynáře. Což z mého pohledu nebyla úplně nejlepší volba. On byl zvláštní a já jsem mu nikdy moc nerozuměl. Ivan je sice geniální editor a novinář, ale s lidmi občas šlápnul vedle.

Vladimír byl talentovaný, ale byl to politik. Takže i když to byl dobrý novinář, snažil se do časopisu implantovat názory jemu blízkých stran, což tehdy byly ODS a ODA. Já jsem chodil poměrně často do sněmovny a vídával jsem tam Vladimíra, jak ho mnohem víc baví diskutovat s politiky. A tohle je pro novináře smrtelná cesta. Novinář se může bavit s politiky, ale nesmí jim rozumět a mít jejich uvažování. Takže Ivan prostě občas neuměl správně odhadnout lidi, ale nikdy to pro Respekt nemělo nějaké závažné následky a Ivan si to později vždycky uvědomil.

Je taky důležité říct, že Ivan má vždycky období, kdy se pro něco nadchne. Jednou je víc ‚zelený‘, jindy buddhista, a to se pak projevuje i v jeho novinářině. Někdy má slabost pro analytické články, někdy pro příběhy, ale ať

už má slabost pro cokoli, tak jeho vhléd do článků je naprosto neuvěřitelný a přesný. Za těch pětadvacet let tady jsem zažil několik editorů, ale ten Ivan je prostě nejlepší. Taky se obávám, že by v Respektu nemohli pracovat někteří uznávaní novináři, protože by nevydrželi ten tlak a tu debatu o článku. Přitom Ivan může mít inspirativní nápady, které by autora třeba nenapadly. Najednou se to otočí nějakým směrem a vůbec to nevadí.“ (SPURNÝ, Jaroslav. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016)

Ivan Lamper dozajista prokázal schopnost učit se a také pochopit a absorbovat informace. Novinářem se prostě stal. Jistě ho ovlivnilo podzemí a samizdat. Touha po informacích a po svobodě jsou v něm dodnes. Sám se rozhodl nepsat, ale pouze vést lidi, tak jak je jeho vůdcovskému duchu zřejmě přirozené. I po pádu zelené opony zůstal nonkonformním člověkem, tak trochu podivínem a intelektuálem. Svou zkušenost, která říká, že důležitá je píle a vytrvalost, ve své práci zúročuje dodnes.

J.S.: „Jako na člověku mě na Ivanovi fascinuje jeho důslednost v tom, že nikdy nechtěl patřit do horních deseti tisíc. Jeho nepřitahovaly žádné rauty nebo pozvánky na recepcce. Přinutit ho chodit v obleku by asi ani nešlo. On to má takto postavené. Dobrovolně žije v menším komfortu, nicméně nedává na odiv chudobu a zas tak chudý není, ale jemu prostě vyhovuje si odepírat jisté věci, protože ho baví žít jiným způsobem. I já jsem tak jednu dobu žil a naše dva velké konflikty za těch čtyřicet let vždycky spočívaly v tom, že jsem ten režim změnil a pouštěl jsem si do života i ‚normální lidi‘. V tom pětadesátém to byla ode mě chyba a teď na stará kolena jsem se rozhodl žít trochu víc seriózně, což jsme taky s Ivanem trochu řešili.

Ivanovi víc vyhovují společenští outsideri, kteří se na ten život dívají jinak. Nikdy ho neoslovovali běžné věci, nikdy neuměl žít normálně. Většina lidí pojede z Florence na Křižkovu metrem, méně lidí se rozhodně pro tramvaj a Ivan půjde pěšky. A proto ho pořád přitahuje ta maringotka a je to stejný sen a stejné bytí, jako to bylo v těch dvaceti. Další věc je, že Ivan umí absorbovat knihy. On jich přečetl asi míň než já, ale já je čtu bez ladu a skladu. Nevzdělávám se účelově, nejdu odněkud někam, ale Ivan to umí. Nadchne se pro určitou oblast vzdělání a dokáže to cílevědomě studovat. A hodně tomu rozumí.

Jeho schopnost ovlivňovat českou společnost je obrovská a přitom nepotřebuje být vidět. On má dar vůdcovství, ten měl odjakživa a to se nedá

naučit. A když jste lídr, tak musíte mít odpovědnost vůči ostatním lidem. Potom už člověk nežije život sám za sebe, ale má zodpovědnost za ostatní lidi. Ivan má skvělý dar pro slovo. Je hrozná škoda, že nepíše, ale on sám říkal, že se mu psalo těžko, protože měl odpovědnost za ostatní, ale nikdo ji neměl za něj. Neměl k sobě odpovídajícího editora, který by ho dokázal vést. Ale dar pracovat se slovem má a dokonce si vede i deník, u kterého se děsíme, že jednou vyjde. Respekt je taky odlišný od ostatních v tom, že všechno na sebe navazuje, není to roztržité. Jdeme odněkud někam a to je Ivanova zásluha, protože on v sobě tohle má. Také je poměrně cílevědomý. Do politiky nemohl, protože neumí dělat kompromisy. I proto je takový editor, protože on se nad nikým nesmiluje. Dopoledne se vám může svěřit s něčím velmi osobním a odpoledne vám rozcupuje článek. Což se mi stalo. A je jedno, jak blízcí přátelé jsme. Myslím, že velká spousta novinářů, která v Respektu je nebo jím prošla, si uvědomuje, že na jejich růstu má velký podíl Ivan. On je vlastně výborný učitel. A vrhat se do dobrodružství, jakým je žurnalistika, s Ivanem za zády, je vlastně hrozně bezpečná záležitost.“ (SPURNÝ, Jaroslav. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016)

4.3. Planeta Respekt

Ivan Lamper tvrdí, že si okolnosti vzniku týdeníku *Respekt* už příliš nevybavuje. Prostě vzniknul a je. To je pro něj důležité. Od začátku byl Respekt poměrně uzavřenou komunitou lidí, kteří dělali žurnalistiku v něčem dost jinak, než všichni ostatní.

J.T.: „*Já si pamatuju, jak jsme seděli s Ivanem po uzávěrce, byli jsme strašně unavení, lili jsme do sebe pivo a kouřili jednu startku za druhou, to byl tehdy ‚everyday life‘. No a pořád jsme nemohli vymyslet název. A tehdy tam s námi seděl takový taxikář, obrovský potetovaný chlap, jmenoval se Josef a ten nám říká: ‚No, tak kluci, tak jak? Tak respekt, ne, vole? Tak snad respektuješ lidi a lidi respektujou tebe, nebo něco takovýho.‘ A to bylo ono! Takže se ten název pak prosadil.*

Ivan má hrozně bystrý mozek, je schopný velmi rychle a správně vyhodnocovat informace. Navíc má dodnes v sobě takovou odbojnost, on se nezálekně ničeho. Respekt jako první psal o tunelech, které vznikaly během privatizace. My jsme po roce 1989 strašně dlouho žili v takové euforii. Já to mám v sobě pořád, takový ten pocit ‚konečně je svoboda‘, ale myslím, že Ivan

má mozek hladový po konfliktu. On je podle mě člověk, který potřebuje v životě konflikt. To nemá být ani urážka ani kompliment, ale třeba já takový nejsem, já potřebuju harmonii. Ovšem jsou lidi, kteří potřebují konflikt. A s takovými lidmi sice občas není k vydržení, ale hodně s nimi uděláte. Takže ten konflikt mi pro jeho pojetí žurnalistiky přijde důležitý.

Dalším důležitým aspektem je jeho pracovitost. On se Respektu věnoval s úsilím, které hraničilo s fanatismem. Ale to není špatně, protože vy nepostavíte kostel, nevymyslíte parní stroj, nedotáhnete lidstvo ke hvězdám nebo nerozbijete říši Inků, pokud v sobě nebudete mít zápal hraničící s fanatismem. Pro mě osobně tam byla určitá hranice, za kterou už jsem nemohl, ale Ivan ten Respekt vymyslel a táhne ho na zádech celé ty dekády, protože je to jeho život. Pamatuju si, že kdysi, když se do Respektu přijímal někdo nový, tak se vždycky říkalo: ‚Jsi ženatý? Tak my tě rozvedem!‘ Jít na svačinu? Neexistuje, dokud práce není hotová. Na druhou stranu, v Respektu vždycky panovala volnost a svoboda, ovšem nikdy na úkor práce. Ta měla vždycky přednost.

Jinak Respekt původně sídlil tady, v Křemencově ulici, a každý den se chodilo do hospody. A v té naší hospodě dokonce měli položky v jídelníčku pojmenovány podle lidí z redakce. To mělo takový švih, byla to bohéma. Dneska v tom Karlíně je to pro mě neznámé. Všichni tam sedí tak namačkaní na sebe, svítí tam ostré zářivky, to já neznám. Na začátku tomu vládla jistá divokost, kdo například chtěl, mohl v redakci spát ve spacáku, nosili jsme si tam pivo a tak. V Respektu jsem si prožil nadšení, depresi, odešel jsem a zase se vrátil.

Editor je Ivan neskutečně náročný. Někdy jsou ty jeho zásahy úplně neuvěřitelné. Já jsem přišel do Respektu jako už docela uznávaný spisovatel, ale šel jsem do toho schválně, protože jsem nechtěl být pyšný. A několikrát jsem napsal článek, který mi Ivan úplně rozcupoval. Ale bylo to dobře, protože vám to dá pokoru, která je neskutečně důležitá. Pro mé ego a pro mou duši to bylo mnohem lepší, než nějaké pochlebování. Hlavně editor, a nemusí to být jen Ivan, vám většinou hodně pomůže. Nejdřív máte pocit, že vám nějaký pižďuch kurví článek, ale pak vám dojde, že vám vlastně pomáhá. Mně to pomohlo i jako spisovateli. Najednou jsem se dokázal zastavit, ohnout a pochopit, že moje slova nejsou zlatá. A slavní spisovatelé jako Hemingway, London, Kerouac nebo Babel, ti všichni byli novináři, kterým někdo cupoval články. Protože v novinách se s vámi nemažou a to bylo pro mou psychiku hrozně dobře. I když ten nápor

byl někdy strašný, takže jsem to nevydržel dlouho. A teď trochu s pýchou a trochu hrůzou zjišťuju, že je ten Respekt pořád nejlepší. S hrůzou proto, že mě to štve. Když jsme na začátku devadesátých let začínali jako úplná holátka, tak jsme si mysleli, že té nezávislé žurnalistiky, která nepoklonkuje Rusům a neplazí se před Číňany, tady bude mnohem víc. A teď mě děsí, že je toho tak málo. Určitě to není tak, že by tady nebyly i jiné dobré věci, čtu toho hodně a nacházím mnoho dobrých článků, ale ten Respekt mi pořád vyhovuje nejvíc. Samozřejmě, že můžu být neobjektivní, protože jsem v Respektu vyrostl, stál jsem u jeho zrodu a strávil jsem v něm spoustu času, takže to pak člověk bere jako své papírové dítě, ale je fakt, že mě vždycky více než politika zajímala literatura. Takže na rozdíl od Ivana nebo Jardy Spurného se prostě nepovažuju za toho pravověrného novináře.

Když jsem tam pracoval, vždycky jsem se ocitnul na planetě Respekt. A Respektem žijete a dýcháte a zároveň tam panuje tak trošku despekt ke všem ostatním. Jistý pocit výlučnosti, možná až trochu snobství. Já to ale neberu jako nedostatek, spíše je to daň za kvalitu a výjimečnost toho časopisu. Budu se opakovat, ale to pracovní nasazení lidí, kteří pracují v Respektu, do jisté míry hraničí s fanatismem. A i když mi to není sympatické, tak chápu, že bez toho nejde tolik udělat. Ale když ten Respekt otevřu, tak vidím, že to není fanatické, že je to otevřené, liberální a nejlepší, co u nás je. Navíc Respekt vždycky trochu působil jako taková škola. Spousta lidí, kteří v něm nevydrželi, ale byli dobří, odešli jinam. Třeba do Lidovek nebo kamkoli jinam. Každý kdo byl v Respektu a napojil se tam, je dnes součástí obrovské novinářské obce. Myslím, že Ivan je neuvěřitelný v tom, že tomu opravdu věnoval život. Tuny energie, desetiletí života. Lidé v Respektu ho vždy uznávali. Někdy se skřípěním zubů, a to včetně mě, někteří kvůli němu i odcházeli, ale na tom, čím Respekt je, má opravdu lví podíl.“ (TOPOL, Jáchym. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016)

Jindřich Šídlo přišel do *Respektu* v roce 1992 jako mladý novinář. V týdeníku strávil devět dlouhých let a prošel něčím, co bychom zcela jistě mohli nazvat školou Ivana Lampera. Ideově, ale i obsahově Lamper ovlivňoval (a ovlivňuje) *Respekt* i po odchodu z šéfredaktorské funkce. Jeho náročný editorský styl určitě není pro každého a *Respekt* proto vyniká novináři, kterou

nejen že patří mezi špičku ve svém oboru, ale jsou i silnými osobnostmi³⁹. Stejně jako tehdy v Galerii u Řečických, vytvořil i v *Respektu* Lamper silnou společnost lidí, kteří byli oddáni své práci.

J.Š.: Já jsem se s Ivanem poprvé setkal v roce 1992, když jsem byl studentem žurnalistiky na FSV UK. Pracoval jsem v Českém deníku a tehdy mě oslovil Martin Weiss s tím, že v Respektu hledají člověka a jestli bych neměl zájem. Tehdy byl Respekt můj novinářský vzor. Ti lidé, kteří pracovali v Respektu, pro mě byli něco mezi Georgem Bushem starším a Supermanem. Pak se dlouho nic nedělo a já jsem odjel na cestu po Evropě stopem. Když jsem se vrátil, čekal mě doma vzkaz od Lampera, že se mu mám ozvat. To bylo asi na konci srpna a 9. září už jsem byl zaměstnaný v Respektu jako nejmladší redaktor vůbec.

Jako editor je velmi tvrdý a náročný. Dodnes si většina těch, kteří jeho školou prošli, povídají po hospodách historky o tom, jak jim Ivan hodil článek na hlavu. A to někdy doslova. Text musel být takový, jaký ho Ivan chtěl. Dospělí lidé se ho báli. Vždycky jsme seděli v pátek po uzávěrce v Křemencově ulici a uprostřed místnosti byl stůl, na kterém byla pevná linka. Přímé spojení na Vysočinu. Tam tehdy Ivan bydlel a editoval články. A když ten telefon zazvonil, tak se všichni báli, co jim ten Ivan řekne. Někdy to bylo v pohodě, ale většinou to byla reakce ve smyslu ‚tomuhle vůbec nerozumím‘. Ale mělo to smysl, myslím, že ti, kteří si tímhle procesem prošli, tak z toho žurnalisticky těží dodnes. Myslím, že Ivan Lamper ovlivnil poměrně velkou část české žurnalistiky a vychoval velkou část novinářů, kteří dnes hrají důležitou roli na české žurnalistické scéně.

Ivan tady na začátku devadesátých let zavedl jistý styl psaní, takže jsme se všichni učili psát jako Lamper. Samozřejmě po stránce stylistické, ale i ideové. Šéfredaktorem Respektu byl sice pouhé čtyři roky, ale dodneška je jeho vliv v tomto časopise docela velký. Zároveň je takový, že nevyhledává pozornost veřejnosti. Za 25 let dal snad jeden jediný rozhovor a nepohybuje se ani v prostředí sociálních sítí. Navíc není tolik známý jako autor. Zním jeho texty z počátku devadesátých let, ale jeho působení v Respektu je dominantně spjata s prací editora. Když jsme pracovali na speciálním vydání, které tehdy vycházelo

³⁹ Mnoho z těch, kteří *Respektem* prošli, se dodnes pohybují v žurnalistice a patří mezi uznávané autory. Jindřich Šídlo je sám jedním z nich.

k deseti letům Respektu, vyprávěl mi Martin Milan Šimečka⁴⁰ takovou historku. Sešli se tehdy s Ivanem na nějakém disidentském setkání, na kterém jim říkala Eva Kantůrková⁴¹: ‚Až ti mladí vyrostou a vylezou z kotelen, tak ten svět uvidí jinak, komplikovaněji.‘ A tehdy to Ivana hrozně rozlítilo a řval: ‚Vážená paní, já nejsem žádný topič, já jsem redaktor.‘ Takže on chtěl tu žurnalistiku dělat už v osmdesátých letech a chtěl ji dělat jinak.

A pak se to zlomilo v tom roce 1989, kdy najednou bylo všechno možné. Tak proč si nezaložit časopis, když to najednou šlo. Podle mého to byl docela přirozený vývoj. V době revoluce mu bylo 32 let a byl už dospělý, zocelený disentem a měl ohromný talent. To všechno vytvořilo neuvěřitelný náskok. Určitě pro něj bylo zásadní, že četl anglické texty a ten jeho styl je do velké míry ovlivněn anglosaskou žurnalistikou. On byl prostě jinde. Přišel jako dospělý člověk, který naprosto věděl, co chce dělat. Byl to leader velmi silné generační skupiny, která stvořila Respekt jakožto časopis, který u nás neměl obdoby. Byl tam ten silný étos disentu se silnými osobnostmi, jako byl například Alexandr Vondra nebo Jan Brabec⁴².

Z té původní party lidí zbyl pouze Ivan a Jaroslav Spurný. Tomáš Pěkný⁴³ bohužel zemřel, Zbyněk Petráček⁴⁴ je pryč. To je prostě Ivanův časopis, a to zřejmě bez ohledu na to, kdo jej vede. Což říkám s velikou úctou. Erik Tabery⁴⁵ je můj kamarád, Vladimír Mlynář byl můj velmi dobrý kamarád a i Tomáš Němeček⁴⁶ je můj výborný kamarád. Šéfredaktoři Respektu byly vždycky silné

⁴⁰ Martin M. Šimečka je slovenský novinář a spisovatel. V roce 1990 založil nakladatelství *Archa* a sedm let byl šéfredaktorem slovenského deníku *SME*. Od roku 2006 do roku 2008 byl šéfredaktorem týdeníku *Respekt*. Více na <http://www.respekt.cz/autori/martin-m-simecka>

⁴¹ Eva Kantůrková je česká prozaička a scenáristka. Byla signatářkou a mluvčí Charty 77. Více na <http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=765>

⁴² Jan Brabec je hudebník a novinář. V letech 1977-1999 byl členem skupiny *The Plastic People of the Universe* a byl také signatářem Charty 77. V roce 1989 stál u zrodu týdeníku *Respekt* a dnes působí jako spolupracovník redakce. Více na <http://www.respekt.cz/autori/jan-brabec>

⁴³ Tomáš Pěkný byl český prozaik, dramatik, kulturní historik a editor. Od roku 1990 působil v redakci týdeníku *Respekt*. Zemřel v roce 2013. Více na <http://www.respekt.cz/autori/tomas-pekny>

⁴⁴ Zbyněk Petráček byl signatářem Charty 77, působil jako redaktor *Revolver Revue* a *Sportu*. Mezi lety 1990 a 2007 byl redaktorem týdeníku *Respekt*. V současnosti je komentátorem *Lidových novin*. Více na <http://www.respekt.cz/autori/zbynek-petracek>

⁴⁵ Erik Tabery je český novinář. S redakcí *Respektu* spolupracuje od roku 1997. Je držitelem cen *Novinářská křepelka* pro žurnalisty do 33 let, *Ceny Ferdinanda Peroutky* a *Novinářské ceny*. Je autorem knih *Vládeme, nerušíť a Hledá se prezident*. Od roku 2009 je šéfredaktorem týdeníku *Respekt*. Více na <http://www.respekt.cz/autori/erik-tabery>

⁴⁶ Tomáš Němeček je český novinář a právník. Pracoval pro týdeník *Respekt*, jehož byl i šéfredaktorem. Pracoval pro *Hospodářské noviny* a následně pro *Lidové noviny*. Ty opustil po nákupu mediální skupiny

osobnosti, ale nakonec je to asi pořád Ivanův časopis. V době kdy jsem do Respektu přišel, měl Ivan pozici zcela dominantní a myslím, že to v základech toho časopisu pořád je. On měl vždycky velký vliv. Ať už jako šéfredaktor, nebo jako editor. On je duch Respektu.

Ivan určitě dal české žurnalistice silné zaměření na některá témata. Třeba téma rasismu bylo velké téma Ivana Lampera. Rasové vraždy a diskriminace. Ostrá žurnalistiku, která chce fakta, ne dojmy. Ivana prostě zajímá, jak to bylo. A asi to nejpodstatnější, tady v roce 1990 nikdo nevěděl, jak se dělá názorový časopis se silným důrazem na lidská práva, ekologii, práva zvířat, obecně silná témata, třeba i z minulosti, jako například odsun. A ten Ivan to dokázal vymyslet. Ke všemu má nekompromisní přístup a vnáší do toho chytrý názor. Není ovšem jenom šéf. Je to i kamarád. Odpoledne vám absolutně roznese na kopytech články a večer s vámi kouká na fotbal. Tyto dvě role má naprosto a dokonale oddělené. Nám se teda občas v pátek večer stávalo, že jsme šli do hospody a nenáviděli jsme ho, říkali jsme si, koho ještě budeme muset shánět, jestli Klause nebo koho. A Ivan nám říkal: ‚Hele, já jsem za to placenej a nebaví mě to číst, tak jak to má bavit ty lidi, co si to koupí?‘ Ale cítím k němu velkou úctu i vděk. Já jsem pracoval v Respektu v době, kdy tam lidé žili téměř rodinným životem, trávili spolu čas i mimo redakci a buď se to tak bralo, nebo se muselo odejít. Já jsem pak odešel a myslím, že mi to Ivan nějakou dobu neodpustil, ale dneska jsem moc rád, když ho vidím. (ŠÍDLO, Jindřich. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016)

Ivan Lamper si sám svůj vliv tolik nepřipouští. Ví, že je náročný, ale snaží se ve své práci hledat dokonalost. Práce editora ho i po letech stále baví a dodává, že je tato jeho pozice pro časopis možná i potřebná. I když většinu času věnuje editování, pod jedním textem v *Respektu* zanechá každý týden svou signaturu. *Minulý týden* je neotřelý žurnalistický útvar založený na kontrastu a vtipu.

I.L.: *„Minulý týden vznikl vlastně celkem jednoduše. Tehdy se nám zdálo, že by v tak proměnlivém médiu jako je tištěný týdeník mělo být něco, co se opakuje a má své stálé místo. Něco, na co jsou ti lidé zvyklí. Prostě normální seriál. Tohle nás tak úplně nenapadlo, ale využili jsme inspiraci z *The Spectator*.*

Ten míval rubriku, kde bylo ve třech větách shrnuté dění v Británii a v dalších třech větách dění venku. Bylo to jiné, ale ten nápad přišel odtud. A protože se o to nikdo nepřihlásil, tak jsem si to vzal a už mi to zůstalo.

Editorská práce je zkrátka zaměřena na text. Každý nemůže psát. Někdo musí dělat editory. A mně ta práce víc vyhovuje a možná to víc vyhovuje i tomu časopis. Že má někoho, kdo se klidně zabývá texty ostatních ve prospěch média, aniž by jim chtěl krást tu show, protože je moc líný, nervní nebo cokoli jiného. Já nevím, proč mi víc vyhovuje editovat texty jiných, než psát svoje vlastní.

Každý týden v pondělí máme poradu, kde se snažíme v rámci debaty zjistit co je nejdůležitější, co je nečtivější nebo nejvíc inspirativní, tedy co bychom mohli čtenářům nabídnout. Snažíme se obsáhnout ty důležité věci, ale je nutné, aby tam byly i inspirativní a čtivé příběhy. Pak se to za ten týden napíše, já to přečtu, zrediguju a jde to do tisku. A co mě na tom baví? Po těch letech člověka asi pořád baví, že je ta práce proměnlivá a dává nějaký smysl.

Týdně rediguju kolem deseti článků, ale není to tak vždycky. Pohybuje se to asi mezi šesti až deseti. Každý je jinak dlouhý. Je rozdíl, když člověk rediguje téma, což je nejdelší článek čísla. Nebo když pak redigujete několik kratších textů. Asi jsem náročný editor. A jsem náročný i na pochopení jistých mlhavostí, protože edituji téměř výhradně ústně. Napišu maximálně pár vodících poznámek, ale většinou s těmi lidmi mluvím. Může to pak být náročné pro někoho, kdo té práci nevěří nebo nevěří mně. Popřípadě je unavený nebo se mu nechce. To pak může být náročné pro obě strany. Super je, když dochází k jistému souznění. Protože není úplně jednoduché říkat lidem, ať něco dokončí, předělají a že je něco blbě. To může vést ke konfliktům. Lidi z Respektu jsou na to zvyklí, protože je editujeme od začátku tvrdě. Ale lidé z venku to někdy nechápou, mají pocit, že je opravujete, nebo dokonce cenzurujete.

Nad tím, jestli jsem vychoval žurnalistickou školu, vůbec neuvažuju, nemůžu to hodnotit ani se k tomu vyjadřovat. Ne, že by mě to netěšilo, když to někdo říká, ale hodnotit to nemůžu. Ovšem bez diskuze je fakt, že tímto časopisem prošli a dodnes pro něj i píší jedni z nejlepších novinářů této země. Ale spíš je ovlivnil celkově ten časopis a pak jednotliví šéfredaktoři. Důležitá je i schopnost lidí se učit, pracovat na atmosféře, a to celé to pak utváří. A pak teda ještě ta svoboda, které spousta lidí v téhle zemi nevěří a neumí v ní žít, ale tady vždycky byla přítomna. Ta práce tady byla vždycky svobodná. Tahle škola není o

jedné osobě. Ta škola je Respekt a učí nás všechny a my ji zároveň každý den vytváříme. A to je zábavné.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 21.3.2016)

Vliv práce Ivana Lampera na českou žurnalistiku hodnotí z mediálně teoretického hlediska Karel Hvižd'ala jako velmi přelomový.

K.H.: „Ivan Lamper je zajímavý fenomén. Je to kluk, který nepochází z Prahy a společně s Jaroslavem Spurným vyšel z disentu. Přesto se mu podařilo založit projekt, který vydržel přes pětadvacet let a navíc se po obsahové stránce téměř nezměnil. Je to nejprestižnější newsmagazine, který u nás je. Dá se na něj spolehnout, a pokud by člověk k němu měl přece jen nějaké výhrady, tak jsou docela vysvětlitelné a omluvitelné. S tak malým počtem redaktorů, kteří pro Respekt pracují, jej nelze srovnávat s Der Spiegel nebo The Economist. Těch peněz je tam zoufale málo, takže to vyžaduje velké nasazení redaktorů. Někteří takový tlak nevydrží a musí odejít. Dnes je možná situace pro Respekt jednodušší, protože se z něj na žádné prestižnější místo odejít nedá. Neexistuje jiné místo, kde by se daly plnit sny o klasické žurnalistice.

Jeho výkon je výjimečný i v tom, že on sám nepíše. Jde tou americkou cestou, kdy šéfredaktoři mají určitou představu o projektu, ale nevstupují do něj autorsky a nechávají prostor ostatním. To u nás v té tradici moc není. U nás šéfredaktoři mají za sebou velké žurnalistické výkony, píšou knihy, účastní se velkých mediálních projektů, aby měli tu obecnou prestiž, která se pak přenáší na dané médium. Čili jeho výjimečnost je mnohokolejná, a to i díky tomu, že nic nevystudoval. Uměl všechno nasát a nastudovat sám a ještě se v tom díky přirozené intuici a inteligenci dokázal zorientovat.

Zavedl taky něco, co bych nazval faktickou žurnalistikou bez fejetonistické tradice rakouské žurnalistik. Ta k nám pronikala už jen proto, že se tu za všech těch totalit nedalo tolik psát, takže se to muselo vyrovnat jakousi slovní ekvilibristikou, kterou on zase dokázal vymýtit. Nebo aspoň mluvit s těmi lidmi takovým jazykem, že se to tam neprojevílo. Zcela bezpečně vytvořil v české žurnalistice něco unikátního. A nejenom náplní svého projektu, ale i tím, že ten projekt vydržel šestadvacet let. Když se podíváte, tak se profily českých médií v průběhu let strašně měnily. A to se tady nestalo. Pořád to drží tu linii, která byla nastolena na začátku. Ivan Lamper měl i štěstí na lidi, kteří mu pomáhali. Třeba Tomáš Pěkný, editor, který na rozdíl od něj měl opravdu velkou zkušenost,

prošel všemi těmi obdobími a zachoval si páteř a odstup ke zbytečným řečem. Asi by se dalo říct, že založil novinářskou školu. To je asi vždycky, když se vám podaří táhnout takhle dlouho nějaký projekt. Nevím, jestli bychom mohli říkat školu, ale rozhodně všechny novináře, kteří redakci Respektu prošli, to muselo nutně poznamenat.“ (HVÍŽĎALA, Karel. Osobní rozhovor. Praha, 22.2.2016.)

5. Současná společnost očima Ivana Lampera

Respekt existuje šestadvacet let a zatím to vypadá, že má stále dobře nakročeno. Společenské poměry u nás jsou ovšem v současné době asi nejvyhrocenější od pádu železné opony. Objevují se silné hlasy extrémistů, ve společnosti rezonuje obecná nespokojenost a také zklamání z polistopadového vývoje. Současnou krizi důvěry v demokracii a jakýsi pocit, že svoboda nestačí, Ivan Lamper příliš nechápe.

I.L.: *„Moc nerozumím tomu zklamání. Ukažte mi jednu šanci, kterou jsme promarnili. Co to vlastně znamená? Promarnit je přece něco jiného, než něco nezvládnout. Protože když něco nezvládnete, tak se můžete snažit dál. To neznámá, že když minete jednu odbočku, že je konec. Jsme na volné cestě a ano, můžeme promarnit šanci odbočit k něčemu, co by bylo hezké. Ale to nikdo nemohl vědět, že to tak bude. Já nerozumím tomu, co bychom měli promarnit. My postupně zjišťujeme, že věci jsou složitější, než se nám zdálo. Ale ta svoboda je skvělá v tom, že se můžete dál snažit nebo jít úplně dál.*

Po listopadu 1989 jsem nebyl zklamán ani minutu. Měli bychom být o stavu současné společnosti mnohem víc informováni, ale nejsme. My si můžeme dávat maximálně nějaké odpovědi závisující na naší náladě, popřípadě depresi. Ovšem my v tuhle chvíli zjišťujeme, jestli česká společnost vůbec chce být svobodná a prozápadní, jestli nám vůbec něco říká svoboda jako taková. Zkoušíme, zda to není příliš cizí model náročný na zodpovědnost, na úzkost, disciplinovanost. Jsem občas překvapený, kolik nenávisti tady někdy, i když zatím nenápadně, vyplouvá na povrch. Otázka je, jestli dostaneme čas k tomu, stát se svobodnou, odpovědnou společností. A pokud ano, tak se pak můžeme ohlížet a sumarizovat. Jestli vystoupíme z Evropské Unie a skončíme tady opět pod nadvládou omezených autoritářů, tak teprve pak si budeme moci říkat, že jsme tu šanci, kterou nám listopad dal, promarnili.

Zatím se snažíme, akorát nevím, jestli se snažíme dost. Možná by to šlo líp. Ale tak je to vždycky s lidským snažením. Pokud máte pocit, že tomu dáváte všechno, hrozí vám takové nebezpečné sebeuspokojení. Vy možná nemůžete víc, ale nikdy byste s tím neměli být sami spokojeni. Naopak vaši přátelé nebo rodiče

by měli vědět, že se snažíte, tak jak můžete. A můžou vás motivovat, pomoci vám, ale neměli by si myslet, že něco promarníte.

Je možné, že to skončí nějakým sešupem do starých vod, k té dětinské nezodpovědnosti a nadávání na pány nahoře, kdy máte pocit, že váš život není váš. Prožíváme pocit dětinské společnosti. Asi jako ten náš pocit, když začínala Revolver Revue. Taky jsme si mysleli, že jsme udělali všechno a ono to nejde. Svoboda je bohužel nekončící proces. Každý den musíte bojovat, abyste zůstali svobodní. Do otroctví upadnete jednou a jste v něm. Ale svoboda je neustále ohrožená. Pořád je co zlepšovat, pořád se musíte snažit. Pak záleží, jestli jste zklamaní z dílčích neúspěchů, nebo z toho, že se pořád musíte pokoušet a bojovat. Ta hrozba, která nad námi visí, je hrozba slovanské dětinské společnosti, která je velice rychle vyčerpateľná a má sklony k upadání do otroctví, protože do něj už jednou upadla. A když se to stane jednou, tak vám hrozí, že se to bude opakovat. Angličané, kteří do otroctví nikdy neupadli, jsou tam tom o dost líp než my a je mnohem méně pravděpodobné, že někdy upadnou. Být nespokojený s tím, že se mohlo něco udělat jinak, je jiná věc, než být nespokojený s tím, že se musí zase něco vymýšlet, bojovat, dělat, když je to stejně pořád k ničemu.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 21.3.2016)

5.1. Budoucnost

Budoucnost Respektu spojuje Ivan Lamper s budoucností české občanské společnosti. I když se jako národ Češi určitě mění, vykazujeme jako národ jisté rysy, které jsou pro nás typické, ale mnohdy dost problematické. Lamper se zde opět vrací k pílí a vytrvalosti, která ve společnosti možná do jisté míry chybí. Svou prací se však Ivan Lamper snaží poskytnout čtenářům zvláštní, informacemi nasycený prostor, který má moc měnit myšlení a postoje.

I.L.: *„Česká společnost je samozřejmě jiná, protože my nejsme stejní. Ale jsou jisté rysy, které jsou pozoruhodné. Když v devatenáctém století nastal Bachův absolutismus⁴⁷, byli Češi úplně mrtvou společností. Z toho revolučního nadšení roku 1848 spadli do naprosto rezignace. Spoustu věcí se tady zakázalo a společnost naprosto upadla. Takže když šla Božena Němcová po ulici, přecházeli*

⁴⁷ Jako Bachovský absolutismus označujeme období vlády Rakouského císařství v letech 1851-1859. Následovalo jako reakce na revoluční uvolnění roku 1848 a ideově se navrátilo k osvícenskému absolutismu. (RYCHLÍK, Jan et al. 2013, st. 318-324)

lidé na druhý chodník, protože měli strach se s ní zdravit. A pak ten absolutismus padnul a věci se povolily. A v Čechách to v podstatě přes noc vybuchlo nadšením, začaly vznikat různé spolky a organizace, zatímco ve Vídni byli všichni překvapení, co se stalo, protože v těch Čechách přece nic nebylo.

To když jsem četl za normalizace, když jsem viděl, jak ta společnost upadla, tak to byl takový pozoruhodný pocit, který mně dodnes zůstal v hlavě. Když jsem tehdy na tom osmiletém gymplu viděl starší kluky, kteří byli jak ze západu. Sebevědomí kluci, ke kterým jsme vzhlíželi. A za rok, šup, z nich byli takoví úředníci, samé ano soudruhu, jistě soudruhu. To se stalo tady z těch bohémů, kteří ve Zlíně zastavovali autobusy. A tohle všechno vyjadřuje takový vtíp. Když se potká Srb, Chorvat a Čech a vypráví si, co dělali za války, přičemž Jihoslovani říkají zhruba tohle. ‚My jsme prostě někde sehnali zbraně, schovali jsme se za šutr a šli jsme to do těch Němců, co to šlo. Dělali jste to taky tak?‘, a ten Čech říká: ‚Ne, u nás to bylo zakázané.‘ A to je úplně dokonalý popis toho stavu. My se tomu vtípu smějeme, protože mu rozumíme. Ale myslím, že takoví Izraelci by tomu nerozuměli. A nesmějeme se tomu ze studu, ale proto, že to tak prostě je.

Existuje skvělá kniha, která se jmenuje Mnichovský komplex⁴⁸, od historika Jana Tesaře⁴⁹. Byl to chartista, který počátkem sedmdesátých let seděl ve vězení, málem tam umřel a potom emigroval do Francie, kde napsal tuhle knihu. Dostala se mi do ruky někdy v roce 1995. A já jsem si říkal, že je dobrá, ale že je trapné, že ten člověk zná tu českou společnost devadesátých let. Říkal jsem si, že je špatné, že zná tu naši svobodu devadesátých let a tak to jako trošku šroubuje na tu společnost let třicátých. Protože to byl naprosto přesný popis reality devadesátých let. Pak jsem si všiml, že to napsal v roce 1988. Takže on nemohl vědět, jak bude vypadat společnost za pár let. A bylo zvláštní, jak si byly tyto dvě společnosti podobné. V jakémsi politickém přikrádání, v pohrdáním spojenci a představou, že jsme středem světa, o který se všichni postarají.

Francouzi nás ochrání, ale my nebudeme platit na jejich obranu, protože oni jsou rádi, že jsme vůbec na jejich straně. A když Francouzi nebudou

⁴⁸ *Mnichovský komplex* je kniha Jana Tesaře, která popisuje mylný výklad Mnichovské dohody a dopad tohoto výkladu na tehdejší společnost, ale i další generace Čechů. Tato kniha inspirovala režiséra Petra Zelenku k natočení filmu *Ziraceni v Mnichově* v roce 2015. Více na <http://www.databazeknih.cz/knihy/mnichovsky-komplex-156452>

⁴⁹ Jan Tesař je český historik, esejista, bývalý disident a signatář Charty 77.

chtít, tak nás zachrání Rusové. A to vystihuje lidová píseň, kterou tam ten Tesař zmiňuje. Začíná to nějak jako: ‚Rus je s námi, kdo proti nám, toho Francouz smete.‘ A bylo hrozně překvapivé, že když se tu stavěl pás protihitlerovských bunkrů a bylo po anexi Rakouska jasné, že to nefunguje, tak to celé pokračovalo. Všechno jen proto, že to byla lidovecká zakázka, na které se vydělávaly peníze. A je to zvláštní, ale ta neschopnost jasného politického postoje, spoléhání na druhé, ale zároveň jistá vypočítavost a snaha do ničeho se úplně nenamočit, aby nás to neohrozilo, v nás zůstala.

To znamená, že něco z té české společnosti v nás asi přetrvává. Když vystoupíte z vlaku v Kazachstánu, tak oceníte výkon české společnosti. Oceníte ho v Srbsku, protože výkon Srbů je do jisté míry horší než náš. Ale oproti Dánsku je to dost jiný výkon. A změnit se chce asi velký časový horizont a dobré vedení té země, i když ani pak to není jisté, protože já si pamatuju jen jedinou razantní změnu národní identity. A to je Izrael. Který totálně změnil společenský přístup, ale i přístup jednotlivců. A dnes je to sebevědomá bojovná společnost. Ovšem zapláceno bylo holocaustem a já nevím čím dalším.

Třeba Dánsko je malá země, která mě fascinovala tím, jakou udělala analýzu své těžké situace za druhé světové války a přes elity ji protlačila. Oni byli v jiné situaci než my, protože na Dány se hitlerovské Německo dívalo úplně jinak než na nás Slováky. Oni zjistili, že jejich hranice s Německem je neuhájitelná a nacistické Německo ji neuznávalo. Tu analýzu nechali udělat největšího jestřába, generála a náčelníka štábu, který nejvíc usiloval o obranu té hranice. On to čtyři měsíce analyzoval, aby zjistil, že je to hranice neuhájitelná. A tak přijali politické rozhodnutí, které spočívalo v tom, že vydají úplně všechno, ale nepřekročí hranici toho, aby se jinak než jejich rozhodnutím zkrivil by jen vlas na hlavě dánského občana. Že prostě co je dánské, to je svaté a na obranu toho dají úplně všechno. Takže Dánsko bylo velmi kolaborující zemí, která držela basu s nacistickým Německem. Pečlivě vrátili všechny Židy, kteří se snažili překonat německo-dánskou hranici, nikoho nenechali vstoupit. Ale v té zemi zůstala zachována dánská vláda a byly tam volby. Ovšem když Dánové zjistili, že ten jejich základní požadavek Němci zvalcují, protože budou chtít zabít dánské Židy, tak se všechno změnilo. Když to přišlo k nám, tak Češi podepisovali petice, aby už ty židovské doktory a právníky vykopli z komor. Ale Dánové, v obrovské podzemní operaci, převezli všechny dánské Židy, kromě asi

sedmdesáti lidí, do Finska, kde se zachránili, A těch sedmdesát lidí, kteří uvízli v pasti nebo se o tom nedozvěděli, šlo do Terezína. Jenže Dánové kvůli nim dělali takové nepříjemnosti, že Němci úplně nepředstavitelně povolili dánské komisi vstoupit do Terezína a zkontrolovat si těch sedmdesát dánských občanů, jestli jsou v pořádku. Všichni přežili.

Oni měli nějakou ideu. A já musím říct, že se do té ideji tak nějak vejdu. Ale té české ideji nerozumím. Nerozumím tomu, kam až a ve jménu čeho je tato společnost ochotná jít a co chce vlastně bránit. A co jsme my jako jednotlivci ochotní bránit. Já doufám, že dokud má tahle země budoucnost, tak bude Respekt existovat. Doufám, že se bude rozšiřovat počet lidí v zemi, kteří budou potřebovat tenhle druh informací a inspirace. A když tahle země nebude mít budoucnost, tak Respekt skončí s ní.“ (LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 21.3.2016)

Závěr

Na začátku bylo položeno několik výzkumných otázek, na něž má tato práce odpovědět. Hlavní otázka, tedy jaký je význam osobnosti Ivana Lampera v kontextu československého samizdatu a současné české žurnalistiky, zodpovídá tato práce velmi podrobně. V první řadě se jistě jedná o přínos ideologický. Filosofie Ivana Lampera, která vždy ovlivňovala jeho práci, je filosofie poznání, práce, svobody a vytrvalosti. V době, kdy se zdál boj proti totalitnímu režimu bojem donkichotským, on vytrval a zanechal za sebou práci, která přetrvává dodnes.

Díky této filosofii se stal Ivan Lamper významnou osobností československého samizdatu a pod vlivem této jeho filosofie a usilovné práce vznikala dodnes velmi hodnotná díla, která neovlivnila pouze samizdat jako takový, ale i to, co můžeme nazvat moderní českou žurnalistikou po roce 1989. Jeho schopnost učit se, absorbovat vědomosti, inspirovat se západní žurnalistikou a vždy prosazovat demokratické hodnoty, vedla jednu silnou generační skupinu, ze které česká kultura a žurnalistiky čerpá dodnes.

Po pádu železné opony a odchodu z podzemí založil Ivan Lamper periodikum, které patří mezi nejvýraznější hráče na současném mediálním poli. *Respekt* platí za uzavřenou společnost, ve které se sdružují silné novinářské osobnosti s jasným názorem a vizí. Vliv Ivana Lampera na tuto skutečnost je velmi silný, protože od něj tento silný názor a snaha přinášet důležitá témata chytrým analytickým způsobem vzešel. Od doby normalizačního komunismu neopouští Ivan Lamper směr, který mu ukazuje jeho morální kompas. Jeho význam spočívá ve schopnosti vést lidi jistým směrem, který můžeme považovat za svobodný a demokratický. Tuto schopnost prokázal při svém působení v undergroundu, v období revoluce a prokazuje ji i dodnes v článcích, které vycházejí každý týden na stránkách *Respektu*.

Další otázkou, na kterou tato práce hledá odpověď, je, za jakých sociopolitických podmínek vznikaly periodika *Revolver Revue*, *Sport*, *Informační servis* a *Respekt*. Každé toto periodikum vznikalo za jiných podmínek, ovšem mají společnou právě tu filosofii, se kterou přichází Ivan Lamper.

Revolver Revue vznikala jako první vlašťovka odporu specifické generace undergroundu, která vzešla z dusivého vaku normalizačního komunismu. Toto periodikum bylo jakousi oslavou starších autorů, kteří fascinovali tuto generaci svou nespoutaností, ale zároveň bylo i úplně jiným a novým samizdatovým světem, který měl reflektovat právě generační odlišnosti této skupiny. Později vycházela *Revolver Revue* za úplně jiných technických podmínek, než kterou znaly předešlé samizdatové generace. Byla také prvním žurnalistickým písečkem Ivana Lampera a zkušenosti, které během vydávání *Revolver Revue* nasbíral, do velké míry ovlivnily jeho přínosnou filosofii.

Časopis *Sport* přichází v době, kdy je ve vzduchu cítit alespoň malý příslib změny. Zatímco *Revolver Revue* alespoň částečně vycházela z nějaké samizdatu známé formy, *Sport* byl něčím zcela jiným. Názory, politika, reportáže. Jakoby si autoři chtěli hrát na svobodu. Sport se tak stal jakýmsi předobrazem budoucího Respektu, předobrazem skutečné svobodné žurnalistiky.

Pokud jde o *Informační servis*, ten prověřil schopnost tehdejších samizdatových novinářů přizpůsobit se, reagovat, získávat informace a efektivně je pracovat. Pro Ivana Lampera to byla zkouška vůdcovských schopností, ale také radostná práce, ve které se jeho svobodomyslná povaha a filosofie mohla konečně plně projevit. Galerie u Řečických se na nějaký čas stala nejen místem, kde fyzicky *Informační servis* vycházel, ale i místem, kde se lidé setkávali, vylézali z normalizačních ulit a mluvili spolu. Zde, v tomto mikrosvětě, se formovaly první okamžiky občanské společnosti, která žije ve svobodě a demokracii.

Týdeník *Respekt* lze považovat za výsledek porevolučního nadšení, který však ušel mimořádný kus cesty, aby se stal jedním z nejdůležitějších žurnalistických počínů současnosti. Šestadvacet let informuje analytickým, ale i čtivým způsobem o důležitých problémech doma, ale i v zahraničí. Jeho novináři získávají novinářská ocenění a za ta léta jeho redakcí prošlo mnoho zvučných jmen. *Respekt* je výsledkem cesty Ivana Lampera a jeho filosofie, se kterou se toto periodikum zcela ztotožňuje.

Poslední otázkou, na kterou má tato práce odpovědět, je, jaký byl a je vliv Ivana Lampera na současnou českou mediální scénu. I na tuto otázku nabízí tato práce několik odpovědí. Přestože se Ivan Lamper straní pozornosti i veřejného života, jeho práce ovlivňuje názory i postoje české společnosti, ať u

v jakémkoli slova smyslu. Ovlivňuje tedy myšlení. Dále zaznívá názor, že vytvořil novinářskou školu, jejíž dopad je v současné české žurnalistice velmi výrazný. Přinesl do české žurnalistiky důležitá témata, postoje a názory, které dodnes ve společnosti rezonují. Jeho zkušenosti a smýšlení jsou jistou zárukou svobody a demokracie, kterými se lze řídit v profesním i soukromém životě. Beze sporu zůstává, že stál u zrodu několika velmi významných a výrazných periodik, z nichž některá fungují dodnes.

Tato práce měla za cíl představit osobnost Ivana Lampera, poukázat na jeho odkaz a také ho přivést do obecného povědomí čtenářů. Přestože se sám rozhodl nebýt příliš vidět, je jistě důležité připomínat si tak výrazné osobnosti, které zanechávají v české žurnalistice významnou stopu a filosofii svobody a demokracie.

Seznam použitých pramenů

Seznam použitých knih

KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KOSMAN, Marcell. *Dějiny Polska*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011. 451 s. ISBN 978-80-246-1842-5.

MACHOVEC, Martin, ed. *Pohledy zevnitř: česká undergroundová kultura ve svědectvích, dokumentech a interpretacích*. Vyd. 1. [Příbram]: Pistorius & Olšanská, 2008. 173 s. Scholares; sv. 18. ISBN 978-80-87053-22-5.

RYCHLÍK, Jan a PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2013. 685 s. ISBN 978-80-7429-387-0

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 539 s. příl. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

Seznam osobních rozhovorů

HVÍŽDALA, Karel. Osobní rozhovor. Praha, 22.2.2016.

LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha 22.2.2016

LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016.

LAMPER, Ivan. Osobní rozhovor. Praha, 21.3.2016

ŠÍDLO, Jindřich. Osobní rozhovor. Praha, 19.2.2016

SPURNÝ, Jaroslav. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016.

TOPOL, Jáchym. Osobní rozhovor. Praha, 17.3.2016

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor s Ivanem Lamperem

Příloha č. 2: Rozhovor s Jaroslavem Spurným

Příloha č. 3: Rozhovor s Jáchymem Topolem

Příloha č. 4: Rozhovor s Jindřichem Šídlem

Příloha č. 5: Rozhovor s Karlem Hvižd'alou

Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovor s Ivanem Lamperem

Z jakých jste vyšel poměrů?

Matka učitelka, otec inženýr. To byly vlastně poměry.

Jak vás to do budoucna formovalo?

Neřekl bych, že mě zrovna tohle nějak formovalo. Spíš mě ovlivnilo to, že otce vyloučili po okupaci v roce 1968 z KSČ, naštěstí. Takže to byl takový důležitý zážitek, něco co potom dál přetrvávalo. Být v rodině, která byla svým způsobem vyděděná. Člověku to pomohlo ubránit se tomu režimu.

V srpnu 1968 vám bylo 11 let. Jak si na to vzpomínáte?

Docela přesně. My jsme měli tenkrát telefon, což nebylo úplně obvyklé. Otec byl velké zvíře v chemickém průmyslu. Brzy ráno mu volal nějaký známý, že se něco děje. To vzbudilo nás děti. Matka se rozbrečela. A tak se to člověk pomalu dozvídal, že něco není v pořádku, že přišli vojáci.

Jaké pro vás bylo dospívání v období normalizace?

Zpětně to bylo docela na nic. Špatně se to popisuje, protože to nemělo úplně rysy koncentráku. Bylo to hrozně nepříjemné. Takový pocit, že člověk dostal nějaké nezdravé společenské náhledy, kterých už se nikdy nemusel zbavit. Pocit, že úřady jsou s vámi vždycky v nějakém konfliktu a nemůžete to s nimi vyhrát. Ve mně to vyvolávalo nedůvěru ke společnosti a pohrdání jí. Takže to období bylo opravdu zlé, i když si to člověk tak úplně neuvědomoval. Kdyby ti bolševici byli chytřejší a nebyli bychom naočkovaní z domu, tak by nás asi mohli lépe oblbnout. Ale díky tomu, že oni byli mimořádně hloupí, tak se tomu člověk nějak ubránil.

Kde jste studoval?

Na jazykovém gymnáziu v Uherském Hradišti. V rámci tehdejší nenormality to bylo tak, že ve Zlíně, kde jsme tenkrát bydleli, by mě na školu vůbec nevzali. V tom Hradišti to nakonec šlo. Je možné, že se kvůli tomu museli rodiče nějak ponížit, ale to nevím. Možná, že vůbec. Gympl jsem normálně udělal a pak jsem jeden semestr studoval ekonomii, ze které jsem odešel.

Co jste dělal potom?

Když jsem odešel ze školy, byl jsem asi půlroku v blázinci, abych se vyhnul dvouleté vojně. Mně se absolutně nechtělo být dva roky zavřený v takových podmínkách. Takže jsem byl v blázinci a po osmi letech snah jsem dostal modrou knížku. Do listopadu 1989 jsem potom vykonával na 40 zaměstnání. Uklízel jsem, dělal jsem kulisáka v divadle. Nejrůznější věci jsem dělal.

Jste signatářem Charty 77. Bylo těžké rozhodnout se pro její podpis?

Ne, vůbec. Bylo to jedno z nejlehčích rozhodnutí. Neměl jsem děti, myslím, že jsem byl v té době svobodný, takže to bylo jednoduché. A taky to byla hrozná úleva. Kdybych to měl seřadit, tak srpen 1968 a to příjemné odsunutí do párijské části společnosti, která cítí, že s tím komunismem nemá nic společného a vidí do něj, protože se doma poslouchá cizí rozhlas, mě uchránilo od různých blbostí, které například dělali mí spolužáci. A oni nebyli zlí lidé, ovšem skončili jako takoví zlomení vyhořelí zoufalci.

To jsou ty pravé oběti komunismu. Protože na rozdíl od nacismu nemá ten normalizační komunismus oběti na životech. Jediné oběti, které jsou, jsou ty miliony lidí se zlomenou páteří a vymytými mozky, kteří se za oběti ani nepovažují. Já nejsem obětí normalizačního komunismu, já jsem šťastný člověk, který zažil dobrodružné časy. Uměl bych si samozřejmě představit jiné dospívání nebo mládí, ale bylo to dobrodružství. Podívejte se na fotky ze sedmdesátých osmdesátých let. Jak na nich ti lidé vypadají, jaký mají výraz v obličeji, jak chodili oblékaní. To jsou pravé oběti komunismu. Jenže když se zeptáte, kde jsou ty oběti, tak se k tomu nikdo nehlásí, protože ti lidé si připadají, že jsou úplně v pohodě.

A Charta byla také velmi důležitý moment. Tu dobu je dnes velmi obtížné si představit. Tehdy nebyly informace, nic jsme nevěděli. Za kým jít, u jakého domu zazvonit, kde žijí ti zajímaví lidé, kteří by vám mohli něco říct, nebo vy jim. A když vám někdo v hospodě půjčil zakázanou knížku, hrozil vám kriminál. Ve spojitosti s Chartou došlo ke zveřejnění adres, takže podpis Charty znamenal, že se vám tady v tom děsivém prázdnu otevřel úplně nový svět plný zajímavých lidí. Byla zveřejněna vaše adresa, takže u vás třeba někdo zazvonil, řekl „já jsem ten a ten“ a takhle se lidé propojovali. I když i tak se člověk bál zvonit po těch domech, když všude pořád postávali policisté.

S kým jste se seznámil skrze Chartu?

To už se pak člověk seznámil úplně s každým. Těch chartistů bylo 1600, takže samozřejmě ne se všemi, ale bylo to poměrně dost lidí. Začalo to tak, že pár dní po podpisu Charty zazvonil někdo u mých rodičů, stáli tam dva neznámí chlapi a ptali se, jestli tam bydlím. Rodiče se báli, že jsou to policajti, tak jim řekli, že ne. A za dva týdny jsem je potkal v hospodě a úplně náhodou jsme se seznámili. Věděl jsem, že ve Zlíně taky podepsali Chartu a znal jsem je od vidění. No a později v Praze se otevřel opravdu úplně jiný svět plný „normálních“ lidí. Lidé samozřejmě neexistovali v atomizované prázdnotě, znali se v rámci různých subkultur, například horolezci se mezi sebou znali. Ale pokud šlo o společenskopolitickou situaci, tak to byli jedinci fyzicky závislí na tom, koho znají. Třeba z práce nebo ze školy.

Jaký byl svět chartistů?

On byl zajímavý v tom, že vás osvobozoval skrze určité činnosti. Protože jste tam potkali lidi, se kterými jste mohli něco tvořit. Ti vás pak po čase poučili, že nemá cenu se bát a že ten oficiální svět není ten jediný možný.

Bál jste se po podpisu Charty?

Vůbec. Ale opravdu vůbec. Já jsem Chartu podepsal v roce 1982 a tehdy jsem ani nevěděl o tom jistém tlaku vytvářeném na lidi, kteří to podepisovali v roce 1977. Nezažil jsem ani rok 1980, což byl krutý rok pro disent kvůli Polsku, kdy se opravdu snažili ty lidi zastrašovat. My jsme byli větší šťastlivci v tom, že do tohoto jsme nespadli.

Uvažoval jste někdy o emigraci?

Jasně. Mně kdyby nesebrali pas v roce 1981, tak bych emigroval. Intenzivně jsem to se svou tehdejší ženou plánoval, učil jsem se anglicky, za peníze, které jsme při svatbě dostali od rodičů, jsme si koupili zájezd do Německa. A pak úplně nepochopitelně, přestože jsem byl úplně normální mladý člověk, tak mi sebrali pas. Já jsem neměl nic proti režimu. Byl jsem akorát syn otce, kterého vykopli ze strany, a možná jsem byl takový nonkonformista, kterému se ti bolševici sice nelíbili, ale nijak to nedával najevo. Ještě jsem v rámci jakési vzpoury chodil do evangelického kostela a pracoval v divadle. A čtyři dny před tou cestu mě zatkla StB, přijeli si pro mě do práce, obklíčili mě dvěma auty, vymysleli si nějakou záminku o tom, že jsem viděl autonehodu a mám jim podat svědectví. A pak mi sebrali ten pas.

Takže jsem nemohl odjet, nemohl jsem emigrovat a připadal jsem si totálně bezmocný. Potom jsem psal ještě různé stížnosti, ale nebylo to k ničemu. A tak jsem se

rozhodl, že když nemůžu odejít, musím začít žít tady, doopravdy žít. Pak jsem podepsal Chartu. Hlavně proto, že jsem nevěděl, jak tady žít.

Ten pocit nesvobody, toho, že vám někdo diktuje, jak máte žít, to bylo hrozné. Když jste se na gymplu museli každé dva týdny otočit k učitelce zády a ona kontrolovala, jestli vám náhodou vlasy nesahají na límec. A pokud ano, tak vás poslala k holiči. A doma vám řeknou- radši tam běž, ať nejsou nějaké problémy. Z dnešního pohledu je to hloupost, ale ilustruje to ten pocit nesvobody, který vám vnucoval myšlenku, že je nutné prchnout do toho svobodného světa. Ale protože to nešlo, tak jsem musel začít žít. Což pro mě znamenalo svobodně říct, že to nechci. A to pak přineslo ty další věci, to dobrodružství.

Po čase je to zajímavější, než být někde jinde. Bylo zajímavé, jezdit na hranice, pašovat knihy, mít sledovačky a setkávat se s těmi zajímavými lidmi. Na život po Chartě si vůbec nestěžuju. Nestěžuju si ani na ten před tím, ale ten měl rozměry té ubožácké odporné malosti normalizačního komunismu se vším všudy. Jako když se ve škole bojíte říct, že nebudete členem SSM, ale řeknete-já se přihlásím doma, ve Zlíně. A tam pak nejdete. Takže nejste členem SSM, ale nikdo to nesmí vědět. A nejhorší je, že vy víte, že venku je ten svobodný svět, ale hrbíte se před nějakými ubožáky.

Znal jste se s Václavem Havlem?

Od jistého okamžiku ano. Někdy jsme se seznámili v průběhu toho času.

Jaký jste spolu měli vztah?

Vztah jsme měli přátelský, on byl přátelský člověk. Já jsem ho vždycky chtěl poznat a byla to pro mě docela věc. Ale nějak zásadně mě to neovlivnilo. To mě spíš zásadně ovlivnilo setkání s Ivanem Martinem Jirousem. S Havlem to bylo skvělé, on byl hodný, vtipný člověk, připadalo vám důležité, že se s ním znáte. Byl mimořádně příjemný člověk, ale Jirous a Plastici bylo to, co vám naprosto změnil život.

V čem to bylo tak přelomové?

To je právě asi to, co se nejhůř vysvětluje. Je nejtěžší popsat, co znamená žít v komunismu. To, že nic nevíte, respektive víte jen to, o čem někdo rozhodne, že to můžete vědět. Pak znáte pár filmů, které se promítají, protože jsou kritické k Americe, ale v našich očích to bylo jako zpráva z jiného světa. Potom třeba zjistíte, že jsou tady i lidé, kteří proti tomu bojují veřejně, ale nevíte jak se s nimi potkat. I v tom blázinci jsem tehdy potkal úplně jiné lidi.

Zavrou vás tam a vy se bojíte, že tam budete zavření s bláznou, ale zjistíte, že jsou to lidi jako vy, kterým je něco přes dvacet, a jsou tam ze stejných důvodů. Tak jste na

uzavřeném oddělení s hrozně zajímavými lidmi, které byste nikdy nemohli poznat ve světě, kde se každý bojí, že jim za zády stojí fízl. Jste z malého města z Moravy a nemáte ani ty vlasy, protože vám nerostou. No a v tom blázinci mi někdo pustil na špatném magnetofonu hudbu *The Plastic people of the Universe*. Pro mě to byl naprostý kulturní šok. Dnes by se mi někdo mohl smát, ale tehdy to bylo něco absolutně nepředstavitelného. Skvělost textů Egona Bondyho, ten pocit, že tohle je můj život, tohle je o mně, tohle je realita. A tak to začalo být postupně mnohem veselejší. Protože život v totalitě, obzvláště pro malinko úzkostného člověka, nebyl jednoduchý.

Jaký to byl život?

Jednou, když mi bylo asi sedmnáct, jsem se vracel ze školy z Uherského Hradiště do Zlína, tehdejšího Gottwaldova. Řekl jsem řidiči, že chci jeden lístek do Zlína, načež on odvětil- tam nejedu. Tak dobře, tak do Gottwaldova. Někdy po cestě jsem se s tím řidičem dostal do absurdního konfliktu. Už si ani nepamatuju, o co šlo. A on prostě zavřel dveře a vezl mě na policejní stanici. Měl jsem strach, co bude. Jestli mě vyhodí ze školy, co na to řeknou doma. Nakonec mě vykopl v půlce kopce ven a odjel.

Takže žijete ve strachu, pod nadvládou násilnických primitivů, kterým jde mnoho lidí na ruku. Já jsem měl docela štěstí, že mého otce z té strany vyhodili, protože jinak by mě doma asi lámali víc, jako se to dělalo jinde. Tohle se prostě ze strachu v rodinách dělalo. Rodiče měli strach o děti a trošku taky o sebe, takže ženy držely na uzdách své muže a společně se snažili ukočírovat děti. Dle mého stál normalizační komunismus na ženách. České ženy se rozhodly, že nepotřebují mít odvážné muže, že jim stačí, když bude doma klid. Stálo to na budování hnízd. Domů, chat... A budete mít klid, ale musíte držet krok a do ničeho se neplést.

Režim si pak začal uměle vytvářet své nepřátele, protože bez nepřátel takovou hru nerozhrajete. Takže nakonec byli nepřátelé i mladí vykulení studenti a i já jsem přišel o pas. Jenom proto, že ve Zlíně tehdy nebyl žádný větší hrdina. Člověk nebyl důležitý, ale nebylo kde brát. A pro mě bylo vlastně štěstí, že si nějaké to penzum nepřátel museli uměle vytvořit.

Jak jste se dostal k žurnalistice?

Bylo to asi hlavně tak, že tenhle literární, kulturní odpor byl odporem, na který jsme ještě měli odvalu. Na nějaký velký politický vzdor jsme tehdy odvalu určitě neměli. Já tedy určitě ne a myslím, že ani celá Charta. Z takového toho bojovného odporu vás vyléčilo vědomí, že tohle není systém, který stojí na lidech, ale na obrovské

moci a ozbrojený odpor je vlastně nemožný. To jsme přijali za své. Je taky možné, že by jim to i nahrálo do karet.

Ale takový ten kulturní a občanský vzdor se nabízel. Na nějakou velkou politickou formulaci jsme neměli ambice, ovšem ta kultura a knížky a přepisování, to se dalo. Každý mohl sehnat psací stroj a průklepáky. Mohli jste mít pocit, že něco děláte pro sebe jako svobodný člověk a že děláte něco proti režimu. Protože na přepis kdejaké básničky nebo knížečky režim reagoval tak, že bylo zřejmé, že mu to ale vůbec není milé. Takže jste měli pocit, že tu totalitu nějakým způsobem ohrožujete, což bylo dobré. Kdyby nad tím komunisti mávli rukou, nemělo by to smysl.

No a já jsem v tom Zlíně, kde jsem byl vlastně sám a nikoho jsem neznal, začal přepisovat texty Plastiků a Bondyho. A když jsem odešel v roce 1985 do Prahy, byla ta moje knížka taková vstupenka do disentu. Je zaujalo, že někdo na vesnici mimo Prahu dělá takové věci. A já měl obrovskou touhu se s těmi lidmi seznámit. Bydlel jsem tehdy u hrozně zajímavé ženy, romské kurátorky, se kterou jsem se seznámil přes nějaké známé. A tam tehdy přišel na návštěvu mladý Jan Ruml. Pro mě to tehdy bylo, jako kdyby se tam zjevil nějaký hrdina. Vyprávěl jsem mu tam nějaká svoje moudra, což ho vůbec nezaujalo. Ale asi za půl roku volal a říká: „Já tady vidím tuhle knížku a to je od tebe, tos mě fakt překvapil.“ Protože tohle bylo něco jiného, než rozumy, kterých byly plné hospody.

Na základě téhle knihy jsem se seznámil i s Jáchymem Topolem, což bylo tehdy pro mě velmi důležité setkání. Ten tomu celému dodal určité sebevědomí a průraznost, která mě v té době určitě chyběla. A dohodli jsme se, že začneme vydávat kulturní revue. Já bych na to tehdy neměl kontakty a ani se o tom s kým bavit. A on pro mě rozkopnul dveře do společnosti mých vrstevníků se stejným myšlením. Takže takhle vznikla *Revolver Revue*. Postupně se na to začalo nabalovat víc a víc lidí, my jsme začali mít jasnou představu o tom, co chceme lidem zprostředkovat.

Dneska to jsou úplně banality, ale tehdy to pro nás byly úplně novinky. Tak jsme si s tím vyhráli, otiskovali jsme reklamy, které nikdo neplatil, a byly to vlastně reklamy na nás. Později se zrodil *Sport*, kde jsme začali dělat opravdovou žurnalistiku. Takže pozdější změna nás zastihla připravené, měli jsme výhodu, že jsme aspoň trochu věděli co je to žurnalistika, i když jsme toho i tak věděli dost málo.

Dokresluje je to taková jedna historka. Myslím, že to tehdy bylo už v *Respektu* a já jsem psal článek, který tehdy vzbudil velký ohlas. Bylo to o závadných kakaových bobech, které komunisti dováželi do Československa a to kakao se dostalo samozřejmě i

k dětem. A to nám dal nějaký chlápek ve složce, kterou jsme akorát přečetli, zdramatizovali jsme to, jak ti komouši škodili a otiskli jsme to. A pak to četla jedna naše dánská známá, která nás později vybavila knihou o žurnalistice, která vyšla na Kolumbijské univerzitě a ze které čerpáme tak trochu dodnes. A tahle Karen se mě potom ptala: „Hele, ty tady píšeš, že to celé vědomě povolil nějaký člověk, a mluvili jste s ním?“ A já jsem jí říkal: „Počkej, jak jako mluvili? To je bolševik, on s námi nebude mluvit.“ „Takže ty jsi s ním nemluvil?“ „A proč bych mluvil s nějakým bolševikem? Stejně ti bude lhát.“ Ale věděl jsem, že tahám za slabší konec. On nám tehdy hodnotila ta první čísla a byla to velmi dobrá a trefná kritika. Takže asi takhle jsme byli připraveni na žurnalistiku. Nicméně byli jsme nějak připravení. A třeba lidi jako Andrej Babiš byli připraveni na ty ekonomické změny, věděli třeba, jak fungují akcie. To my jsme nevěděli.

Pamatuju si, že jsme měli schůzi celého *Respektu*, kde jsme se bavili o tom, co je to ta kuponová privatizace. Jak to bude fungovat, co dostaneme. Tihle lidé, kteří měli v tomhle malinkatý náskok, protože například věděli, jak se uzavírá smlouva, to pak samozřejmě zúročili. Za totáče neexistovalo, že byste doma vyrobili židli a někomu ji prodali. To byste měli na krku tři roky za nedovolené podnikání. Ale někteří si uměli najít cestičky. A takoví jsou dnes třeba velkopodnikatelé. My jsme to taky zúročili a ta dvě média, *Lidové noviny* a *Respekt*, které založili lidé s nějakou zkušeností, fungují dodnes. Ze samizdatu zbyla tedy ještě *Revolver Revue*, která dodnes také vychází.

Takže Revolver Revue fungovala jako samizdatová kulturní revue?

Jasně. První číslo je šedesát stran sice špatného cyklostylu, ale cyklostylu! Bylo toho sto kusů. To je jako kdyby se dneska něčeho vytisklo třeba dvacet tisíc. Pro nás to byla absolutní senzace. Ohrožujete úplně všechny, děláte to tajně, každý papír, který je v té stostránkové publikaci máte v ruce. Vložíte do cyklostylu, překlopíte, přejedete válečkem, odklopíte váleček a vyndáte. Musí to samozřejmě někde schnout, takže potřebujete prostor. Pak to všechno složíte a jedete další stranu. Takže vám to zabere hodně času.

A tak jsme pracně vydali to první číslo a měli jsme pocit, že jsme udělali díru do českého samizdatového světa. A ono se nestalo vůbec nic. Pár lidí okolo Charty vám řekne: „Jo, dobrý, to je to, jak tam máte ty básničky.“ U druhého čísla to bylo úplně to samé. A když jsme dělali třetí, tak měl jsem takový ten formativní zážitek, který vám řekne hodně o tom, co je důležité. A tenhle zážitek říká, že důležitá je vytrvalost.

My jsme už byli v té naší komunitě etablovaní, chodili jsme na večírky, nebyli jsme anonymní v té skupině lidí, která nás zajímala. Byla to vlastně jak udělat kariéru. Jste ten, kdo se zná s Havlem, někdo koho zvou a zdraví v hospodě. Takže proč se dál snažit dělat něco pro tyhle lidi, když na to stejně kašlou. To třetí číslo jsme dělali v tajném bytě na Žižkově. Šli jsme tam ve čtyřech lidech, a když jsme chtěli odemknout, zjistili jsme, že je vyměněný zámek. Otevřela nám nějaká slečna, která nám ten byt měla půjčit, a za ní stál chlápek, který povídá, že tam už být nemůžeme, že tam jsou teď oni a ať si ty věci odneseme. Což byl prádelní koš a dva bágly věcí. Stáli jsme někde uprostřed Žižkova, byla hrozná zima a my jsme tam nesli ty bágly a koš věcí, které nás mohly spolehlivě dostat do kriminálu. Chtěli jsme to hodit do popelnice a zdrhnout, tím spíš, když naše práce stejně nikoho nezajímala, ale najednou říká Marek Hlupý: „Pojďme, doděláme to u nás.“ A „u nás“ znamenalo v malém domečku naproti hospodě u Staré radnice, kde bydleli jeho rodiče, oba scénáristi v televizi. A oni nás tam kvůli Markovi tehdy nechali, ať to doděláme.

Tohle třetí číslo zaznamenalo mírné zvlnění, přičemž po dalších dvou číslech se z *Revolver Revue* stala docela uznávaná instituce. Dostávali jsme nějaké peníze, co chodily z ciziny, koupili nám auto, abychom mohli svážet věci a hýbat se. Kurýr nám přivezl první laptop Toshiba, což byl pravděpodobně první laptop v téhle zemi. Měl dvě vyměňovací diskety a paměť asi 700 kilobajtů. I kratší text Respektu má dneska víc. Ale bylo to úžasné. Potom jsme dostali i strojový cyklostyl. Nádherná mašina, která vám vytiskla i 3000 kusů, čemuž nikdo ani nevěřil. Ten byl pak umístěný ve Zlíně a tiskl se na něm Sport. Takže se to takhle postupně rozvíjelo. A pro mě to byla zkušenost, že pro úspěch je důležitá píle a vytrvalost.

Řada lidí v revoluci získala jinou zkušenost. Nabízeli jsme známým, aby se k nám připojili, říkali jsme jim- Nechceš u nás dělat třeba ekonoma nebo novináře? Ale oni se nechtěli takhle vázat a makat. Vzít výplatu a zaplatit z ní jídlo a střechu nad hlavou. Chtěli zbohatnout nebo udělat kariéru. Když i jejich kamarád se mohl stát ministrem. Takže získali takovou zkušenost, která podle mě ale nebyla trvalá. Nám se prostě potvrdilo, že je klíčová ta vytrvalost. A taky se držet nějakého kompasu, vědět co chci. Že třeba chci informovat lidi, protože věřím, že to má hluboký smysl.

Jak vznikl Sport?

Sport vznikl z potřeby zpracovávat i jiná témata. Zdálo se, že ta kultura už úplně nestačí v té naší neustále se rozšiřující komunitě. *Revolver Revue* byla dobrá věc. Vycházely v ní například překlady knížek, které nikdo jiný neměl.

Pašovali jsme knihy z Polska. To byla taková kapitola českého samizdatu, dělalo se to dlouho. Nás za to tehdy s Topolem dokonce zavřeli, takže jsme to pak už nedělali. Ale fungovalo to tak, že jste vyfasovali takový modrý batoh a protože se bez pozvání a bez kontroly nedalo jet ani do Polska, využívali jsme stezku Míru a Přátelství, která vedla přes hřebeny Krkonoš a mohli na ni čeští i polští občané. Sice tam všude byli policajti, ale nikdo vás nekontroloval. Takže ti Varšavané nebo Wroclavané měli stejný modrý batoh, přijeli a měli ho narvaný jejich věcmi. My jsme ho měli spíš takový hubený, bylo v něm pár dokumentů Charty a nějaké knížky. A jakoby náhodou jsme se potkali na některém z odpočívadel, hodili jsme bágly vedle sebe a pak jsme si každý vzali ten jiný batoh. No a někdo nás nahlásil, takže nás s Topolem zabásli. Odvezli nás do Polska, protože nás chytli Poláci, ani nevím, jak jsme tam byli dlouho. Z polské vazby nás pak převezli přes hranice a vykopli v Hradci Králové.

Nicméně díky tomu jsme měli informace, které nikdo neměl. Překládali jsme z polštiny a angličtiny a bylo to hodně zajímavé. Havel nám třeba věnoval některé své věci, takže jsme jako první otiskli jeho hru *Pokoušení*. Ta teda vyšla samostatně. Potom jsme *Revolver Revue* rozšiřovali o čím dál větší množství recenzí a nějaké malé reportáže. A pak někdy přišel Ruml, který dělal v Lidovkách a navrhl, abychom začali dělat něco svižnějšího, než se dělalo tam. Takovou echt žurnalistiku. A tehdy už bylo vidět, že se v té společnosti něco hýbe.

Nás tehdy přes Chartu našli a posléze kontaktovali horníci z tachovských dolů, kteří s námi mluvili o tom, že dostávají vysoké dávky záření. My jsme byli u nich doma, oni nám vyprávěli, jak to tam chodí a pak to vyšlo ve *Sportu*. Úplně normálně. Měli jsme tam i jména. Což pak od jisté doby fungovalo i v *Revolver Revue*. Tam jsme měli jména a adresy. Myslím, že já, Jáchym Topol a Alexandr Vondra. Takže kdyby nás lidé chtěli najít, tak mohli. A tohle moc nebývalo.

Jak jste prožíval revoluci?

To bylo skvělé. Pád komunismu byl dobrý. Byla to opravdu zajímavá zkušenost vidět, jak se ten systém zřítil, ale zároveň bylo neskutečně překvapující, jak rychlé a snadné to je, když se hroutí zdánlivě pevná stavba. Takže já nejsem moc klidný, že by se nemohla zhroutit Evropská Unie nebo svět jak ho známe. Naopak vím, že by se mohl zhroutit velmi rychle.

Trochu se bojím toho, co vidím v Čechách dnes. Jakousi nechut' do čehokoli investovat energii. A averze vůči té lokajské společnosti, kterou člověk nabral v období normalizace, nemizí. Myslím, že ji Češi cítí obecně vůči sobě navzájem. Je to o tom, jak

se k nám chovají politici a jak se my chováme k sobě. Jsme pořád společnost, která je na dlouhé cestě z otroctví někam ke svobodě. A v nejlepší jsme asi v půlce. Bohužel nevěřím svým spoluobčanům, že by pro ně svoboda byla entita, které by si nějak významně vážili.

Ale v té chvíli, to bylo čisté nadšení a adrenalin, které byly orámovány nadšením z práce, kterou revoluce přinesla. Pocit, že máte pevné místo ve světě, že do něj patříte, netápete, děláte si to své a víte, že je to dobré. Lidé chtěli něco dělat, od těch bezejmenných až po ty největší disidentské hlavy.

Tohle dokonale popsal Petr Pithart. Ten popis je založený na tom, že v Česku nelze být ukřivděný nebo si myslet „vždyť si mě přece najdou“. Tohle Češi vůbec nedělají. A ten Pithart popisoval, že jako významný disident, když začala revoluce, seděl doma a čekal, že pro něj přijdou a řeknou-Petře pojd' s náma, jsi přece právník. Ale nepřišel vůbec nikdo. A pak už to třetí den nemohl vydržet, tak se vydal nakukovat k Laterně Magice, před kterou byl takový dav, že se nedostal ani ke dveřím. Tak tam stál, koukal a už chtěl odejít, když si ho náhodou všimli Ruda Battěk a protáhnul ho dovnitř. A tam to bylo znova, dav lidí, každý měl co dělat a nikdo si ho nevšiml. Načež mu někdo strčil do ruky papír, ať ho přepíše. Takhle nakonec vklouznul do toho dění. Takže organizovat si to dění sám a být při věci bylo velmi příjemné.

A pak to bylo super ještě léta a je to vlastně pořád super, akorát je to kontaminované vědomím, že ty druhé síly nespí a že se mohou kdykoli vrátit ještě v horší podobě než byl utahaný normalizační komunismus. Když kolem sebe vidím tu nenávisť, kolik jí je v té společnosti zakořeněné a že občas vyubublá napovrch, tak to musí občas trochu rozdýchat. Ale asi je to zase o té vytrvalosti.

Co jste dělal 17. listopadu 1989?

To vím úplně přesně. Já jsem vůbec nevěděl o nějakém Albertově nebo studentských pochodech. My jsme 17. listopadu takzvaně „snášeli“ *Revolver Revue*. Měli jsme v té době pronajatý ilegální suterénní byt na Smíchově. Dneska bych tam už asi netrefil. A tehdy to poslední číslo, co jsme takhle vydávali, mělo 250 stran a 500 kusů. To bylo 125 tisíc papírů. Nicméně to znamenalo, že tam bylo 250 balíků o pěti stech stranách. A ten jeden balík se vzal a vedle sebe se skládaly první strany, začínalo se stranou 250. Za vámi šel člověk s balíkem stran 249, za ním šel balík 248 a takhle se to skládalo na sebe a tvořilo se těch 500 kusů *Revolver Revue*.

Já jsem si tehdy něco bral sebou domů a bydlel jsem na Malé Straně. Když jsem se vracel z toho Smíchova, tak v metru hlásili, že Národní třídou to jen projíždí a

zastavuje až na Můstku. Mně se moc nechtělo jít Prahou, která byla tehdy dost profizlovaná s tou plnou taškou věcí. Vystoupil jsem na tom Můstku a šel domů. A najednou se koukám, že tam je celá banda fízlů a že tudy nemůžu jít, tak jsem zabočil a obcházel jsem to přes Staromák. No a večer jsme se ještě sešli v hospodě a tam už se povídalo, že se něco děje. Takže to jsem dělal, vyhýbal jsem se policajtům, kteří se tam tou dobou už šikovali, aby vytvořili past.

Co bylo potom?

Potom byl takový zvláštní ruch a hned druhý den jsme se sešli s Topolem a Rumlem ve Slávii. No a Ruml tehdy přišel s tím, že teď budou třeba ty informace. Vondra nám pak nabídl svůj byt, protože měli telefon, zařídilo se to tak, že to naše číslo šířila Svobodná Evropa, měli jsme telefonistku, která nám brala telefony a přijímala od lidí informace z celé republiky, jak ta revoluce probíhá u nich.

Takže vzniknul *Informační Servis* a asi den po nás Občanské Fórum v Činoherním klubu. A my jsme dostali od revolucionářů prostor v Galerii u Řečických. Daly se tam stoly, cyklostyl, nejdřív jsme fungovali sami, pak se přidaly tiskárny. Lidé stáli fronty až na ulici, brali si to, nosili nám peníze, ať můžeme pokračovat, takže se mohlo nakoupit jídlo a v takové vzrušené atmosféře jsme tam fungovali.

Na tom bylo zvláštní, že člověk zažíval pocity, které předtím nezažil. Já si pamatuju, jak jsem šel jednou ráno úplně vymetenou Prahou, byla strašlivá zima, a na Příkopech stála mlčenlivá fronta lidí, vůbec nevím proč, tak jsem si začal rozdávat nějaké ty Servisy, co jsem měl zrovna v kapse. A oni si je hrozně rádi brali. Takže nastalo do té doby úplně nepoznané souznění s komunitou, kdy člověk najednou zjistí, že není psanec. Najednou to byla svoboda.

Cítili jste v té době jistotu, že už to dobře dopadne?

Ne, to určitě ne. Jako oproti vládně estébáků to bylo samozřejmě úplně skvělé a asi to bylo i jasné, protože sami Rusáci byli v té době už bezmocní. Ale jistotu jsme neměli. Úplně nejlíp to dokresluje historka, kterou s tím mám spojenou.

Je to opravdu zásadní historka. Někdy v prosinci začalo všechno směřovat ke generální stávce a my jsme společně s Rumlem, ale i s lidmi z ulice pořád pracovali u Řečických. Havel nám tehdy říkal „mravenečkové revoluce“. To když jsem slyšel, tak jsem myslel, že ho trefím. A Ruml nechtěl být mraveneček. Měl představu, že *Informačnímu Servisu* se nachýlil čas, že už splnil svoji funkci a je čas ho rozpustit. Já jsem to ale nevnímal takhle instrumentálně a měl jsem o naší budoucnosti představu úplně jinou. To médium nemá nikomu sloužit, s tím že když se nachýlí čas, tak to

rozpustíme a začneme na zelené louce. Ale přesvědčil mě, protože byl starší a měl víc zkušeností.

Byla generální stávka, lidé pochodovali Prahou a Ruml nás všechny sezval a říká: Díky, byli jste skvělí a teď půjdeme domů.“ A někteří z toho byli úplně v šoku, pár jich dokonce plakalo. Takže jsme si to takhle řekli, u Řečických pak začal večírek na rozloučenou a já jsem se tehdy vracel se svou přítelkyní někdy v noci domů na Letnou taxíkem.

Nám totiž tehdy někteří taxikáři pomáhali rozvážet náklad Informačního Servisu po Praze. My jsme se pak dozvěděli, že někteří brali prachy a náklad házeli do příkopu, ale řada z nich opravdu pomáhala. Nás ten večer vezl taxikář Václav, takový velký, snědý chlap, myslím, že byl Rom, čímž mi byl dost sympatický, ale pořád to byl komunistický taxikář. A tou dobou v Galerii u Řečických viselo, že končíme a aby se naši příznivci obraceli jinam. Zůstali tam už asi jen čtyři lidi, kteří ještě slavili. Byla hrozná průtrž mračen, takže jsme nemohli z toho auta vystoupit. On nás zavezl na Strossmayerovo náměstí a tam jsme seděli a čekali, až ten déšť přestane. A najednou ten taxikář, se kterým jsem se vůbec neznal, říká: „Já to nechápu, co tohle je za lidi, ty vole. Tak bolševik ještě nepadl a oni už to balí. Jakože jdeme domů, ty vole.“ A já mu říkám: „To mluvíš ke mně Václave?“ „No a ke komu jinému, vy jste naivní blázni, ty vole. Co si myslíš, že už je vyhráno?“

A my jsme seděli v tom autě a on dál mluvil a úplně nás rozcupoval. Takže když jsme dorazili k domu, tak jsem ještě tu noc telefonoval z budky k Řečickým, ať ten nápis na dveřích sundají, že nic nerušíme a zítra pokračujeme dál. Obtelefonovali jsme všechny ty lidi a prostě jsme pokračovali dál.

A já si myslím, že měl ten Václav pravdu. Minimálně v tom, že kdybychom tehdy přerušili tu kontinuitu, tak by nikdy nevznikl *Respekt*. Ta energie by se úplně rozprskla a ti lidé by se ztratili. Řada z nich pak do *Respektu* nastoupila a dělala normálně novináře. Jarda Spurný je tady dodnes se mnou. Jsme poslední dva, co tady jsou od začátku. Přitom úplně ze startu dělal ochranku, udržoval pořádek. Takže to bylo dobře. To jak Václav mluvil tu noc do toho okna a úplně nás rozebral, na to si občas vzpomenu.

Jak vzniknul Respekt?

Z *Informačního Servisu*, ale na víc už si nevzpomínám. Prostě jsme ho přetvořili. Chtěli jsme dělat tu novinářinu. Ale proč, to už si opravdu nevzpomínám. Najdete v těch prvních číslech, nějaké to motto. A zakladatelé jsou taky vypsání v každém čísle.

Prostě jsme se rozhodli, že ten *Informační Servis*, který už v té době asi byl týdeník, přetvoříme na regulérní časopis. Dali jsme mu jméno, doplnili jsme byrokratickou část redakce a vzniknul časopis.

Proč zrovna Respekt?

Protože to byl vítězný návrh. Každý mohl říct svůj názor a tenhle návrh Josefa Zajíčka, řidiče *Respektu*, vyhrál.

V roce 1991 jste vyhrál cenu časopisu World Press Review Editor of the Year. Co to bylo za cenu?

To už taky nevím, ale nepochybně jsme ji dostali, proto, že v té komisi byla Češka, které se *Respekt* líbil. A asi to bylo pod vlivem z Havla, téhle země a té revoluce. Určitě to bylo spíš za tohle, než že by to vypovídalo něco o kvalitě *Respektu* nebo mých šéfredaktorských kvalitách.

Šéfredaktorem Respektu jste byl čtyři roky. Jaké to bylo?

To je dobrá otázka, ale já na ni asi neznám odpověď. Asi to prostě bylo tak, že být šéfredaktorem *Respektu* mohl být člověk jako já. A v tom to asi bylo zajímavé.

Proč jste s tou prací skončil?

Protože jsem odešel na venkov a přišlo mi nemožné to skloubit.

V čem je editorská práce jiná?

Tak hlavně v tom, že se zabývá už jen textem. Už neřešíte marketing, vnitřní vztahy, nemusíte někde bojovat. Je to práce mnohem jednodušší, než je šéfredaktorská práce, na které dost věcí stojí. Není to samozřejmě všechno, ale je to důležitá práce, která určuje, jak ten časopis vzkvétá, co jde dopředu, co je potlačené, jak se lidé cítí.

Proč sám nepíšete?

Každý nemůže psát. Někdo musí dělat editory. A mně ta práce víc vyhovuje a možná to víc vyhovuje i tomu časopis. Že má někoho, kdo se klidně zabývá texty ostatních ve prospěch média, aniž by jim chtěl krást tu show. Protože je moc líný, nervní nebo cokoli jiného. Já nevím, proč mi víc vyhovuje editovat texty jiných, než psát svoje vlastní.

Co vás na práci editora baví? A co ta práce obnáší?

Každý týden v pondělí máme poradu, kde se snažíme v rámci debaty zjistit co je nejdůležitější, co je nečtivější nebo nejvíc inspirativní, tedy co bychom mohli čtenářům nabídnout. Snažíme se obsáhnout ty důležité věci, ale je nutné, aby tam byly i inspirativní a čtivé příběhy. Pak se to za ten týden napíše, já to přečtu, zrediguju a jde to

do tisku. A co mě na tom baví? Po těch letech člověka asi pořád baví, že je ta práce proměnlivá a dává nějaký smysl.

Vy sám texty nepíšete, ale i tak vám v Respektu vychází Týden očima Ivana Lampera, což je velmi zajímavý žurnalistický útvar. Kde se vzal?

Tehdy se nám zdálo, že by v tak proměnlivém médiu jako je tištěný týdeník mělo být něco, co se opakuje a má své stálé místo. Něco na co jsou ti lidé zvyklí. Prostě normální seriál. Tohle nás tak úplně nenapadlo, ale využili jsme inspiraci z *The Spectator*. Ten míval rubriku, kde bylo ve třech větách shrnuté dění v Británii a v dalších třech větách dění venku. Bylo to jiné, ale ten nápad přišel odtud. A protože se o to nikdo nepřihlásil, tak jsem si to vzal a už mi to zůstalo.

Kolik článků redigujete týdně?

Kolem deseti. Není to tak vždycky. Pohybuje se to asi mezi šesti až deseti. Každý je jinak dlouhý. Je rozdíl, když člověk rediguje téma, což je nejdelší článek čísla. Nebo když pak redigujete několik kratších textů.

Jste náročný na své redaktory?

Asi ano. A jsem náročný i na pochopení jistých mlhavostí, protože edituji téměř výhradně ústně. Napíšu maximálně pár vodících poznámek, ale většinou s těmi lidmi mluvím. Může to pak být náročné pro někoho, kdo té práci nevěří nebo nevěří mně. Popřípadě je unavený nebo se mu nechce. To pak může být náročné pro obě strany. Super je, když dochází k jistému souznění. Protože není úplně jednoduché říkat lidem, ať něco dokončí, předělají a že je něco blbě. To může vést ke konfliktům. Lidi z *Respektu* jsou na to zvyklí, protože je editujeme od začátku tvrdě. Ale lidé z venku to někdy nechápu, mají pocit, že je opravujete, nebo dokonce cenzurujete.

Myslíte, že jste vychoval žurnalistickou školu?

Ne, nemyslím. Nad tím neuvažuju, nemůžu to hodnotit ani se k tomu vyjadřovat. Ne, že by mě to netěšilo, když to někdo říká, ale hodnotit to nemůžu. Ovšem bez diskuze je fakt, že tímto časopisem prošli a dodnes pro něj i píší jedni z nejlepších novinářů této země.

Ale spíš je ovlivnil celkově ten časopis a pak jednotliví šéfredaktoři. Někteří to dokázali krásně spojit a pak to někteří rozdělávali. Důležitá je i schopnost lidí se učit, pracovat na atmosféře, a to celé to pak utváří. A pak teda ještě ta svoboda, které spousta lidí v téhle zemi nevěří a neumí v ní žít, ale tady vždycky byla přítomna. Ta práce tady byla vždycky svobodná. Tahle škola není o jedné osobě. Ta škola je *Respekt* a učí nás všechny a my ji zároveň každý den vytváříme. A to je zábavné.

Není úplně běžné, aby novinář zůstal skoro třicet let v jednom médiu. Tady je to jiné?

Ano, tady se zůstává dlouho. Pořád tady pracují tři bývalí šéfredaktoři. Já, Milan Šimečka a Marek Švehla. A ten Marek je tady dvacet let. Tady se prostě zůstává dlouho. Ono je docela obtížné si představit, kam odsud jít, pokud chcete zůstat v médiích. Pořád je to místo, kde má ta práce smysl, protože tady zůstává ta idea, na které jsme to postavili.

Které momenty v Respektu pro vás byly nejzásadnější?

Zásadní byla určitě revoluce a to, že *Respekt* vzniknul. Zásadní byl i vstup Karla Schwarzenberga, který byl několik let mecenášem *Respektu*. Do značné míry je každý den zásadní. To, že se vždycky našly peníze, aby ten časopis pokračoval. Že jsme přežili Tomáše Němečka, bylo svým způsobem taky zásadní. No a pak příchody různých lidí. Ale v podstatě je to tak, že nejzásadnější je to, že *Respekt* existuje.

Proč je Respekt důležitý pro českou žurnalistiku?

Určitě nejsem ten, kdo by na tohle měl dávat odpověď. Vy myslíte, že je důležitý?

Hledáte ve své práci dokonalost?

Bez toho to asi nejde dělat žádnou práci. A obzvlášť tuhle konkrétní. Záleží, jaká jsou měřítká té dokonalosti. Jak naplnit principy takové dokonalosti. Ale to už je otázka vnímání. Samozřejmě částečně jsou jisté řemeslné parametry, ale zbytek záleží na vás, na autorovi.

Daří se vám ta měřítká splňovat?

Daří se nám pokoušet se o to. Ale jestli to splňujeme, to už je na čtenáři, to není na nás. Ale snahu máme velkou.

Revoluce byla skvělým zážitkem, bodem zlomu. Ted' tady přes pětadvacet let žijeme v demokracii, ale společnost se zdá být vývoje zklamaná. Existuje nějaká společenskopolitická skutečnost, která během těch pětadvaceti let zklamala vás? Promarnili jsme podle vás nějakou šanci?

Ukažte mi jednu šanci, kterou jsme promarnili. Co to vlastně znamená? Promarnit je přece něco jiného, než něco nezvládnout. Ale když něco nezvládnete, tak se můžete snažit dál. To neznamená, že když minete jednu odbočku, že je konec. Jsme na volné cestě a ano, můžeme promarnit šanci někde odbočit k něčemu, co by bylo hezké. Ale to nikdo nemohl vědět, že to tak bude. Já nerozumím tomu, že bychom měli

něco promarnit. My postupně zjišťujeme, že věci jsou složitější, než se nám zdálo. Ale ta svoboda je skvělá v tom, že se můžete dál snažit nebo jít dál. Ale po listopadu 1989 jsem nebyl zklamaný ani minutu.

V čem se v současnosti nachází česká společnost?

Ta otázka je dobrá v tom, že bychom o tom měli být víc informováni. Ale nejsme. My si můžeme dávat maximálně nějaké odpovědi závisující na naší náladě, popřípadě depresi. Ovšem my v tuhle chvíli zjišťujeme, jestli česká společnost vůbec chce být svobodná a prozápadní, jestli nám vůbec něco říká svoboda, jako taková. Zkoušíme, zda to není příliš cizí model náročný na zodpovědnost, na úzkost, disciplinovanost.

Jsem občas překvapený, kolik nenávisti tady občas, zatím nenápadně, vyplouvá na povrch. Otázka je, jestli dostaneme čas k tomu stát se svobodnou, odpovědnou společností. A pokud ano, tak se pak můžeme ohlížet a sumarizovat. Jestli vystoupíme z Evropské Unie a skončíme tady opět pod nadvládou omezených autoritářů, tak teprve pak si budeme moci říkat, že jsme tu šanci, kterou nám listopad dal, promarnili.

Zatím se snažíme, akorát nevím, jestli se snažíme dost. Možná by to šlo líp. Ale tak je to vždycky s lidským snažením. Pokud máte pocit, že tomu dáváte všechno, hrozí vám takové nebezpečné sebeuspokojení. Vy možná nemůžete víc, ale nikdy byste s tím neměli být sami spokojení. Naopak vaši přátelé nebo rodiče by měli vědět, že se snažíte, tak jak můžete. A můžou vás motivovat, pomoci vám, ale neměli by si myslet, že něco promarňujete.

Pokud to skončí nějakým sešupem do starých vod, k té dětinské nezodpovědnosti a nadávání na pány nahoře, kdy máte pocit, že váš život není ve vašich rukou a tudíž za nic nemůžete, tak potom si můžeme říct, jestli jsme něco promarnili.

Spousta lidí v téhle zemi má pocit, že udělali dost. Proč to tak je?

To je pocit dětinské společnosti. Asi jako ten náš, když začínala *Revolver Revue*. Taky jsme měli pocit, že jsme udělali všechno a ono to nejde. Svoboda je bohužel nekončící proces. Každý den musíte bojovat, abyste zůstali svobodní. Do otroctví upadnete jednou a jste v něm. Ale svoboda je neustále ohrožená. Pořád je co zlepšovat, pořád se musíte snažit.

Pak záleží, jestli jste zklamaní z dílčích neúspěchů, nebo z toho, že se pořád musíte pokoušet a bojovat. Ta hrozba, která nad námi visí, je hrozba slovanské dětinské společnosti, která je velice rychle vyčerpatelná a má sklony k upadání do otroctví, protože do něj už jednou upadla. A když se to stane jednou, tak vám hrozí, že se to bude

opakovat. Angličané, kteří do otroctví nikdy neupadli, jsou tam tom o dost líp než my a je mnohem méně pravděpodobné, že někdy upadnou. Být nespokojený, s tím, že se mohlo něco udělat jinak, je jiná věc, než být nespokojený s tím, že se musí zase něco vymýšlet, bojovat, dělat. Když je to stejně pořád k ničemu.

Je česká společnost pořád stejná?

To určitě ne. Protože my nejsme stejní. Ale jsou jisté rysy, které jsou pozoruhodné. Když v devatenáctém století nastal Bachův absolutismus, byli Češi úplně mrtvou společností. Z toho revolučního nadšení roku 1848 spadli do naprosté rezignace. Spoustu věcí se tady zakázalo a společnost naprosto upadla. Takže když šla Božena Němcová po ulici, přecházeli lidé na druhý chodník, protože měli strach se s ní zdravit. A pak ten absolutismus padnul a věci se povolili. No a v Čechách to v podstatě přes noc vybuchlo nadšením, začaly vznikat různé spolky a organizace, zatímco ve Vídni byli všichni překvapení, co se stalo, protože v těch Čechách přece nic nebylo.

To když jsem četl za té normalizace, když jsem viděl, jak ta společnost upadla, tak to byl takový pozoruhodný pocit, který mně dodnes zůstal v hlavě. Když jsem tehdy na tom osmiletém gymplu viděl ty starší kluky, kteří byli jak ze západu. Sebevědomí kluci, ke kterým jsme vzhlíželi. A za rok, šup, z nich byli takový úředníci, samé ano soudruhu, jistě soudruhu. To se stalo tady z těch bohémů, kteří ve Zlíně zastavovali autobusy.

A tohle všechno vyjadřuje takový vtíp. Když se potká Srb, Chorvat a Čech a vypráví si, co dělali za války. Přičemž Jihoslovani říkají zhruba tohle. „My jsme prostě někde sehnali zbraně, schovali jsme se za šutr a šili jsme to do těch Němců, co to šlo. Dělali jste to taky tak?“, a ten Čech říká: „Ne, za nás to bylo zakázané.“ A to je úplně dokonalý popis toho stavu. My se tomu vtípu smějeme, protože mu rozumíme. Ale myslím, že takoví Izraelci by tomu nerozuměli. A nesmějeme se tomu ze studu, ale protože to tak prostě je.

Existuje skvělá kniha, která se jmenuje *Mnichovský komplex* od historika Jana Tesaře. Byl to chartista, který počátkem sedmdesátých let seděl ve vězení, málem tam umřel a potom emigroval do Francie, kde napsal tuhle knihu. Dostala se mi do ruky někdy v roce 1995. A já jsem si říkal, že je dobrá, ale že je trapné, že ten člověk zná tu českou společnost devadesátých let. Říkal jsem si, že je špatné, že zná tu naši svobodu devadesátých let a tak to jako trošku šroubuje na tu společnost let třicátých. Protože to byl popis reality devadesátých let. Pak jsem si všiml, že to napsal v roce 1988. Takže on nemohl vědět, jak bude vypadat společnost za pár let. A bylo zvláštní, jak si byly tyto

dvě společnosti podobné. V jakémsi politickém příkrádání, v pohrdáním spojenci a představou, že jsme středem světa, o který se všichni postarají.

Francouzi nás ochrání, ale my nebudeme platit na jejich obranu, protože oni jsou rádi, že jsme vůbec na jejich straně. A když Francouzi nebudou chtít, tak nás zachrání Rusové. A to vystihuje lidová píseň, kterou tam ten Tesař zmiňuje. Začíná to nějak jako: *Rus je s námi, kdo proti nám, toho Francouz smete*. A bylo hrozně překvapivé, jak se tu stavěl pás protihitlerovských bunkrů, a i když bylo po anexi Rakouska jasné, že to nefunguje, tak to celé pokračovalo. Všechno jen proto, že to byla lidovecká zakázka, na které se vydělávaly peníze. A je to zvláštní, ale ta neschopnost jasného politického postoje, spoléhání na druhé, ale zároveň jistá vypočítavost a snaha do ničeho se úplně nenamočit, aby nás to neohrozilo, v nás zůstala. To znamená, že něco z té české společnosti v nás asi přetrvává.

Když vystoupíte z vlaku v Kazachstánu, tak oceníte výkon české společnosti. Oceníte ho v Srbsku, protože výkon Srbů je do jisté míry horší, než náš. Ale oproti Dánsku je to dost jiný výkon. A změnit se, chce asi velký časový horizont a dobré vedení té země, i když ani pak to není jisté, protože já si pamatuju jen jedinou razantní změnu národní identity. A to je Izrael. Který totálně změnil společenský přístup, ale i přístup jednotlivců. A dnes je to sebevědomá společnost, bojovná. Ovšem zapláceno bylo holocaustem a já nevím čím dalším.

Třeba Dánsko je malá země, která mě fascinovala tím, jakou udělala analýzu své těžké situace za druhé světové války a přes elity ji protlačila. Oni byli v jiné situaci než my, protože na Dány se hitlerovské Německo dívalo úplně jinak než na nás Slované. Oni zjistili, že jejich hranice s Německem je nehájitelná a nacistické Německo ji neuznávalo.

Tu analýzu nechali udělat největšího jestřába, generála a náčelníka štábu, který nejvíc usiloval o obranu té hranice. A on to čtyři měsíce analyzoval, aby zjistil, že je to hranice nehájitelná. A tak přijali politické rozhodnutí, které spočívalo v tom, že vydají úplně všechno, ale nepřekročí hranici toho, aby se jinak, než jejich rozhodnutím, zkřivil byt' jen vlas na hlavě dánského občana. Že prostě co je dánské, to je svaté a na obranu toho dají úplně všechno.

Takže Dánsko bylo velmi kolaborující zemí, která držela basu s nacistickým Německem. Pečlivě vrátili všechny Židy, kteří se snažili překonat německo-dánskou hranici, nikoho nenechali vstoupit. Ale v té zemi zůstala zachována dánská vláda a byly tam volby. Ovšem když Dánové zjistil, že ten jejich základní požadavek Němci

zválcují, protože budou chtít zabít dánské židy, tak se všechno změnilo. Když to přišlo k nám, tak Češi podepisovali petice, aby už ty židovské doktory a právníky vykopli z komor. Ale Dánové, v obrovské podzemní operaci převezli všechny dánské židy, kromě asi sedmdesáti lidí, do Finska, kde se zachránili, A těch sedmdesát lidí, kteří uvízli v pasti nebo se o tom nedozvěděli, šli do Terezína. Jenže Dánové kvůli nim dělali takové nepříjemnosti, že Němci úplně nepředstavitelně povolili dánské komisi vstoupit do Terezína a zkontrolovat si těch sedmdesát dánských občanů, jestli jsou v pořádku. Všichni přežili. Oni měli nějakou ideu. A já musím říct, že se do té ideji tak nějak vejdu. Ale té české ideji nerozumím. Nerozumím tomu, kam až a ve jménu čeho, je tato společnost ochotná jít a co chce vlastně bránit. A co jsme my jako jednotlivci ochotní bránit.

Jaká je budoucnost Respektu?

Nad tím takto vůbec nepřemýšlím. Já doufám, že dokud má tahle země budoucnost, tak bude *Respekt* existovat. Doufám, že se bude rozšiřovat počet lidí v zemi, kteří budou potřebovat tenhle druh informací a inspirace. A když tahle země nebude mít budoucnost, tak Respekt skončí s ní.

Příloha č. 2: Rozhovor s Jaroslavem Spurným

Jak jste se s Ivanem Lamperem seznámili? Jaký je příběh vašeho přátelství?

Já jsem Ivana poznal asi v roce 1977 přes svou manželku, protože byla Ivanova sousedka. Bydleli oba v Malenovicích, což je část města Zlína, tehdejšího Gottwaldova. Ivan končil v tou dobu střední školu, měl před maturitou a mě pustili z vězení, takže tehdy ten vztah byl trošku nerovný, protože to byl vztah mladého člověka s někým kdo je o dva roky starší a má už něco za sebou. On pak odešel na ekonomku do Prahy, ale docela brzy z ní odešel a vrátil se do Zlína. Oba jsme se pak relativně brzy oženili. Žili jsme ve Zlíně v takové svobodomyšlné společnosti, a to ještě před podpisem Charty.

Já si ani přesně nepamatuju, kdy jsme začali společně něco dělat proti režimu. Určitě to bylo někdy na začátku osmdesátých let. Přestože jsem byl, přebral Ivan okolo roku 1980 v tom našem vztahu iniciativu. On byl opravdu velmi důsledný, analytický, měl to v hlavě uspořádané a věděl, co chce. Dokonce chtěl v té době emigrovat, ale to bylo tehdy složité a Ivanovi navíc sebrali pas. Když to takhle dopadlo a bylo zřejmé, že tady bude muset zůstat, rozhodl se, že se tím režimem popasuje.

Těch čtyřicet let co ho znám, je Ivan pořád stejný. Má neuvěřitelnou schopnost vcítit se do děl ostatních lidí, neříkám, že do ostatních lidí, ale do jejich výtvorů. A to se vlastně projevilo už tehdy a on opravdu dokázal ohodnotit, co je v tom disentu důležité, co tam chybí a co by se mělo dělat. Oba jsme měli samozřejmě blízko k undergroundu, a i když Ivan nikdy nebyl básník nebo malíř (já osobně jsem od něho četl v životě jednu jedinou studentskou básničku s názvem Apokalypsa), tak k tomu undergroundu vždycky směřoval.

Kolem roku 1983 jsme si začali uvědomovat, že důležitější místo je pro nás v Praze. Ivan se přestěhoval v prosinci 1983 a já s manželkou i dětmi na začátku roku 1984. Ivan se pak velmi brzy seznámil s takovou to mladou undergroundovou generací, s lidmi jako byl Jáchym Topol, Tomáš Němec a podobně. Takže myslím, že měl poměrně brzy jasno, co chce dělat. Tak vznikla *Revolver Revue*. Ivan začal chodit na Klamovku, ale já jsem v té době směřoval trochu jinak.

Tehdy jsme se spolu asi na rok přestali bavit, to bylo někdy kole roku 1985. Já jsem měl vždycky dlouhé vlasy, které jsem si ostříhal a měl jsem takového podivného kamaráda, který byl signatář Charty, ale inklinoval trochu k vekslákům, což se Ivanovi nelíbilo a já jsem asi po roce s tímto kamarádem přerušil styky. No a s Ivanem jsme se sešli zase v roce 1986, on tehdy bydlel na Vinohradech a nabídl mi spolupráci

v *Revolver Revue*. I když věděl, že píšu, tak jsem tam od začátku dostal úkol, který mě tedy nikterak netrápil, a dělal jsem tam v podstatě dělníka. Já jsem byl až do roku 89 poměrně dost zakonspirovaný, to sice po podpisu Charty nebylo úplně možné, ale snažil jsem se držet stranou. U mě doma v jednom pokoji jsme měli s manželkou docela výkonný cyklostyl, na kterém se dělala *Revolver Revue* a tiskly se *Informace o Chartě*. Později se tento cyklostyl převezl do Zlína a já jsem nafasoval obrovský xerox, což se tehdy do Česka muselo pašovat. Na téhle kopírce se pak tiskl kromě *RR* i *Sport* nebo *Lidovky*.

Ivan a lidé kolem něho byli tehdy mým jediným kontaktem ven, přičemž Ivan v té době byl už velmi výraznou osobou, přemýšlel nad tím jak má co být a troufám si říct, že možná kromě *Vokna*, byly *Sport* a *Revolver Revue* v rámci disentu poměrně netypickými prvky. Všechny ostatní tiskoviny komentovaly politickou situaci-kdo byl zavřený, co se dělo v Chartě, zatímco *Vokno*, *RR* nebo *Sport* se snažily tvářit jako normální noviny. I v *RR*, přesto že to byla kulturní revue, vycházely rozhovory s reálnými lidmi. Například Saša Vondra byl někde na Litvě, tak o tom psal reportáž. A to si myslím, že byl výmysl Ivana. Ani ne Jáchyma Topola nebo Viktora Karlíka, ale Ivanův, protože on měl odjakživa tu novinářinu tak nějak v sobě.

Mně se tehdy s Ivanem spolupracovalo dobře. On byl v rámci disentu opravdu výrazná osobnost. Například když se Havel potkal ve Slávii s ním a Vládou Mlýnářem, tak je chtěl skamarádit, protože cítil, jak silnou osobností Ivan je. A taky se mu to nakonec podařilo. Takže šel čas, chodili jsme na pivo, pak přišel sedmnáctý listopad, který teda disidenti tak úplně neplánovali. Já jsem teda na té demonstraci byl, ale kvůli dětem, které už začaly brát rozum, bylo jim kolem deseti a mně se tehdy ta demonstrace zdála docela bezpečná, když ji pořádalo SSM a studenti. Nakonec moc bezpečná nebyla, pak to padlo a myslím, že 20. listopadu mi volal Ivan, že zakládají Nezávislé Tiskové Středisko a že mám přijít k Vondrovi do bytu. Tak jsem tam v pondělí přišel, to bylo ještě takové neurčité, nicméně v úterý jsem zavolaal do práce, že nebudu chodit a za pár dní jsme se přestěhovali k Řečickým. Tam už bylo jasné, že Ivan má vůdcovské schopnosti, protože on prostě věděl co a jak, věděl, kam jde. Zároveň se na něm projevovalo, jak nikdy nebyl, a vlastně dodnes není, úplně normální člověk. On byl vždycky tak správně vyšinutý.

To je taková známá historka, že asi po osmi dnech přišel a řekl, že to rušíme, že jsme splnili revoluční povinnost a budeme dělat něco normálního. Jenže jemu se za těch pár dní podařilo vytvořit naprosto neuvěřitelnou societu u těch Řečických. Nakonec

z toho vznikla taková agentura, bylo tam spousta dobrovolníků, studenti, lidi z disentu a Ivan tam byl šéf. A šlo mu to, což bylo obdivuhodné. Vzpomínám si, jak za mnou přišel kamarád. Taky tak trochu disident, spíš ty šedé zóny kultury, to ještě nebyl Havel ani prezidentem, a ten když toho Ivana viděl, tak říkal: „Až Havel položí to prezidentování, tak to je jasný nástupce, protože to je osobnost jako prase.“

A to si uvědomoval každý, že Ivan takový je. To celé pak vedlo směrem k *Respektu*, přestěhovali jsme se do Bolzanovy ulice, kde jsme sídlili pět let, a já si vzpomínám na takovou scénu, kdy jsme přišli do toho domu, kde tehdy sídlil Svaz českoslovesko-sovětského přátelství. Byl jsem tam já, Ivan a Honza Ruml a ti lidé z nás byli úplně vyděšení. Když se Ivan zamračil, tak z něho šel asi opravdu strach. A asi i z Honzy Rumla. S odstupem těch čtyřiceti let můžu říct, že toho pro českou žurnalistiku udělal tolik jako málokdo.

Jeho redigování je tvrdé, ne vždycky má pravdu, ale v drtivé většině případů ji má, u nikoho jiného jsem nezažil, aby měl tak přesný náhled do článků, kdy je Ivan téměř okamžitě schopný pochopit kde je chyba. Jeho problém je, že občas není schopný vidět problém i jinak, než ze svého hlediska. Tam pak docházelo ke střetům mezi ním a autory. To je ale asi jediná Ivanova novinářská slabina. Že občas nevidí, že názor autora může mít své oprávnění, i když nezapadá zrovna v tu chvíli do Ivanova světa.

Ze začátku nastala v *Respektu* zvláštní situace, Ivan se sice stal šéfredaktorem, ale protože se z nějakých důvodů uvažovalo i o Janu Rumlovi, tak byli nejdřív šéfredaktoři oba. Honza pak na jaře roku 1990 odešel na ministerstvo vnitra, takže tu Ivan zůstal sám. Samozřejmě jako šéfredaktor občas dělal chyby, přijal lidi, kteří se pak neukázali jako nejlepší volba. Ivan se pro někoho uměl strašně rychle nadchnout a skamarádit, ale pak stejně rychle ta přátelství končila a ty rozchody bývaly občas i ve zlém. Ale myslím si, že tím, jak byl Ivan silná osobnost, tak v *Respektu* vydržel vždycky jen ten, kdo jí byl taky, protože ten tlak na práci tady byl vždy velký. I já, uznávaný autor, dodnes přepisuju články občas i třikrát, protože se Ivanovi něco nezdá.

V roce 1994 se Ivan znovu oženil. Měl malé dítě a celý život snil o tom, že bude mít maringotku a v ní bude bydlet. Nakonec si ji opravdu pořídil, a i když bydlí na statku, tak ve své maringotce je o dost raději a poměrně často. Takže odešel na Vysočinu a jako svého nástupce si vybral Vladimíra Mlynáře. Což z mého pohledu nebyla úplně nejlepší volba. On byl zvláštní a já jsem nu nikdy moc nerozuměl. Takže Ivan je sice geniální editor a novinář, ale s lidmi občas šlápnul vedle. Vladimír byl talentovaný, ale byl to politik. Takže i když to byl dobrý novinář, snažil se do časopisu

implantovat názory jemu blízkých stran, což tehdy byla ODS a ODA. Já jsem chodil poměrně často do sněmovny a vidával jsem tam Vladimíra, jak ho mnohem víc baví diskutovat s politiky. A tohle je pro novináře smrtelná cesta. Novinář se může bavit s politiky, ale nesmí jim rozumět a mít jejich uvažování.

Takže Ivan prostě občas neuměl správně odhadnout lidi, ale nikdy to pro *Respekt* nemělo nějaké závažné následky a Ivan si to později vždycky uvědomil. Je taky důležité říct, že Ivan má vždycky období, kdy se pro něco nadchne. Jednou je víc zelený, jindy buddhista, a to se pak projevuje i v jeho novinářině. Někdy má slabost pro analytické články, někdy pro příběhy, ale ať už má slabost pro cokoli, tak jeho vhlad do článků je naprosto neuvěřitelný a přesný. Za těch pětadvacet let tady jsem zažil několik editorů, ale ten Ivan je prostě nejlepší.

Taky se obávám, že by v *Respektu* nemohli pracovat někteří uznávaní novináři, protože by nevydrželi ten tlak a tu debatu o tom článku. Přitom Ivan může mít inspirativní nápady, které by autora třeba nenapadly. Najednou se to otočí nějakým směrem a vůbec to nevádí. Jako na člověku mě na Ivanovi fascinuje jeho důslednost v tom, že nikdy nechtěl patřit do horních deseti tisíc. Jeho nepřítahovali žádné rauty, pozvánky na recepcce, přinutit ho chodit v obleku by asi ani nešlo. On to má takto postavené. Dobrovolně žije v menším komfortu, nicméně nedává na odiv chudobu a tak zas tak chudý není, ale jemu prostě vyhovuje si odepírat jisté věci, protože ho baví žít jiným způsobem.

I já jsem tak jednu dobu žil a naše dva velké konflikty za těch čtyřicet let vždycky spočívaly v tom, že jsem ten režim změnil a pouštěl jsem si do života i „normální lidi“. V tom pětasmadesátém to byla ode mě chyba a teď na stará kolena jsem se rozhodl žít trochu víc seriózně, což jsme taky s Ivanem trochu řešili. Ivanovi víc vyhovují společenší outsideři, kteří se na ten život dívají jinak. Nikdy ho neoslovovali běžné věci, nikdy neuměl žít normálně. Většina lidí pojede z Florence na Křižíkovu metrem, méně lidí se rozhodně pro tramvaj a Ivan půjde pěšky. A proto ho pořád přitahuje ta maringotka a je to stejný sen a stejně bytí, jako to bylo v těch dvaceti.

Další věc je, že Ivan umí absorbovat knihy. On jich přečetl asi míň než já, ale já je čtu bez ladu a skladu. Nevzdělávám se účelově, nejdu odněkud někam, ale ten Ivan to umí. Nadchne se pro určitou oblast vzdělání a dokáže to cílevědomě studovat. A hodně tomu rozumí. Jeho schopnost ovlivňovat česku společnost je obrovská a přitom nepotřebuje být vidět.

Žije Ivan asketický život?

To bych neřekl. Myslím, že kdo to tvrdí, tak se mýlí. On je jiný, ale asketický není. Někdo se obklopuje hmotným majetkem, někdo sbírá duševní majetek. Ivan je v tomto ohledu možná i elitář, protože si vybírá jen to, co je účelné. On nevyzkouší cestu bohatství, on to nepotřebuje zkoušet. Naopak chodil občas na procházky bos, ale to nebyl asketismus, spíš jen sbírání nějakých zkušeností. Ivan to prostě dělá a je na nějaké cestě.

Respekt vznikl na dvou slovech- spravedlnost a svoboda. My jsme si to sice tak úplně nikdy neřekli, ale uvědomil jsem si to, protože oba máme pro tyto dvě věc velkou vášeň, i když k tomu přicházíme každý trochu jinak. A pro Ivana to hledání spravedlnosti a svobody spočívá v tom, o někdo může nazývat asketizmem, i když se o něj tak úplně nejedná. Asketizmus je odříkání si věcí, které potřebujete, ale Ivan si neodříká něco, co potřebuje. On to prostě nepotřebuje. A možná proto, nebyl nikdy tolik vidět.

V čem spočívá Ivanův žurnalistický úspěch?

On má dar vůdcovství, ten měl odjakživa a to se nedá naučit. A když jste lídr, tak musíte mít odpovědnost vůči ostatním lidem. Potom už člověk nežije život sám za sebe, ale má zodpovědnost za ostatní lidi. Ivan má skvělý dar pro slovo. Je hrozná škoda, že nepíše, ale on sám říkal, že se mu psalo těžko, protože měl odpovědnost za ostatní, ale nikdo ji neměl za něj. Neměl k sobě odpovídajícího editora, který by ho dokázal vést. Ale dar pracovat se slovem má a dokonce si vede i deník, kterého se děšíme, že jednou vyjde.

Respekt je taky odlišný od ostatních v tom, že všechno na sebe navazuje, není to roztržité. Jdeme odněkud někam a to je Ivanova zásluha, protože on v sobě tohle má. Také je poměrně cílevědomý. Do politiky nemohl, protože neumí dělat kompromisy. I proto je takový editor, protože on se nad nikým nesmiluje. Dopoledne se vám může svěřit s něčím velmi osobním a odpoledne vám rozcupuje článek. Což se mi stalo. A je jedno, jak blízcí přátelé jsme. Myslím, že velká spousta novinářů, která v *Respektu* je nebo jím prošla, si uvědomuje, že na jejich růstu má velký podíl Ivan. On je vlastně výborný učitel. A vrhat se do dobrodružství, jakým je žurnalistika, s Ivanem za zády, je vlastně hrozně bezpečná záležitost.

Vychoval novinářskou školu?

Já bych řekl, že dobrá žurnalistika v Česku je hodně jeho zásluhou, že ti lidé, kteří si tím s Ivanem prošli, si to v sobě nesou. A i když jsou to občas s prominutím hovada, tak mají novinářský talent.

Odejde někdy z Respektu?

Myslím, že tu zůstane do smrti. My tedy už občas vedeme takové stařecké řeči, ale ani jeden z nás odejít nechce. Pokud *Respekt* všechno přežije, a to si myslím, že ano, tak tady bude. Za chvíli mu bude šedesát, což je věk, když by se mělo se silami trochu šetřit. Přitom tady nedávno nebyl druhý editor a tak Ivan redigoval všechny možné články. Jenom v pátek redigoval čtyři a já vůbec nechápu, jak to zvládnul. Samozřejmě po pětadvaceti letech má člověk jistou praxi, ale nechápu, jak to dělá.

Ponořit se z jedné problematiky do druhé a zase zpátky vyžaduje cílevědomost a soustředění. Já mám svůj dospělý život spojený s několika lidmi, především ale se svou ženou a Ivanem Lamperem. Tihle dva lidé za těch 40 let ovlivnili můj život úplně nejvíce a naprosto jednoznačně. Když vám teď tady říkám, že je Ivan skvělý, tak to neznamená, že to říkám teď vám, vy si to nahráváte a může to být použito proti mně. Já si to vážně myslím. Až na to, že ta jeho skvělost není jednoduchá a je to nesmírně složitá záležitost. Občas mě štval, byly tu dny, kdy bych ho nejraději zastřelil a ne jen kvůli práci, ale fantastické na něm je, že se na ty věci dokáže časem podívat s odstupem a dobře. Máme několik novinářský škol, ale neznám nikoho, kdo by dokázal učit jako on. Občas když mluvím se studenty, tak se přistihnu, že mluvím jako Ivan. Mám ho prostě v sobě.

Co je tedy na něm tak zvláštní?

Pamatuju si, když mě poprvé okouzлил. Neřeknu vám, kdy to konkrétně bylo. Nicméně, já mám rád určitý druh černého humoru, když lidi dokážou být k sobě ironičtí, a my jsme byli tehdy s Ivanem na pivě. On teda hrozně nerad pije alkohol, ale tehdy se trochu přiočil a hrozně se rozpovídal. A já jsem byl nadšený z toho, jak je mi blízký jeho styl humoru.

Myslím si, že ho charakterizuje, že když se s lidmi baví, tak dokáže používat právě tu sebeironii a že dokáže sám sebe trochu shazovat. A ten jeho humor je chytrý a skvělý. Ale zároveň vyjadřuje jeho určitou plachost. Takže já ho vnímám jako člověka, který je sice plachý, ale dokáže ovládnout společnost, ve které se nachází. I když někdy je nešťastný, že ji ovládl a snaží se to zase zlehčit. Takže je v takovém nekonečném vnitřním souboji. Ivan vždycky nesnášel věci, které ho ovládali, takže proto nepije, nezkoušel nikdy drogy, přestal kouřit. Protože nechtěl, aby ho něco ovládalo.

Nicméně není dobré mít Ivana za nepřítele, ale to ani mě. A třeba moje žena, která nemá ráda autority, tak ve chvíli kdy se jí zeptáte, koho si váží, řekne, že Ivana. Kateřina je v tomhle taková střelka. Když je jí někdo nesympatický, tak to tak je. A naopak když má k někomu úctu, tak to fakt stojí za to. A Ivana uznává jako vůdce.

Příloha č. 3: Rozhovor s Jáchymem Topolem

Ivan Lamper je nesporně důležitou osobností české žurnalistiky. Proč o něm tak málo víme?

Protože není známý. Ale to si myslím, že je Ivanovo rozhodnutí „nebýt rušen“. To občas dělají básníci nebo myslitelé. To rozhodnutí je možná i důsledkem toho, že se Ivan stal novinářem v podsvětí, kdy pro nás mlčenlivost a konspirace byly neodmyslitelnou součástí života. A on v té konspiraci setrvává i nadále. Tedy, on se částečně pustil do veřejného života, ale stále si nechává ty konspirační mimikry, aby nebyl rušen.

Jak jste se s Ivanem seznámili?

Já si nepamatuju přesně rok, kdy jsme se s Ivanem seznámili, ale bylo to v období hlubokého komunismu. Ivan se nejdřív seznámil s mým bratrem, protože tehdy pracoval na undergroundové edici *Mozková mrtvice* a chtěl do ní zařadit i texty *Psích Vojáků*. No a my dva jsme se potom seznámili v Malostranské besedě, spřátelili jsme se a rozhodli se vydávat časopis.

Původně se to jmenovalo *Jednou nohou* a později *Revolver Revue*. Víte proč *Jednou nohou*? Protože právě tou jednou nohou jsme byli neustále v kriminále. A tehdy jsem začal toho Ivana zažívat jako tahouna, člověka pracovitého, inteligentního, s ostrým vkusem na literaturu a tahem po politice. Byl statečný, nebojácný a vždycky dokonale zakonspirvaný, naprosto schopný mít doma tajnou tiskárnu. On nebyl žádný povídalek po hospodách. Navíc ta jeho edice vznikala ještě ve Zlíně a pracovat v podzemí jinde než v Praze nebo Brně bylo docela náročné, protože nad vámi StB měla mnohem větší dozor. V Praze jste se víc ztratili.

Takže jsme s Ivanem a mým kamarádem Viktorem Karlíkem začal vydávat *Jednou nohou*, pozdější *Revolver Revue*. Ivan díky mě a mému bratrovi narazil na takovou smečku bohému, která se realizovala v opíjení se, psaní básní, malování obrazů a mlácení do něčeho, což jsme vydávali za hudbu. Na rozdíl od nás byl Ivan i člověk práce, protože vydat v té době knihu znamenalo hodiny, dny a měsíce ji přepisovat. Vydat časopis znamenalo hodiny, dny a měsíce ho tisknout. Pak ho musíte svázat. A to všechno se nám moc nechtělo. Jenže ten Ivan, kromě toho, že je chytrý, má i zvláštní schopnost strhávat lidi. Já jsem do té doby nikoho takového nepotkal.

Takže z téhle naší partičky, která se scházela buď na Malé straně v Malostranské kavárně, nebo na Smíchově v restauraci Klamovka, se díky Ivanovi stala taková bojová

smečka, která začala vydávat *Revolver Revue*. Tehdy na tom pracovalo spoustu zajímavých lidí jako Martin Weiss nebo Ludvík Hradílek.

Před revolucí se pak vydělil časopis Sport, kde hráli důležitou roli pozdější kolegové z Respektu Zbyněk Petráček a Jarda Spurný, který je v Respektu dodnes. Řada těch zakladatelů, kteří už byli zvyklí na podzemí a měli to docela dobře politicky srovnané, tedy že chceme svobodnou, liberální společnost a jsme v podstatě Havlovci, se pak stala základní skupinou, která během revoluce vydávala *Informační servis*. A z toho pak vznikl *Respekt*.

Jaké bylo období mezi Chartou a revolucí? Měli jste strach? Bylo to dobrodružství?

My jsme se s Ivanem třeba shodli, že nás vždycky zajímaly osudy židovských bojovníků z ghetta. Nebo romantismus Indiánů bojujících proti nepřítelům. Byli jsme tehdy mladí, takže v tom nebyl jenom strach z kriminálu, ale i rebelství a dobrodružství, které jsme si strašně užívali.

Pro nás strašně důležitým člověkem byl Martin Jirous, kterého jsme neskutečně obdivovali. Jako první jsme vydali jeho *Labutí písně*. Chtěli jsme se s ním hrozně poznat, ale on pořád seděl v kriminále. Strašně jsme se k němu upínali, báli jsme se o jeho život, a když ho konečně pustili, tak jsme to nějak vykořespondovali a jeli jsme za ním na návštěvu. Ivan, můj brácha a já. Celý ten pobyt byl vlastně hrozně legrační, protože jsme jeli za naší ikonou, skvělým básníkem a idolem. Ovšem Magor byl samozřejmě pořád ožralý nebo v kocovině. Nutil nás tam tahat nějaké klády po dvorku. Vůbec se s námi nebavil, takže jsme tam pořád posedávali a on pil pivo a koukal na nás. Navíc Ivan se hrozně naštvál, protože s sebou vzal svou oblíbenou sbírku od básníka Ivana Klímy, který byl pro nás hrozně důležitý a zjistil, že toho Klímu nechal ve vlaku. Tak to bylo takové trochu fiasko. Mladické zklamání.

Jinak ta naše situace byla neskutečný náboj a bylo to vlastně docela krásné. Měli jsme obrovské množství spolupracovníků a podporovatelů a dodnes jsem pyšný na to, že v té partě nebyl práškač. Někteří u toho výslechu možná trošku povolili, ale neměli jsme mezi sebou špiona. To zažila spousta lidí, že se po revoluci dozvěděli, že na ně donášeli jejich vlastní kamarádi. Taky jsem hrdý, že *Revolver Revue* funguje dodnes. Například v Polsku bylo na začátku nespočet takových časopisů, ale *Revolver Revue* a *Respekt* přežili přes pětadvacet let. A to je neskutečné. Když si vezmu, kolik lidí z mé generace se třeba uchlastalo nebo zabilo, protože v nich zůstala ta temnota, tak je úžasné, že my pokračujeme. To považuju za své životní štěstí, že jsem se dostal do party takových lidí.

Charta pro nás byla taky velmi důležitá, i když jsme se v té naší partičce neptali lidí, jestli to podepsali. To nám bylo jedno, Charta pro nás byli tak trochu ti staří. A i když jsme spoustu lidí z té generace měli rádi, tak jsme od začátku věděli, že si musíme vytvořit vlastní pevnůstku. Rozdíl mezi naší generací a generací Havla byl taky ten, že oni měli okno v 68. Vyrůstali v 50. letech, kdy byly koncentráky a bylo to strašné, ale pak se jim to na chvíli otevřelo a v roce 68 mohli publikovat a byla jakási svoboda, jenže se to pak znovu zavřelo. Ovšem my jsme tu zkušenost svobody neměli vůbec, tak jsme si ji museli vybudovat sami a byli jsme v tom ghettu docela šťastní. Když jsme třeba přes Sněžku pašovali knihy z Polska, tak to bylo pro mě úplně skvělé. Najednou jsme nebyli jen ti, co píšou nějaké petice. Člověk si hned připadal trochu jako Jack London. Jednou jsem byl na těch horách s Ivanem a tehdy nás málem zavřeli natvrdo, měli jsme štěstí, že byla zrovna nějaká amnestie.

Jak vznikl Respekt?

Já si pamatuju, jak jsme seděli s Ivanem po uzávěrce, byli jsme strašně unavení, lili jsme do sebe pivo a kouřili jednu startku za druhou, to byl tehdy „everyday life“. No a pořád jsme nemohli vymyslet název. A tehdy tam s námi seděl takový taxikář, obrovský potetovaný chlap, jmenoval se Josef a ten nám říká: „No, tak kluci, tak jak? Tak respekt, ne vole? Tak snad respektuješ lidi a lidi respektujou tebe, nebo něco takovýho.“ A ten název se pak prosadil.

Ivan má hrozně bystrý mozek, je schopný velmi rychle a správně vyhodnocovat informace. Navíc má dodnes v sobě takovou odbojnost, on se nezalekne ničeho. *Respekt* jako první psal o tunelech, které vznikaly během privatizace. My jsme strašně dlouho žili v takové euforii po roce 1989. Já to mám v sobě pořád, takový ten pocit- konečně je svoboda, ale myslím, že Ivan má mozek hladový po konfliktu. On je podle mě člověk, který potřebuje v životě konflikt. To nemá být ani urážka ani kompliment, ale třeba já takový nejsem, já potřebuju harmonii. Ovšem jsou lidi, kteří potřebují konflikt. A s takovými lidmi sice občas není k vydržení, ale hodně s nimi uděláte. Takže ten konflikt mi pro jeho pojetí žurnalistiky přijde důležitý.

Dalším důležitým aspektem je jeho pracovitost. On se *Respektu* věnoval s úsilím, které hraničilo s fanatismem. Ale to není špatně, protože vy nepostavíte kostel, nevymyslíte parní stroj, nedotáhnete lidstvo ke hvězdám nebo nerozbijete říši Inků, pokud v sobě nebudete mít zápal hraničící s fanatismem. Pro mě osobně tam byla určitá hranice, za kterou už jsem nemohl, ale Ivan ten *Respekt* vymyslel a táhne ho na zádech celé ty dekády, protože je to jeho život. Pamatuju si, že kdysi, když se do *Respektu*

přijímal někdo nový, tak se vždycky říkalo- Jsi ženatý? Tak my tě rozvedem! Jdeš na svačinu? Neexistuje, musíš to mít hotové. Na druhou stranu v *Respektu* vždycky panovala volnost a svoboda, ovšem nikdy na úkor práce. Ta měla vždycky přednost.

Jinak *Respekt* původně sídlil tady, v Křemencově ulici a každý den se chodilo do hospody. A v té naší hospodě dokonce měli položky v jídelníčku pojmenovány podle lidí z redakce. To mělo takový švih, byla to bohéma. Dneska v tom Karlíně je to pro mě neznámé. Všichni tam sedí tak namačkaní na sebe, svítí tam ostrá světla, to já neznám. Na začátku tomu vládla jistá divokost, kdo například chtěl, mohl v redakci spát ve spacáku, nosili jsme si tam pivo a tak.

Co pro vás znamená Respekt?

Já jsem tím *Respektem* taky prošel. Prožil jsem si nadšení, depresi, odešel jsem a zase se vrátil. A teď trochu s pýchou a trochu hrůzou zjišťuju, že je ten *Respekt* pořád nejlepší. S hrůzou proto, že mě to štve. Když jsme na začátku devadesátých let začínali jako úplná holátka, tak jsme si mysleli, že té nezávislé žurnalistiky, která nepoklonkuje Rusům a neplazí se před Číňany, tady bude mnohem víc. A teď mě děsí, že je toho tak málo.

Určitě to není tak, že by tady nebyly i jiné dobré věci, čtu toho hodně a nacházím mnoho dobrých článků, ale ten *Respekt* mi pořád vyhovuje nejvíc. Samozřejmě, že můžu být neobjektivní, protože jsem v *Respektu* vyrostl, stál jsem u jeho zrodu a strávil jsem v něm spoustu času, takže to pak člověk bere jako své papírové dítě, ale je fakt, že mě vždycky více než politika zajímala literatura. Takže na rozdíl od Ivana nebo Jardy Spurného se prostě nepovažuji za toho pravověrného novináře.

Jaký podíl na tom, že je Respekt „pořád nejlepší“, má Ivan Lamper?

Já myslím, že Ivan je neuvěřitelný v tom, že tomu opravdu věnoval život. Tuny energie, desetiletí života. Lidé v *Respektu* ho vždy uznávali. Někdy se skřípěním zubů, a to včetně mě, někteří kvůli němu i odcházeli, ale na tom, čím *Respekt* je, má opravdu lví podíl.

Je Respekt uzavřenou komunitou?

To je docela pravda. Když jsem tam pracoval, vždycky jsem se ocitnul na planetě *Respekt*. A *Respektem* žijete a dýcháte a zároveň tam panuje tak trošku despekt ke všem ostatním. Jistý pocit výlučnosti, možná až trochu snobství. Já to ale neberu jako nedostatek, spíše je to daň za kvalitu a výjimečnost toho časopisu. Budu se opakovat, ale to pracovní nasazení lidí, kteří pracují v *Respektu*, do jisté míry hraničí s fanatismem. A i když mi to není sympatické, tak chápu, že bez toho nejde tolik udělat.

Ale když ten *Respekt* otevřu, tak vidím, že to není fanatické, že je to otevřené, liberální a nejlepší, co u nás je.

Navíc *Respekt* vždycky trochu působil jako taková škola. Spousta lidí, kteří v něm nevydrželi, ale byli dobří, odešli jinam. Třeba do Lidovek nebo kamkoli jinam. Každý kdo byl v *Respektu* a napojil se tam, je dnes součástí obrovské novinářské obce.

Jaký je Ivan editor?

Neskutečně náročný. Někdy jsou ty jeho zásahy úplně neuvěřitelné. Já jsem přišel do *Respektu* jako už docela uznávaný spisovatel, ale šel jsem do toho schválně, protože jsem nechtěl být pyšný. A několikrát jsem napsal článek, který mi Ivan úplně rozcupoval. Ale bylo to dobře, protože vám to dá pokoru, která je neskutečně důležitá. Pro mé ego a pro mou duši to bylo mnohem lepší, než nějaké pochlebování.

Hlavně editor, a nemusí to být jen Ivan, vám většinou hodně pomůže. Nejdřív máte pocit, že vám nějaký pižďuch kurví článek, ale pak vám dojde, že vám vlastně pomáhá. Mně to pomohlo i jako spisovateli. Najednou jsem se dokázal zastavit, ohnout a pochopit, že moje slova nejsou zlatá.

A slavní spisovatelé jako Hemingway, London, Keruack nebo Babel, ti všichni byli novináři, kterým někdo cupoval články. Protože v novinách se s vámi nemažou a to bylo pro mou psychiku hrozně dobře. I když ten nápor byl někdy strašný, takže jsem to nevydržel dlouho.

Chcete ještě něco dodat?

Když jdete z Klárova na Malou stranu, tak v Malostranské je takový přízemní byt, plný toho nejhoršího kýče. Kafka na tričku, hrníčky, pohlednice. A tohle byl náš undergroundový byt, kde jsme tiskli *Revolver Revue* a letáky a *Informace o Chartě*. Přejde mi to jako neskutečný symbol. Na místě, kde bylo to podzemí, náš odboj a hrdinství, je teď výprodej toho největšího kýče a hrozná pračka na prachy. To je srandovní. Já tam vidím Ivana, který byl vždycky takový asketa, nikdy s námi moc nechlastal, byl hubený, jedl nějakou čočku, trošku postava z ruské literatury. Zapálený vizionář, který seděl mezi rozmnožovacími stroji, zobal zrníčka a psal nějaké petice. A dnes se tam prodává kýč turistům.

Příloha č. 4: Rozhovor s Jindřichem Šídlem

Proč je Ivan Lamper v kontextu české žurnalistiky důležitou osobou?

Já si myslím, že Ivan Lamper ovlivnil poměrně velkou část české žurnalistiky a vychoval velkou část novinářů, kteří dnes hrají důležitou roli na české žurnalistické scéně. Ivan tady na začátku devadesátých let zavedl jistý styl psaní, takže jsme se všichni učili psát jako Lamper. Samozřejmě po stránce stylistické, ale i ideové. Šéfredaktorem *Respektu* byl sice pouhé čtyři roky, ale dodneška je jeho vliv v tomto časopise docela velký.

Jak je tedy možné, že osobnost jeho významu není víc vidět?

On je takový. Nevyhledává pozornost veřejnosti. Za 25 pět dal snad jeden jediný rozhovor a nepohybuje se ani v prostředí sociálních sítí. Navíc není tolik známý jako autor. Zním jeho texty z počátku devadesátých let, ale jeho působení v *Respektu* je dominantně spjata s prací editora.

Kdy jste se seznámil s Ivanem Lamperem?

Já jsem se s Ivanem poprvé setkal 1992, když jsem byl studentem žurnalistiky na FSV UK. Pracoval jsem v *Českém deníku* a tehdy mě oslovil Martin Weiss s tím, že v *Respektu* hledají člověka a jestli bych neměl zájem. Tehdy byl *Respekt* můj novinářský vzor. Ti lidé, kteří pracovali v *Respektu*, pro mě byli něco mezi Georgem Bushem a Supermanem. Pak se dlouho nic nedělo a já jsem odjel na cestu po Evropě stopem. Když jsem se vrátil, čekal mě doma vzkaz od Lampera, že se mu mám ozvat. To bylo asi na konci srpna a 9. září už jsem byl zaměstnaný v *Respektu* jako nejmladší redaktor vůbec.

Jaký je Ivan Lamper šéf?

Velmi tvrdý a náročný. Dodnes si většina těch, kteří jeho školou prošli, povídají o hospodách historky o tom, jak jim Ivan hodil článek na hlavu. A to někdy doslova. Text musel být takový, jaký ho Ivan chtěl. Dospělý lidé se ho báli. Vždycky jsme seděli v pátek po uzávěrce v Křemencově ulici a uprostřed místnosti byl stůl, na kterém byla pevná linka. Přímé spojení na Vysočinu. Tam tehdy Ivan bydlel a editoval články. A když ten telefon zazvonil, tak se všichni báli, co jim ten Ivan řekne. Někdy to bylo v pohodě, ale většinou to byla reakce ve smyslu „tomuhle vůbec nerozumím“. Ale mělo to smysl, myslím, že ti, kteří si tímhle procesem prošli, tak z toho žurnalisticky těžší dodnes.

Ivan Lamper je vlastně v oblasti žurnalistiky „samouk“. Jak se mu podařilo vytvořit takovou novinářskou stopu?

Já myslím, že je jedno, že je samouk. V době revoluce mu bylo 32 let a byl už dospělý, zocelený disentem a měl ohromný talent. To všechno vytvořilo neuvěřitelný náskok. Určitě pro něj bylo zásadní, že četl anglické texty a ten jeho styl je do velké míry ovlivněn anglosaskou žurnalistikou. On byl prostě jinde. Přišel jako dospělý člověk, který naprosto věděl, co chce dělat. Byl to leader velmi silné generační skupiny, která stvořila *Respekt*, jakožto časopis, který u nás neměl obdoby. Byl tam ten silný étos disentu se silnými osobnostmi, jako byl například Alexander Vondra nebo Jan Brabec. *V době totality představovala pro Ivana Lampera žurnalistická činnost způsob jak bojovat s režimem. Respekt jako takový vzešel z revolučního Informačního servisu. Proč myslíte, že v tom Ivan pokračoval i po pádu železné opony?*

Když jsme pracovali na speciálním vydání, které tehdy vycházelo k deseti letům *Respektu*, vyprávěl mi Martin Milan Šimečka takovou historku. Sešli se tehdy s Ivanem na nějakém disidentském setkání, na kterém jim říkala Eva Kantůrková: „Až ti mladí vyrostou a vylezou z těch kotelen, tak ten svět uvidí jinak, komplikovaněji.“ A tehdy to Ivana hrozně rozlítilo a řval: „Vážená paní, já nejsem žádný topič, já jsem redaktor.“ Takže on chtěl tu žurnalistiku dělat už v osmdesátých letech a chtěl ji dělat jinak. A pak se to zlomilo v tom roce 1989, kdy najednou bylo všechno možné. Tak proč si nezaložit časopis, když to najednou šlo. Podle mého to byl docela přirozený vývoj.

I když je Ivan Lamper opravdu zejména editorem, přece jen se podepisuje pod jeden velmi specifický útvar, který v Respektu tradičně vychází. A to je Minulý týden Ivana Lampera-heslovité, nekoherentní nikoli však náhodné shrnutí nejdůležitějších okamžiků minulého týdne právě tak jak je sám Ivan vnímá. Kde se to vzalo?

O tom jsem jednou psal. Myslím, že to Ivan vymyslel na základě *The Spectator*, ve kterém něco podobného tehdy vycházelo. Myslím, že s tím tehdy přišel Jan Macháček a Ivanovi se to zalíbilo.

Ivan Lamper v Respektu stále zůstává. Proč?

Protože je jeho, založil ho. Z té původní party lidí zbyl pouze Ivan a Jaroslav Spurný. Tomáš Pěkný bohužel zemřel, Zbyněk Petráček je pryč. To je prostě Ivanův časopis, a to zřejmě bez ohledu na to, kdo jej vede. Což říkám s velikou úctou. Erik Tabery je můj kamarád, Vladimír Mlynář byl můj velmi dobrý kamarád a i Tomáš Němeček je můj výborný kamarád a šéfredaktoři *Respektu* byly vždycky silné osobnosti, ale vždycky je to nakonec Ivanův časopis. V době kdy jsem do *Respektu*

přišel, měl Ivan pozici zcela dominantní a myslím, že to v základech toho časopisu pořád je.

Změnilo se něco, když Ivan opustil roli šéfredaktora?

On měl vždycky velký vliv. Ať už jako šéfredaktor, nebo jako editor. On je duch toho *Respektu*

Kdy jste se setkal s žurnalistickou stopou Ivana Lampera? Už v době samizdatu?

To ne. Mně bylo v době revoluce 17 let. Tehdy jsem začal číst Informační servis a z něj jsem přešel na *Respekt*, který čtu dodnes.

Bavili jsme se o tom, že je Ivan tvrdý šéf. Umí být i kamarád? Jaký je člověk mimo práci?

Ivan tyto dvě roviny umí velmi dobře oddělit. Odpoledne vám absolutně roznesl na kopytech články a večer s námi koukal na fotbal. Tyto dvě role má naprosto a dokonale oddělené. Nám se teda občas v pátek večer stávalo, že jsme šli do hospody a nenáviděli jsme ho, říkali jsme si, koho ještě budeme muset shánět, jestli Klause nebo koho. A Ivan nám říkal- „Hele, já jsem za to placenej a nebaví mě to, tak jak to má bavit ty lidi, co si to koupí? Ale cítím k němu velkou úctu i vděk. Já jsem pracoval v *Respektu* v době, kdy tam lidé žili téměř rodinným životem, trávili spolu čas i mimo redakci a buď se to tak bralo, nebo se odešlo. Já jsem pak odešel a myslím, že mi to Ivan nějakou dobu neodpustil, ale dneska jsem moc rád, když ho vidím.

Může být pro Respekt problematické, že se vlastně 25 let nachází „pod taktovkou“ jediného muže?

To nevím, myslím, že se *Respektu* daří dobře. Je to ten druh časopisu, který buď milujete, nebo nesnášíte. Ale neprochází to kolem vás bez povšimnutí. Je to silná značka, silný názor, silní autoři. Mnoha lidem se to nelíbí a některým třeba i kvůli tomu Ivanovi, kvůli tomu jeho světu, ale on má aspoň nějaký názor. A myslím, že je na tom *Respekt* o dost líp, než býval. Já si pamatuju hodně kritické časy *Respektu*, kdy to vypadalo, že ten časopis skončí a zanikne. Dnes má o dvacet tisíc vyšší náklad než kdysi. Takže Ivan není problém, spíš by mě zajímalo, co by se dělo, kdyby chtěl odejít. Ale jsme tak dlouho venku, že nemůžu soudit.

Co dal Ivan Lamper české žurnalistice?

Určitě silné zaměření na některá témata. Třeba téma rasismu bylo velké téma Ivana Lampera. Rasové vraždy a diskriminace. Ostrou žurnalistiku, která chce fakta, ne dojmy. Ivana zajímá, jak to bylo. A asi to nejpodstatnější, tady v roce 1990 nikdo nevěděl, jak se dělá názorový časopis. Potom vzniknul *Respekt* a následně *Reflex* Petra

Hájka (než se zbláznil). Takže Ivan vymyslel, jak má vypadat názorový časopis se silným důrazem na lidská práva, ekologii, práva zvířat, obecně silná témata i z minulosti, jako například odsun. A ke všemu měl nekompromisní přístup. Vnáší do toho chytrý názor.

Znamenal by odchod Ivana Lampera konec Respektu?

Ne, dneska už ne. Byl by to jiný *Respekt*, ale byl by. A Ivan by ani nechtěl, aby skončil. Dneska už má *Respekt* jiné postavení, je součástí velké korporace a navíc má Ivan v *Respektu* spoustu následovníků.

Bylo pro vás osobně těžké proniknout do té uzavřené struktury redakce Respektu?

Já jsem tam přišel za zvláštních okolností. Byl jsem nejmladší a jeden z prvních, co tam šli odjinud. Ale vytvořil jsem si tam i velká přátelství třeba Tomášem Němečkem nebo Vladimírem Mlynářem, který mi šel na svatbu za svědka. Mně bylo dvacet, byl jsem drzý a myslel jsem, že všechno vím.

Příloha č. 5: Rozhovor s Karlem Hvižd'alou

Jaký je odkaz Ivana Lampera v české žurnalistice?

Ivan Lamper je zajímavý fenomén. Je to kluk, který nepochází z Prahy a společně s Jaroslavem Spurným vyšel z disentu. Přesto se mu podařilo založit projekt, který vydržel přes pětadvacet let a navíc se po obsahové stránce téměř nezměnil. Je to nejprestižnější newsmagazine, který u nás je.

Dá se na něj spolehnout, a pokud by člověk k němu měl přece jen nějaké výhrady, tak jsou docela vysvětlitelné a omluvitelné. Protože s tak malým počtem redaktorů, kteří pro *Respekt* pracují, jej nelze srovnávat s *Der Spiegel* nebo *The Economist*. Těch peněz je tam zoufale málo, takže to vyžaduje velké nasazení redaktorů. Někteří takový tlak nevydří a musí odejít. Dnes je možná situace pro *Respekt* jednodušší, protože se z něj na žádné prestižnější místo odejít nedá. Neexistuje jiné místo, kde by se daly plnit sny o klasické žurnalistice.

Jeho výkon je výjimečný i v tom, že on sám nepíše. Jde tou americkou cestou, kdy šéfredaktoři mají určitou představu o projektu, ale nevstupují do něj autorsky a nechávají prostor ostatním. To u nás v té tradici moc není. U nás šéfredaktoři mají za sebou velké žurnalistické výkony, píšou knihy, účastní se velkých mediálních projektů, aby měli tu obecnou prestiž, která se pak přenáší na dané médium. Čili jeho výjimečnost je mnohokolejná, i díky tomu, že nic nevystudoval. Uměl všechno nasát a nastudovat sám a ještě se v tom díky přirozené intuici a inteligenci dokázal zorientovat.

Zavedl taky něco, co bych nazval faktickou žurnalistikou bez fejetonistické tradice rakouské žurnalistiky, která k nám pronikala už jen proto, že se tu za těch totalit nedalo tolik psát, takže se to muselo vyrovnat jakousi slovní ekvilibristikou, kterou on h zase dokázal vymýtit. Nebo aspoň mluvit s těmi lidmi takovým jazykem, že se to tam neprojevílo.

Vytvořil tedy něco zcela unikátního v české žurnalistice?

Zcela bezpečně. Já si myslím, že nejenom náplní, ale i tím, že ten projekt vydržel šestadvacet let. Když se podíváte, tak se profily českých médií v průběhu let strašně měnily. A to se tady nestalo. Pořád to drží tu linii, která byla nastolena na začátku. Ivan Lamper měl i štěstí na lidi, kteří mu pomáhali. Třeba Tomáš Pěkný, editor, který na rozdíl od něj měl opravdu velkou zkušenost, prošel všemi těmi obdobími a zachoval si páteř a odstup ke zbytečným řečem.

Minulý týden Ivana Lampera je asi jediným projektem, který Ivan píše sám. A je to dost svérázný projekt. Co si o tom myslíte?

Není to zase tak svérázné. To existuje i jinde, myslím, že ta myšlenka přišla jako inspirace z *The Spectator*. Je to založeno hlavně na kontrastu výběru a řekl bych, že pro něj je to spíš zábava. Ovšem v Českém kontextu je to výjimečné.

Dalo by se říct, že u nás vychoval novinářskou školu?

Já myslím, že ano. To je asi vždycky, když se vám podaří táhnout takhle dlouho nějaký projekt. Nevím, jestli bychom mohli říkat školu, ale rozhodně všechny novináře, kteří redakcí Respektu prošli, to muselo nutně poznamenat.